

**BEGELEIDINGSOPDRACHT OMGEVINGSKWALITEIT:
KWALITEITSAMBITIES EN ONTWIKKELING
MEETINSTRUMENT**

Bestek nr. OL201000085

COLOFON

Opdracht:

Begeleidingsopdracht omgevingskwaliteit
Kwaliteitsambities en ontwikkeling meetinstrument

Opdrachtgever:

Departement LNE
Afdeling Milieu-, Natuur- en Energiebeleid, dienst
beleidsvoorbereiding en –evaluatie
Koning Albert II-laan 20, b8
1000 Brussel

Opdrachthouder:

Antea Belgium nv
Roderveldlaan 1
2600 Antwerpen

T : +32(0)3 221 55 00
F : +32 (0)3 221 55 01
www.anteagroup.be
BTW: BE 414.321.939
RPR Antwerpen 0414.321.939
IBAN: BE81 4062 0904 6124
BIC: KREDBEBB

Antea Group is gecertificeerd volgens ISO9001

Identificatienummer:

2227583020_omgevingskwaliteit/kib

Datum: status / revisie:

15 maart 2013 eindrapport

Vrijgave:

Cedric Vervaet, Account Manager

Controle:

Cedric Vervaet, Account Manager
Jan Parys, directeur

Projectmedewerkers:

Kirsten Bomans, Adviseur Ruimte
Cedric Vervaet, Adviseur Milieu

© Antea Belgium nv 2013

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Antea Group mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

INHOUD

INLEIDING	3
1.1 KADERING VAN DE OPDRACHT	3
1.2 VOORTRAJECT	3
1.3 DOEL VAN DE OPDRACHT	4
1.4 STRUCTUUR VAN HET RAPPORT	4
DEEL 1 PROCESAANPAK	5
1 KRITISCHE DOORLICHTING VAN DE BESTAANDE PROJECTSTRUCTUUR	6
2 EVALUATIE VAN HET AFGELEGDE TRAJECT	9
3 DE VERNIEUWDE PROJECTSTRUCTUUR	11
4 OUTPUTS	14
DEEL 2 RESULTATEN	15
1 DEFINITIE OMGEVINGSKWALITEIT	16
2 DE VISIENOTA	18
3 DE VISIEMATRIX: KWALITEITSAMBITIES VOOR EEN HOGE(RE) OMGEVINGSKWALITEIT	22
3.1 GEBIEDSTYPEN	22
3.2 KWALITEITSAMBITIES PER GEBIEDSTYPE: DE VISIEMATRIX	22
4 AANZET MEETINSTRUMENT EN INDICATOREN	26
4.1 INLEIDING	26
4.2 LEERPUNTEN UIT DE STADSMONITOR	27
4.3 LEERPUNTEN UIT ANDERE BESTAANDE MEETINSTRUMENTEN	31
4.4 KENMERKEN VAN EEN GOEDE INDICATOR	32
4.5 NAAR INDICATOREN VOOR KWALITEITSAMBITIES PER GEBIEDSTYPE	33
4.6 AANZET MEETINSTRUMENT OMGEVINGSKWALITEIT	37
4.7 ALGEMENE AANDACHTSPUNTEN	40
DEEL 3 AANBEVELINGEN VOOR HET VERVOLGTRAJECT OMGEVINGSKWALITEIT	44
1 AANBEVELINGEN KWALITEITSAMBITIES	45
2 AANBEVELINGEN INDICATOREN EN MEETINSTRUMENT	46
3 AANBEVELINGEN VOOR DE REALISATIE VAN AMBITIES	48
4 EXTRA AANBEVELINGEN TRAJECT OMGEVINGSKWALITEIT	49
BIJLAGEN	50

TABELLEN

Tabel 1: vertegenwoordiging werkgroep 'omgevingskwaliteit'	6
Tabel 2: Stuurgroep "omgevingskwaliteit - kwaliteitsambities"	12
Tabel 3 Aandachtspunten bij het formuleren van indicatoren voor kwaliteitsambities omgevingskwaliteit	33

FIGUREN

Figuur 1: overzicht van de projectstructuur van het project 'omgevingskwaliteit' periode 2008-2010	7
Figuur 2 projectorganisatie begeleidingsopdracht omgevingskwaliteit	11
Figuur 3 Outputs binnen het proces van de begeleidingsopdracht omgevingskwaliteit	14
Figuur 4 Kadering voor de formulering van kwaliteitsambities per gebiedstype	23
Figuur 5 Voorbeeld van een visuele voorstelling van indicatoren (bron: Vandevyvere, 2010)	39

BIJLAGEN

Bijlage 1	Visiematrix
Bijlage 2	Omschrijving gebiedstypen
Bijlage 3	Inventarisatieresultaat indicatoren

INLEIDING

1.1 Kadering van de opdracht

De *begeleidingsopdracht omgevingskwaliteit* kadert in het milieubeleidsplan van de Vlaamse Regering (MINA-plan 4) dat 'een verhoogde kwaliteit van de leefomgeving' als lange termijn-doelstelling vooropstelt. Binnen het hoofdstuk 'Maatwerk voor gebieden' van dit plan is het **verbeteren van de omgevingskwaliteit** het streefdoel bij gebiedsgerichte plannen en processen.

Omgevingskwaliteit is geen nieuw gegeven, maar wordt tot nu toe weinig geëxpliciteerd in beleidsvoorbereiding en besluitvorming. Omgevingskwaliteit is bovendien een begrip dat in grote mate subjectief is en door verschillende partijen anders wordt ingevuld. Het MINA-plan 4 voorziet dan ook in een specifieke maatregel die gericht is op enerzijds het concreter invullen van dit begrip en anderzijds de ontwikkeling van een meetinstrument omgevingskwaliteit (zie Box 1).

Box 1. MINA-plan 4 – maatregel "Meten van de leef- en omgevingskwaliteit"

Milieu-
beleidsplan
2011-2015

"De leef- en omgevingskwaliteit is een lokaal en gebiedsspecifiek gegeven dat door iedereen verschillend wordt ingevuld. Om de leef- en omgevingskwaliteit in Vlaanderen te verbeteren is het belangrijk om het begrip bespreekbaar te maken met een brede groep van actoren en inzicht te verkrijgen in de toestand, trends en verschuivingen die plaatsvinden. Bovendien verbetert de leef- en omgevingskwaliteit via de gebiedsgerichte projecten en de kwaliteitsambities voor gebiedstypes."

"Er wordt een samengestelde indicator leef- en omgevingskwaliteit ontwikkeld, zodat de kwaliteitsverbetering meetbaar wordt en het beleid verder onderbouwd kan worden op maat van de specifieke context"

1.2 Voortraject

Dit project vertrok niet van een wit blad. In het verleden werd immers een werkgroep 'Omgevingskwaliteit' opgericht met vertegenwoordigers van VLM, Departement LNE, VMM, ANB, INBO en SVR, met als doel het begrip omgevingskwaliteit inhoudelijk af te bakenen. Deze werkgroep werd voornamelijk getrokken vanuit VLM en LNE.

Van bij aanvang werd door de werkgroep op twee sporen gewerkt:

1. Gezien in het MINA-plan sprake is van 'kwaliteitsambities per gebiedstype', heeft men een poging ondernomen om verschillende **gebiedstypen** in Vlaanderen af te bakenen. Hierbij werd een onderscheid gemaakt in open ruimte gebieden, stedelijke gebieden, randstedelijke gebieden, bedrijventerreinen en lijninfrastructuren. Voor deze gebiedstypen werden vervolgens **kwaliteitsambities** vooropgesteld, die erop gericht zijn om vanuit leefmilieu bij te dragen aan een verbetering van de omgevingskwaliteit. Doel van de kwaliteitsambities is voornamelijk om richtinggevend en adviserend te werken bij ruimtelijke plannen en projecten. De ambities kunnen bovendien het raamwerk vormen

voor de opmaak van een **indicatorenset** voor het meten en evalueren van omgevingskwaliteit in deze gebieden

2. Anderzijds werd nagegaan hoe het begrip omgevingskwaliteit kan worden aangewend op het niveau van **gebiedsgerichte projecten**, plannen en processen. Het benoemen van omgevingskwaliteit kan immers een hulpmiddel bieden om tot een meer kwaliteitsvolle planning en uitvoering van concrete projecten te komen. Er werd binnen de werkgroep nagedacht over methodes voor het realiseren van omgevingskwaliteit waarbij projectmanagement, procesbegeleiding en planontwerp belangrijke facetten zijn.

Zowel de projectstructuur als de voorlopige resultaten van dit voortraject werden als vertrekbasis genomen voor de uitwerking van deze begeleidingsopdracht omgevingskwaliteit.

1.3 Doel van de opdracht

De opdracht had als doel om de processen die in het voortraject werden opgestart, procesmatig verder te begeleiden en hierbij voornamelijk de focus te leggen op spoor 1 (het niveau van de gebiedstypen). De finaliteit van deze opdracht was dan ook:

1. Het formuleren van gedragen kwaliteitsambities voor een hoge(re) omgevingskwaliteit in de verschillende gebiedstypen;
2. Het formuleren van een aanzet voor de opmaak van een meetinstrument omgevingskwaliteit dat op niveau Vlaanderen kan worden ingezet voor verschillende gebiedstypen.

1.4 Structuur van het rapport

Het rapport bestaat uit drie onderdelen:

1. **De procesaanpak (Deel 1):** Dit deel geeft aan welke methode gevolgd is om de doelstellingen van deze opdracht te bereiken. Het gaat hierbij over een omschrijving van de werkmethode en de wijze waarop overlegmomenten gestructureerd werden (bv. dagelijks bestuur, werkgroepen en een stuurgroep)
2. **De resultaten van het proces (Deel 2):** In dit deel worden de resultaten van het gevoerde proces besproken. Het gaat hierbij over zowel het inhoudelijke luik (definitie omgevingskwaliteit, visienota en visiematrix) als over het technische luik (hoe kunnen we omgevingskwaliteit meten en wat zijn mogelijke indicatoren?)
3. **Aanbevelingen (Deel 3):** Tot slot worden een aantal aanbevelingen geformuleerd voor het vervolotraject omgevingskwaliteit.

In bijlage zijn een aantal relevante documenten van het gevoerde proces verzameld.

DEEL 1 PROCESAANPAK

1 Kritische doorlichting van de bestaande projectstructuur

Door de werkgroep 'omgevingskwaliteit' werd, zoals hierboven aangegeven (§1.2 Voortraject) het begrip omgevingskwaliteit inhoudelijk ingevuld en werden een aantal kwaliteitsambities opgesteld voor verschillende gebiedstypes. Deze kwamen tot stand op basis van expertise en studiewerk van de werkgroepleden, en werden voor commentaar voorgelegd aan een reeks van entiteiten / experts binnen het beleidsdomein LNE. Er was met andere woorden reeds een traject afgelegd en een projectorganisatie aanwezig. Deze projectorganisatie dekte echter niet de lading van een "participatieve overlegstructuur", vereist voor het brede concept van omgevingskwaliteit.

Een belangrijke eerste werkstap was bijgevolg de bestaande projectstructuur kritisch te evalueren. Hierbij werden volgende vragen ingevuld:

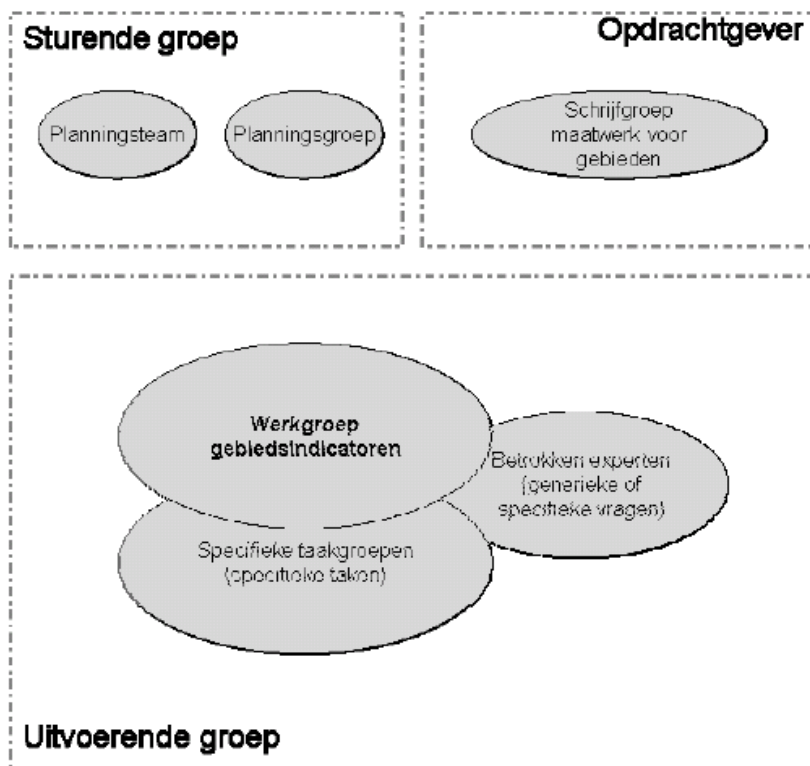
- welke partners zijn tot op heden betrokken geweest en welke rol vervullen zij binnen het project?
- Welke sleutelfiguren (op het niveau van elke deelnemende partner) zijn tot op heden betrokken geweest?
- Welke partners dienen in het vervolg van het project betrokken te worden?
- Welke sleutelfiguren (op het niveau van elke te betrekken deelnemende partner) dienen benaderd te worden met het oog op een goede uitvoering van het project?

De vroegere werkgroep 'omgevingskwaliteit' kende vertegenwoordigers van Departement LNE, VLM, VMM, ANB, INBO en SVR (Tabel 1).

Tabel 1: vertegenwoordiging werkgroep 'omgevingskwaliteit'

Naam	Instantie
Olga Jongeneelen	VLM
David Stevens	Departement LNE
Axel Verachtert	Departement LNE
Bert Barla	VLM
Wim Van Isacker	VLM
Anja Van der Zalm	VLM
Sven Vercammen	Departement LNE
Ludo Van Ongeval	Departement LNE
Jeroen Van Looy	Departement LNE
Francis Turkelboom	INBO
Geert De Blust	INBO
Ilse Simoens	INBO
Fré Maes	VMM
Soetkin Maene	VMM
Ben Van Doorslaer	ANB
Veerle Beyst	SVR

Onderstaande Figuur 1 geeft een overzicht van de projectstructuur van het project omgevingskwaliteit tussen najaar 2008 en zomer 2010. Deze structuur kaderde binnen het opmaakproces van het MINA-plan 4, dat getrokken werd door een sturende groep (planningsteam en planningsgroep). De schrijfgroep 'maatwerk voor gebieden' van het MINA-plan 4, coördineerde het project en werd bijgestaan door een uitvoerende groep (= werkgroep 'omgevingskwaliteit').

Figuur 1: overzicht van de projectstructuur van het project 'omgevingskwaliteit' periode 2008-2010

Volgende relevantie acties en werkstappen zijn door de werkgroep 'omgevingskwaliteit' in de periode 2009 – 2010 uitgevoerd:

- voorjaar 2009:
 - 'impact pathways light'¹ in taakgroep 'proces'.
 - Resultaat: operationalisering 'omgevingskwaliteit' in twee sporen: omgevingskwaliteit van gebiedstypes in Vlaanderen versus omgevingskwaliteit op projectniveau.
- Gedurende 2009:
 - Verzamelen van verschillende kwaliteitsambities voor omgevingskwaliteit per gebiedstype
- Najaar 2009
 - Workshops VLM en schrijfgroep 'maatwerk voor gebieden' i.f.v. vertaalslag naar gebiedsgerichte projecten

¹ Een 'impact pathway approach' behelst 3 stappen (Friedrich et al., 1998): (1) een inventarisatie van alle mogelijke effecten die aanleiding kunnen geven tot externaliteiten; (2) het kwantificeren van deze effecten; (3) het waarderen van deze effecten.

- Begin 2010:
 - Interne terugkoppeling kwaliteitsambities en oplisting mogelijke indicatoren
 - workshop kwaliteitsambities
- Tussentijds resultaat maart 2010:
 - Werkdefinitie OKW en vertalen naar gebiedstypes doorlopen.
 - Basisconcept OKW opgesteld.
 - Consensus over het begrip in de schrijfgroep 'maatwerk voor gebieden' en binnen de planningsgroep van het Mina-plan 4.
 - Per gebiedstype werd een ontwerp van kwaliteitsambities opgesteld.
 - Enkele denkoefeningen werden opgestart om het concept omgevingskwaliteit te vertalen naar gebiedsgerichte projecten.
- Juni 2010: tussentijds rapport werkgroep 'omgevingskwaliteit'

2 **Evaluatie van het afgelegde traject**

In functie van het opzetten van een nieuwe projectstructuur werd inzicht verkregen in het reeds afgelegde traject, zowel wat betreft inhoud als processtructuur. Dit had betrekking op de volgende aspecten:

- Oplijsting en analyse van de tot op heden gevoerde procesbegeleiding, de betrokken actoren en de behaalde resultaten, met als doel hieruit lessen te trekken voor het verdere verloop van het project;
- Consultatie van beschikbaar studiemateriaal omtrent het thema;
- Consultatie van vergaderverslagen, nota's, briefwisseling e.d.m. van de werkgroep 'omgevingskwaliteit';
- Consultatie van resultaten van activiteiten die door de werkgroep 'omgevingskwaliteit' werden opgestart.

In het tussentijds rapport van de werkgroep 'omgevingskwaliteit' zijn de voorlopige resultaten van de werkgroep 'omgevingskwaliteit' terug te vinden. Het document werd opgesteld als stand van zaken voor de leden van de werkgroep. De tussentijdse evaluatie van deze werkgroep luidde als volgt: *"Het project omgevingskwaliteit is een complexe opdracht. De ambities van het project liggen hoog en zijn divers. De werkgroep heeft al heel wat stappen gezet en de resultaten worden voornamelijk positief beoordeeld (bv. begripsomschrijving, kwaliteitsambities,...). Het is een leerervaring om met verschillende partners te werken aan één concept. De leden van de werkgroep ervaren de samenwerking als positief."*

Inhoudelijk werd ook opgemerkt dat het begrip 'omgevingskwaliteit' steeds meer vermeld wordt in teksten binnen het beleidsdomein Leefmilieu, maar ook daarbuiten. Niet alleen in beleid krijgt omgevingskwaliteit steeds meer aandacht, er zijn ook tal van voorbeeldprojecten waar de verbetering van de omgevingskwaliteit mee voorop staat.

Naast een tussentijdse evaluatie formuleerde de werkgroep 'omgevingskwaliteit' ook zelf een aantal aanbevelingen. De belangrijkste hield in dat voor maatregel 9 uit het MINA-plan 4 ('verbeteren van de leef- en omgevingskwaliteit' in Vlaanderen) een *startnota* dient opgesteld te worden voor de praktische uitvoering van deze maatregel. Belangrijke elementen die hierbij worden aangehaald zijn:

- Het feit dat een duidelijke definitie van omgevingskwaliteit en leefkwaliteit en de verhouding tussen beide belangrijk is voor het project. Dit moet duidelijk zijn van in het begin van het project.
- Het feit dat het opstellen van een gedragen visie en het doel van het project de vertrekbasis dient te zijn voor het project. De leden van de werkgroep vinden het belangrijk dat er een beleidsintentie is om het projectdoel en de plan van aanpak te onderschrijven.

Bij de start van de begeleidingsopdracht gebeurde een verdere evaluatie van de werking van de werkgroep 'omgevingskwaliteit' tijdens de startvergadering van de begeleidingsopdracht (26/8/2011). Volgende conclusies over te nemen acties zijn getrokken:

- *Focus de werkgroep 'omgevingskwaliteit' op beleidsdomein LNE.* De goedkeuring van MINA-plan 4 vormt het formeel beleidskader voor omgevingskwaliteit, hetgeen voldoende garanties moet bieden voor de projectwerking binnen het beleidsdomein LNE. Hier kan hiërarchische koppeling en mandatering van werkgroepleden aan gekoppeld worden.
- *Maak gebruik van het momentum van het proces van de opmaak van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen om hier zowel temporeel als structureel op aan te takken:*
 - Structureel: LNE-netwerk Beleidsplan Ruimte Vlaanderen als stuurgroep rond het proces 'omgevingskwaliteit' en 'BRV'
 - Temporeel: afstemming proces omgevingskwaliteit op proces BRV:

- Groenboek BRV & visienota “kwaliteitsambities”: eind 2011
- Witboek BRV & kwaliteitsambities per gebiedstype: medio 2013
- Ontwerp BRV & indicatoren kwaliteitsambities: eind 2014

Vlaanderen in Actie (ViA) en het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Beide plannen vormden immers gelijktijdig een ‘momentum’ om, naast het beleidsdomein LNE, ook andere beleidsdomeinen mee op de kar te krijgen om na te denken over begrippen zoals ruimtelijke kwaliteit, leefkwaliteit, milieukwaliteit en omgevingskwaliteit. Aangezien het beleidsdomein LNE deel uitmaakte van het ‘BVR-kernteam’ kon optimaal gebruik gemaakt worden van de kennis die opgedaan werd bij de opmaak van het groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen en kan ook in de toekomst een afstemming gebeuren tussen het traject ‘omgevingskwaliteit’ binnen LNE en het traject rond ‘ruimtelijke kwaliteit’ binnen het BRV-proces.

Er werd in de projectorganisatie een onderscheid gemaakt in **stuurgroepvergaderingen**, **werkgroepvergaderingen (thematische werkgroepen en indicatorenwerkgroepen)** en een **dagelijks bestuur**. Hiernaast werd waar opportuun een specifiek **bilateraal overleg** georganiseerd.

- De **stuurgroep** bestond uit het interne LNE-netwerk dat meewerkte aan het BRV-proces. De stuurgroep is een uitbreiding van de oorspronkelijke werkgroep omgevingskwaliteit tot een multifunctionele entiteits-overschrijdende werkgroep. Ten opzichte van de werkgroep ‘omgevingskwaliteit’ ontbreekt SVR. SVR wordt wel opnieuw ingeschakeld in de indicatorenwerkgroepen (zie verder). De stuurgroep volgde het volledige proces nauwgezet op. Tijdens de vergaderingen werd dan ook de volledige voortgang van het project voorgelegd en besproken, evenals algemene methodologische aspecten i.f.v. het formuleren van kwaliteitsambities en het ontwerpen van een meetinstrument omgevingskwaliteit. Finale documenten zoals de visienota en de visiematrix (zie verder) werden goedgekeurd door de stuurgroep.
 - *aantal stuurgroepvergaderingen: 7*
 - *De stuurgroepleden zijn weergegeven in onderstaande tabel.*

Tabel 2: Stuurgroep “omgevingskwaliteit - kwaliteitsambities”

Naam	Instantie
Axel Verachtert	LNE, Dienst Beleidsvoorbereiding en -evaluatie
Sven Vercammen	LNE, dienst Mer
Ludo Vanongeval	LNE, Dienst Beleidsvoorbereiding en -evaluatie
Bert Barla	VLM
Michel Boucneau	VMM
Bart Hedeboom	VEA
Luc Janssens	LNE, afdeling MIS
Jeroen Lavrijsen	LNE, afdeling LHRMG
Peter Vleugels	VLM
Thierry Van Craenbroeck	VREG
Liesbet Van Laer	ANB
Jan Van Roo	LNE, ALBON
Victor Dries	OVAM
Lieslotte Wackenier	LNE, afdeling LHRMG

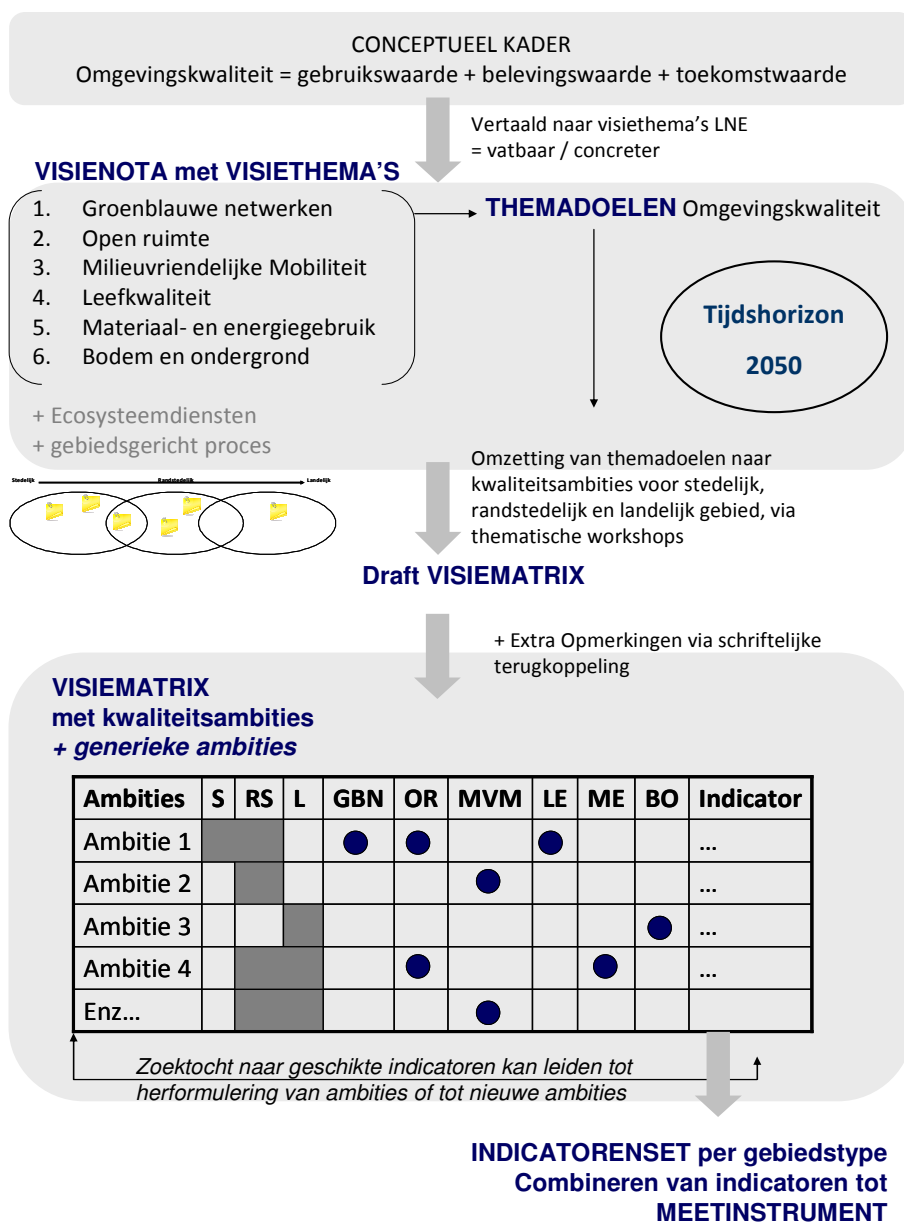
Naam	Instantie
Erik Verhaert	VLM
Geert De Blust	INBO

- De **werkgroepvergaderingen** bestonden enerzijds uit de **thematische werkgroepen kwaliteitsambities** en anderzijds uit de **indicatorenwerkgroepen**.
 - De **thematische werkgroepen kwaliteitsambities** hadden als doel om ambities voor een hogere omgevingskwaliteit te formuleren. De werkgroepen werden op een thematische wijze ingedeeld (groep 1: open ruimte en groenblauwe netwerken, groep 2: leefkwaliteit en milieuvriendelijke mobiliteit, groep 3: bodem en ondergrond en materiaal- en energiebeheer). Op de werkgroepen waren inhoudelijke thema-experten aanwezig.
 - *Aantal werkgroepen kwaliteitsambities: 2 x 3*
 - De **indicatorenwerkgroepen** hadden als doel de geformuleerde kwaliteitsambities (deels) te vertalen naar indicatoren, na te gaan welke connecties er zijn te maken met reeds bestaande indicatoren en suggesties te formuleren voor de toekomstige ontwikkeling van een meetinstrument omgevingskwaliteit. Op deze werkgroepen waren indicatoren-experten aanwezig van VMM, SVR en INBO.
 - *Aantal indicatorenwerkgroepen: 2*
- Tussen opdrachtgever (dienst BVE van dept. LNE) en Antea Group werd wanneer nodig een **dagelijks bestuur** georganiseerd. Dit ter voorbereiding van de stuurgroepvergaderingen en de werkgroepen en om de stand van zaken te bespreken.
- Daarnaast werd **bilateraal overleg** voorzien met afzonderlijke stuurgroepleden en eventuele andere actoren. Deze personen werden ingeschakeld voor kritische reflectie op de te formuleren kwaliteitsambities omgevingskwaliteit en op het meetinstrument.
 - *Overleg met Centrum voor Duurzame Ontwikkeling (CDO) – Ugent (Jo Van Assche) in functie van het gevoerde proces voor de ontwikkeling van de Stadsmonitor*
 - *Werkgroep ecosysteemdiensten met INBO, met als doel een beter zicht te krijgen op de wisselwerking / overlap / complementariteit tussen de begrippen ‘omgevingskwaliteit’ en ‘ecosysteemdiensten’*
 - bilateraal overleg met ANB dd. 26/9/2011, in functie van de betrokkenheid van ANB bij het project
 - *Overleg met Ann Vanderhasselt (Team Stedenbeleid) en Luc Bral (SVR) in functie van het bekomen van leerpunten vanuit de indicatorenontwikkeling bij de stadsmonitor*

4 Outputs

Onderstaand schema geeft aan welke outputs tot nu toe ontwikkeld werden tijdens het procesverloop. Deze outputs worden verder in detail besproken in Hoofdstuk 3 – Resultaten.

- de visienota met visiethema's en bijhorende themadoelen, met tijdshorizon 2050
- kwaliteitsambities 2050 binnen de visiematrix
- een eerste set van mogelijke indicatoren
- de aanzet voor de ontwikkeling van een meetinstrument omgevingskwaliteit

Figuur 3 Outputs binnen het proces van de begeleidingsopdracht omgevingskwaliteit

DEEL 2 RESULTATEN

1 Definitie omgevingskwaliteit

In het voortraject van de werkgroep “omgevingskwaliteit”, werd een invulling gegeven aan het begrip omgevingskwaliteit:

Omgevingskwaliteit is de waardering die mensen in een concreet gebied op een bepaald tijdstip aan de ruimte toekennen. Die waardering is zowel cultuur- als persoonsgebonden, waarbij opvattingen over wat kwaliteitsvol is door de tijd heen veranderen. Belanghebbenden verschillen onderling in de waarde die ze aan functies (natuur, landbouw, recreatie, waterberging, cultuurhistorie, ...) in een bepaald gebied toekennen en in het belang dat ze hebben bij het bestendigen of ontwikkelen ervan. Als de ruimte echter niet of onvoldoende is afgestemd op de waarde die ze ervan verwachten, dan zal de ruimte niet voldoen aan hun kwaliteitsbeeld. Bovendien kan er vanuit verschillende schaalniveaus naar een gebied worden gekeken, waarbij elk schaalniveau vaak een eigen invulling van kwaliteit kent.

Omgevingskwaliteit is daarmee geen eenduidig gegeven. Wel is er een zekere consensus over de bouwstenen van omgevingskwaliteit.

Omgevingskwaliteit = gebruikswaarde + belevingswaarde + toekomstwaarde

- Gebruikswaarde geeft de waarde aan voor het huidige gebruik van een bepaald gebied. Het gaat daarbij om begrippen als doelmatigheid, bereikbaarheid en verenigbaarheid van functies
- Belevingswaarde handelt over de subjectieve beleving van de ruimte. Voorbeelden van hierbij relevante begrippen zijn: vormgeving, materiaalengebruik, identiteit, samenhang en toegankelijkheid
- Toekomstwaarde ten slotte gaat over de waardering doorheen de tijd. Duurzaamheid, stabiliteit, flexibiliteit, veerkracht, integratie en ruimte voor vernieuwing zijn hierbij voorbeelden van relevante begrippen.

Het bepalen van de omgevingskwaliteit van een gebied is dus altijd een gewogen optelling van wat belanghebbenden aan waarden toekennen. Verbetering van de omgevingskwaliteit is gericht op het ontwikkelen van een toegevoegde waarde door het aanpassen van het fysiek systeem en/of het veranderen van de waardering ervan (bewustwording, sensibilisering, ...). Vanuit het principe van duurzame ontwikkeling dienen het economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk belang op gelijkwaardige en afgewogen wijze aan bod te komen bij het definiëren en ontwikkelen van kwaliteit.

Omgevingskwaliteit gaat dus over een waardering van de omgeving, vanuit verschillende invalshoeken, *waarbij het gebruiks-, belevings- en toekomstaspect één en ondeelbaar zijn*. We illustreren dit met een aantal voorbeelden:

- Een gebruik van de ruimte dat niet is afgestemd op de draagkracht van het fysisch systeem, ook al is bijvoorbeeld de gebruikswaarde hoog, leidt tot een lage toekomstwaarde en dus een lage omgevingskwaliteit (bv. intensieve landbouw in ecologisch kwetsbaar gebied, toenemende ondoorlaatbare verhardingen waardoor infiltratiemogelijkheden worden beperkt, ...).
- Gebiedsgerichte projecten die zich richten op een specifiek gebruik van de ruimte kunnen hierdoor de belevingskwaliteit van een ruimte verhogen (bv. via specifieke inrichtingsmaatregelen en recreatieve ontsluitingsmogelijkheden), maar ook verlagen (bv. bij de ontwikkeling van onsamenvangende en versnipperde bebouwingsspatronen, verdwijnen van uitzichten of historische landschapsrelicten, ...). Een verhoogde gebruikswaarde leidt dus niet per definitie tot een hoge omgevingskwaliteit en er dient ook voldoende aandacht uit te gaan naar belevingswaarde.
- Het toewerken naar een hoge belevingswaarde mag niet ten koste gaan van de toekomstwaarde (door bv. met onduurzame materialen te werken), of van de

gebruikswaarde (bv. een te hoge recreatiedruk kan negatieve impacten hebben op natuurontwikkeling).

- De toekomstwaarde van een gebied als waardevol natuurgebied hoeft geen hypotheek te leggen op de gebruikswaarde ervan als recreatiegebied, mits voldoende aandacht uitgaat naar de wijze waarop het gebied wordt ontsloten en kan worden beleefd door de recreant.
- enz...

Projecten die een verhoogde omgevingskwaliteit nastreven, houden dus rekening met zowel belevings-, gebruiks-, als toekomstwaarde van een gebied.

© Antea Group

Duisburg, Spoor Noord

© Antea Group

Leiedal, 'Lelijke plekjes, mooie trekjes

Zoals hierboven reeds aangegeven, kan omgevingskwaliteit op verschillende schaalniveaus en vanuit verschillende invalshoeken een andere invulling krijgen: zowel een tuin, een straat, een wijk, een stad, een regio, ... hebben een bepaalde omgevingskwaliteit. Het verschil in waardering zit dan in de thema's die bekeken worden en het detailniveau waarop dit gebeurt. De focus binnen dit project ligt in eerste instantie op het **schaalniveau Vlaanderen**, waarbij een onderscheid wordt gemaakt naar ambities voor omgevingskwaliteit binnen **3 gebiedstypen**: landelijk gebied, randstedelijk gebied en stedelijk gebied (zie verder). Bovendien ligt de nadruk ook op ambities voor omgevingskwaliteit vanuit de visie van het Departement LNE, en dus voornamelijk vanuit het milieubeleid. Dit is verder uitgewerkt in de visienota.

2 De Visienota

De visienota is een concretisering van het begrip omgevingskwaliteit volgens de visie van het beleidsdomein LNE. In de visienota wordt voor een aantal thema's een visie opgebouwd in functie van een verhoogde omgevingskwaliteit (een verhoogde gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde) waartoe het beleidsdomein LNE kan bijdragen. Binnen dit project focussen we ons dus op de **invulling van het begrip omgevingskwaliteit vanuit het perspectief van het milieubeleid**. Dit heeft als gevolg dat de ecologische aspecten sterker doorwegen en dat kwaliteitsambities zich voornamelijk richten op het verbeteren van de ecologische toestand van de omgeving, weliswaar rekening houdend met een aantal economische en sociale belangen. Dit betekent uiteraard niet dat de economische en sociaal-maatschappelijke aspecten minder of niet relevant zouden zijn, wel dat de focus hier op het ecologische luik ligt.

De visienota werd door de dienst BVE ontwikkeld op basis van inbreng vanuit het beleidsdomein LNE, en vervolgens bediscussieerd en goedgekeurd door de **stuurgroep**. In samenspraak met de verschillende experts uit diverse beleidsvelden werden **8 visithema's** geformuleerd die vanuit een milieubeleid kunnen bijdragen aan een verhoogde omgevingskwaliteit. Per visithema zijn een aantal generieke **thema's** geformuleerd met als **tijdspectief 2050**. Uitgangspunt hierbij is enerzijds om bijzondere milieukwaliteiten die al aanwezig zijn te herwaarderen, te handhaven en/of te versterken (bv. waardevolle natuurgebieden, overstromingsgebieden, ...). Anderzijds is het ook belangrijk om in te zetten op aspecten van omgevingskwaliteit die gekoppeld kunnen worden aan nieuwe dynamieken (bv. verbindingen van groengebieden realiseren, materialengebruik bij nieuwe ontwikkelingen, enz.).

Hieronder wordt de inhoud van de visienota meegegeven, zoals **goedgekeurd door het managementcomité** van LNE.

In 2050 hebben we een excellente omgevingskwaliteit

Een top 5 regio in 2050 vraagt een uitmuntende leef- en omgevingskwaliteit. Om zo goed mogelijk bij te dragen aan de verbetering van de omgevingskwaliteit wordt het milieubeleid op maat van gebieden en projecten gevoerd. Een hoge gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde vormen hierbij de leidraad met functieverweving als vooraanstaand principe.

Voor de volgende acht visithema's worden daarom per gebiedstype kwaliteitsambities opgesteld, hanteerbaar als kader bij een gebiedsgericht planningsproces. Het zijn aspecten die het beleidsdomein LNE van belang acht om te komen tot een hoogstaande omgevingskwaliteit met daarbij voldoende aandacht voor het holistisch karakter ervan. Ze werken ook door naar adviesverlening en zijn sensibiliserend bedoeld voor andere beleidsdomeinen en instanties. Er wordt ingezet op de milieudoelstellingen die gebiedsgericht vertaald kunnen worden.

We dooraderen Vlaanderen met groene en blauwe netwerken

In 2050 beschikt Vlaanderen over een robuust netwerk van duurzaam beheerde en kwaliteitsvolle natuur- en bosgebieden. Zowel in het stedelijk als in het buitengebied heerst een hoge biodiversiteit en kritische soorten en soortengroepen zijn in een goede staat van instandhouding. Zo beschikken alle Vlamingen over een basisnatuurkwaliteit in hun directe omgeving en verhoogt de natuur- en landschapsbeleving. De hoge biodiversiteit, ecologische draagkracht, kwalitatieve connectiviteit en grootte van de natuur- en bosgebieden zorgen in 2050 voor veerkrachtige ecosystemen, bestand tegen grote wijzigingen. Waar nodig zijn deze gebieden verankerd via planologische processen en ruimtelijke bestemmingen zodat ze een optimale bescherming genieten. In de beschermd gebieden is er een bijzondere milieukwaliteit aanwezig waarbij aan de ecologische vereisten van de kenmerkende habitats en soorten voldaan wordt. De instandhoudingsdoelstellingen of natuurdoelstellingen/gebiedsvisies voor beschermd gebieden zijn hiertoe gerealiseerd.

De inrichting en kwaliteit van de ruimte bepaalt in hoge mate zowel de kwalitatieve en kwantitatieve toestand van het watersysteem als de werking en kosten van de waterketen (waterverdeling en waterzuivering). Maatwerk is vaak noodzakelijk om de doelstellingen te bereiken, maar de normen,

uitgangspunten en beleidsprincipes blijven wel gelijk. In 2050 verkeert het oppervlaktewater en grondwater in goede toestand, waarbij bedreigde soorten en habitats voldoende beschermd zijn. Ook de productie van (drink)water en de aquacultuur is hierbij gegarandeerd. Door voldoende “ruimte voor water” te voorzien en een doorgedreven toepassing van “opvangen, bergen en vertraagd afvoeren” zijn wateroverlast, waterschaarste en droogte onder controle en is het risico tot een minimum herleid. Het locatiebeleid van bewoning en industrie en de gebruikspraktijken in de ruimte (o.a. landbouw, mobiliteit) helpen daarnaast om verontreiniging te voorkomen en de kosten beheersbaar te houden. De blauwe netwerken benutten tenslotte ook het volledige potentieel van hun recreatieve en emotionele waarde.

Bijhorende themadoelen:

- Biodiversiteit verhogen, IHD realiseren
- Connectiviteit verhogen
- Omvang natuur- en bosgebieden vergroten
- Groenaanbod verhogen
- Belevingswaarde van natuur verhogen
- Voorzien in een basisnatuurkwaliteit
- Een goede waterkwaliteit realiseren
- Een goede structuurkwaliteit van waterlopen realiseren
- Voldoende ruimte voor water voorzien
- (drink)waterproductie en aquacultuur garanderen
- Belevingswaarde van water verhogen

We behouden, verbinden en versterken de open ruimte

Samen met het behoud ervan blijft het een uitdaging om de open ruimte kwalitatief in te richten. In 2050 is de open ruimte gevrijwaard, heeft deze een robuuste vorm en is de bebouwde oppervlakte niet toegenomen. Om te beantwoorden aan toekomstige ruimtebehoeften wordt daarom eerst de bebouwde ruimte aangewend. Onderbenutte terreinen moeten stelselmatig hetzij opnieuw benut worden (e.g. brownfields), hetzij “teruggegeven” worden aan de open ruimte. Er wordt ook ingezet op flexibele inrichting die zich zonder veel kosten kan aanpassen aan veranderde behoeften. Verder heeft de open ruimte een duidelijke en sterke ‘plaats’ in het beleid als drager voor vele ecologische en landschappelijke functies (bv. connectiviteit, wateropvang, ...) en geïntegreerde maatschappelijke functies (cf. plattelandsbeleid).

Versterking van biodiversiteit mag zich niet beperken tot belangrijke of kwetsbare natuurgebieden. Verweving van natuurzorg met andere activiteiten is even noodzakelijk. Daarom is de biodiversiteit in 2050 ook in de andere open ruimte-gebieden in optima forma. Samenwerking met de landbouwsector (beheersovereenkomsten, ecosysteemdiensten, ...), ngo's, andere private eigenaars en lokale overheden bieden hier tal van mogelijkheden. Deze samenwerking is gericht op de instandhouding van de biodiversiteit (o.a. volgens de instandhoudingsdoelstellingen) en het duurzame, multifunctionele gebruik van de open ruimte.

Bijhorende themadoelen:

- Vrijwaren van open ruimte
- Ontsnippering van open ruimte
- Optimale verhoudingen van bebouwde/onbebouwde ruimte nastreven
- Verhogen van de aantrekkelijkheid van de open ruimte
- Multifunctionaliteit van de open ruimte verhogen
- Biodiversiteit verhogen

We maken duurzaam gebruik van bodem en ondergrond

De manier waarop we vandaag de ondergrond beheren heeft ook een impact op de keuzemogelijkheden die latere generaties zullen hebben. Naar 2050 toe krijgt de (kwaliteit van de)

bodem en ondergrond daarom een belangrijke rol bij het invullen van het ruimtegebruik. Van meet af aan wordt rekening gehouden met wijzigende, maatschappelijke behoeften doorheen de tijd. Zo'n duurzame ruimtelijke aanpak met aandacht voor bodem, ondergrond en grondwater draagt bij tot het voorkomen van het functieverlies en tot een kostenefficiënter beheer. Deze aanpak behelst ook dat de ondergrond binnen een integraal 3-dimensioneel beleid opgenomen wordt. In 2050 is de afstemming van diverse functies (infrastructuur, energiewinning, CO2-opslag, ...) in de ondergrond een fundament van duurzaam ruimtegebruik. Met betrekking tot oppervlakedelfstoffen gebeurt elke winning op duurzame en afgewogen wijze en heeft deze een kwalitatieve nabestemming. Om het toekomstig bodemgebruik zo weinig mogelijk te hypothekeren, voorkomen we verontreiniging en fysieke bodemaantasting en pakken we ernstige knelpunten aan.

Bijhorende themadoelen:

- Bodemaantasting en bodemverontreiniging voorkomen
- Voorzien in een goede grondwaterkwaliteit
- Efficiënt ondergronds ruimtegebruik
- Een duurzaam oppervlakedelfstoffenbeleid

We verbeteren de leefkwaliteit voor iedere Vlaming

Een betere leefkwaliteit in het 'groen stedengewest' vereist de aanwezigheid van nabij, zichtbaar en toegankelijk groen. In 2050 beschikken de steden over kwalitatief hoogstaande groene ruimte, speelbossen, stadsrandbossen en natuur- en bosgebieden met aandacht voor de fysieke en educatieve ontsluiting, de belevingswaarde, de bereikbaarheid en de toegankelijkheid. De groenblauwe netwerken lopen samen of sluiten optimaal aan op de fiets- en wandelnetwerken.

Er is een sterk verband tussen de woonomgeving en gezondheid/welzijn (bv. fijn stof, hinder, calamiteiten, ...). Zo wordt de blootstelling aan luchtverontreiniging in Vlaanderen bv. sterk beïnvloed door enerzijds het autoverkeer en anderzijds de plaats van wonen en werken. Gebiedsontwikkeling gebeurt daarom in 2050 binnen een duidelijk afwegingskader dat relevante risico's en omgevingsaspecten voor kwetsbare functies (bv. luchtverontreiniging en geluidsoverlast bij ziekenhuizen of woonzones, overstromingen, ...) in rekening brengt en de blootstelling hieraan beperkt.

Bijhorende themadoelen:

- Meer toegankelijk groen
- Negatieve impact van de omgeving op de gezondheid verminderen
- Een goede luchtkwaliteit bekomen
- Milieuhinder (geluid, geur, licht) minimaliseren

We ontwikkelen ecosysteemdiensten voor onze maatschappij

In 2050 zijn de ecosysteemdiensten van een gebied geïdentificeerd en worden deze versterkt en gericht ingezet bij de verdere ontwikkeling van het gebied. De open ruimte en de groene en blauwe netwerken zijn essentieel om de gevolgen van de klimaatwijziging op het vlak van o.a. waterhuishouding en biodiversiteit op te vangen. Andere geleverde ecosysteemdiensten zijn bv. drinkwater en voedselproductie, pollinatie, genetische variëteit, recreatie & toerisme, hernieuwbare energie, ...

Bijhorende themadoelen:

- Producterende, regulerende, culturele en ondersteunende diensten van ecosystemen worden versterkt en gericht ingezet

We grijpen kansen binnen het materiaal- en energiebeheer

Het duurzaam materiaal- en energiebeheer biedt in 2050 een belangrijke meerwaarde aan de omgevingskwaliteit. Binnen de diverse kringlopen worden tal van kansen benut door stromen van

materiaal en energie te koppelen en door duurzame principes zoals C2C en ecodesign toe te passen. Op deze wijze maken we efficiënter gebruik van onze ruimte en onze hulpbronnen en verbeteren we de hinder- en gezondheidsaspecten van onze omgeving.

Bijhorende themadoelen:

- Een sterkere koppeling tussen materialen- en energiestromen
- Toepassen van duurzame principes zoals C2C en ecodesign
- Efficiënter hulpbronnengebruik
- Meer gebruik van gezonde omgevingsmaterialen

We ijveren voor een milieuvriendelijke mobiliteit

Om diverse klimaat-, milieu- en energiedoelstellingen te bereiken is het aantal afgelegde individuele motorvoertuigkilometers en het aantal gemotoriseerde verplaatsingen in tijd en afstand beperkt tegen 2050. Nabijheid en multimodale bereikbaarheid zijn hier sleutelbegrippen, waarbij de ruimte zo ingericht of geordend (locatiebeleid) wordt dat het zich verplaatsen te voet, per fiets of aan de hand van openbare vervoerssystemen vanzelfsprekend wordt (cf. STOP-principe).

Bijhorende themadoelen:

- Individuele motorvoertuigkilometers verminderen
- Nabijheid en multimodale bereikbaarheid verhogen
- Meer STO en minder P

En de weg erheen bewandelen we samen

Omgevingskwaliteit wordt bepaald door een geheel van objectieve en subjectieve factoren met een dynamisch en relationeel karakter. Het gebiedsgericht proces is de sleutel om de omgevingskwaliteit en de waardering ervan te verhogen. Door actoren te betrekken, te laten meedenken en zelf te laten werken aan hun omgeving ontstaat de verbondenheid die nodig is om omgevingskwaliteit te erkennen en omgevingsbewust te leven.

Via partnerschappen en gebiedsgerichte processen worden de mogelijkheden voor een gebiedsgerichte samenwerking ten volle benut en komen synergiën tot stand. Alle aspecten van omgevingskwaliteit worden via een creatief proces gesynthetiseerd tot een kwaliteitsvol ontwerp. Gebiedsgerichte plannen bestaan uit een totaalpakket van maatregelen waarin de aspecten bestemmen, inrichten en beheer in onderlinge samenhang worden uitgewerkt. Hierbij worden de maatschappelijke kosten geïnternaliseerd en economische garanties geboden. Op basis van objectieve kennis, kwaliteitsambities, goede argumenten en een transparante besluitvorming worden keuzes gemaakt. Met de kwaliteitsambities wordt het begrip omgevingskwaliteit bespreekbaar voor een brede groep actoren en wordt inzicht verkregen in de gebiedsdynamiek (nl. de toestand, trends en verschuivingen die er plaatsvinden).

Het komt erop aan om zo goed mogelijk beleid, opvattingen en visies over wat nu bijdraagt aan de gebiedskwaliteit mee te nemen in het proces. Zo ontstaan gebieden met een eigen identiteit en met een draagvlak voor de specifieke ontwikkelingen. Vervolgens wordt via een combinatie van een kwalitatieve, kwantitatieve en procesevaluatie opgevolgd in welke mate de omgevingskwaliteit verbeterd is en of deze bijgestuurd moet worden.

Bijhorende themadoelen:

- Degelijk proces met hoge participatiegraad
- Draagvlak voor gebiedsgerichte ontwikkelingen wordt vergroot
- Gebiedsdynamiek benutten
- Identiteit en eigenheid van een gebied zijn gewaarborgd

3 De Visiematrix: Kwaliteitsambities voor een hoge(re) omgevingskwaliteit

3.1 Gebiedstypen

“Het **gebiedsgerichte milieubeleid** draagt bij tot een verbetering van de omgevingskwaliteit in Vlaanderen”. Dat is wat het MINA-plan 4 vooropstelt. Dit vraagt om een gebiedsgerichte doorvertaling van de themadoelen uit de visienota naar “kwaliteitsambities per gebiedstype”.

Dit betekent concreet dat een aantal **gebiedstypen** in Vlaanderen dienen te worden aangeduid, waarop verschillende kwaliteitsambities van toepassing zijn. In het voortraject omgevingskwaliteit werd een onderscheid gemaakt naar de volgende 5 gebiedstypen:

- Open ruimte gebieden;
- Randstedelijke gebieden;
- Stedelijke gebieden;
- Bedrijventerreinen;
- Lijninfrastructuur.

Deze 5 gebiedstypen werden tijdens deze opdracht herleid naar 3 gebiedstypen, waarbij lijninfrastructuur en bedrijventerreinen worden beschouwd als onderdeel van deze 3 gebiedstypen.

- Landelijke gebieden;
- Randstedelijke gebieden;
- Stedelijke gebieden.

De oorspronkelijk term “Open ruimte gebieden” werd vervangen door de term “landelijke gebieden”. Dit om begripsverwarring te voorkomen, gezien ‘open ruimte’ een essentieel onderdeel vormt van zowel stedelijke gebieden, randstedelijke gebieden als landelijke gebieden. Het aandeel open ruimte zal per gebiedstype wel verschillen en toenemen van stedelijk naar landelijk gebied. Een gedetailleerde omschrijving van de 3 gebiedstypen is terug te vinden in bijlage 2.

De gebiedstypen waarvan sprake zijn dus afhankelijk van de mate van verstedelijking. Zonder een zwart-wit onderscheid of een scherpe grens te willen maken tussen deze gebiedstypen, is het wel relevant om – met het oog op een gebiedsgerichte invulling van het begrip omgevingskwaliteit – ambities te differentiëren afhankelijk van de verstedelijkingsgraad². Zo zullen ambities m.b.t. stedelijk groen, leefkwaliteit, ... sterker spelen of anders doorwerken in stedelijke dan in landelijke gebieden. Een aantal thema’s zoals multifunctionaliteit en ruimte voor water krijgen dan weer een andere invulling, afhankelijk van de mate van verstedelijking.

3.2 Kwaliteitsambities per gebiedstype: de Visiematrix

De visiematrix omgevingskwaliteit is een **gebiedsgerichte vertaling** van de visienota ‘omgevingskwaliteit’, waarbij de themadoelen uit de visienota een doorvertaling hebben gekregen naar kwaliteitsambities per gebiedstype tijdens **twee thematische werkgroepen**. De behandelde

² Gezien omgevingskwaliteit een breed in te vullen begrip is, zijn er uiteraard nog heel wat andere mogelijke opdelingen van Vlaanderen te maken die relevant kunnen zijn in relatie tot het begrip omgevingskwaliteit. De indeling die hier op het schaalniveau Vlaanderen gemaakt wordt, dient dan ook als richtinggevend kader gezien te worden en niet als de enige mogelijke indeling. Op maat van een planproces of project kunnen uiteraard nog heel wat andere contextfactoren mee de uiteindelijke kwaliteitsambities van een gebied bepalen.

thema's waren zoals hierboven omschreven: 'groenblauwe netwerken' (GBN), 'open ruimte' (OR), 'bodem en ondergrond' (BO), 'leefkwaliteit' (LE), 'materiaal- en energiebeheer' (ME) en 'milieuvriendelijke mobiliteit' (MVM). Op elke werkgroep werd ook nagedacht hoe gebiedsgerichte processen een rol kunnen spelen in het verhogen van de omgevingskwaliteit. Op de werkgroepen waren personen uit verschillende beleidsdomeinen aanwezig. Doel van de werkgroepen was een verdere concretisering van de visiethema's en bijhorende themadoelen naar kwaliteitsambities binnen de gebiedstypen stedelijk, randstedelijk en landelijk gebied. Via post-its konden deelnemers hun ideeën weergeven en bij het geschikte gebiedstype plaatsen. Vervolgens werden de voorgestelde ambities in groep besproken. Achteraf werd nog een schriftelijke terugkoppelingsronde voorzien. De aandachtspunten die werden meegegeven aan de werkgroepleden bij het formuleren van de kwaliteitsambities, zijn samengevat in Box 2.

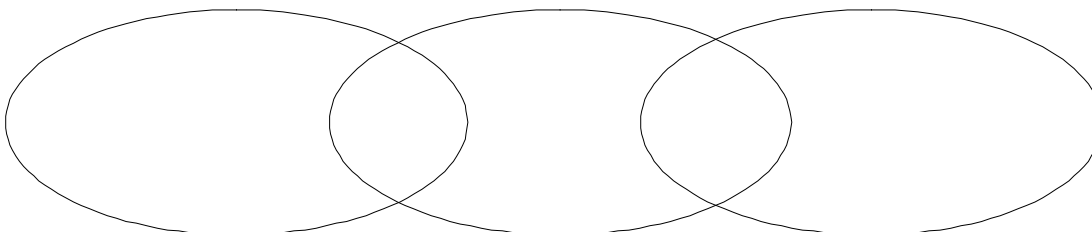
Door deze oefening werd tegemoetgekomen aan een aantal tekortkomingen van de visiematrix die in de vroegere werkgroep omgevingskwaliteit werd ontwikkeld (zie Box 3).

Visiethema 1: Groenblauwe netwerken (themadoelen groene netwerken)

- *Biodiversiteit verhogen, instandhoudingsdoelstellingen realiseren
- *Connectiviteit verhogen
- *omvang natuur- en bosgebieden vergroten
- *groenaanbod verhogen
- *voorzien in basisnatuurkwaliteit
- *Belevingswaarde natuur verhogen

Stedelijk ————— Randstedelijk —————> Landelijk

Figuur 4 Kadering voor de formulering van kwaliteitsambities per gebiedstype

Box 2. Aandachtspunten bij het formuleren van kwaliteitsambities

Bij het formuleren van kwaliteitsambities was een belangrijk aandachtspunt dat het effectief om ambities moest gaan en dat maatregelen geen deel uit mochten maken van de visiematrix. Enkel maatregelen meten kan immers innovatie beknootten en de vrijheidsgraad om met andere/nieuwe methodes doelstellingen te realiseren. Een maatregel uitvoeren betekent bovendien ook nog niet noodzakelijk dat de doelstelling (in dit geval een verhoogde omgevingskwaliteit) gerealiseerd is.

Voorts werd de nadruk gelegd op het feit dat een ambitie gebiedsgericht geformuleerd moest worden. Wanneer dit niet mogelijk was, werd de ambitie 'geparkeerd' als generieke ambitie (zie verder).

Box 3. Minpunten van de visiematrix uit de vroegere werkgroep “Omgevingskwaliteit”

- *Er zijn te veel verschillende thema's (14) en de thema's zijn niet uniform ingevuld:*
 - *Kwaliteitsambities zijn soms zeer vaag geformuleerd, soms zeer concreet*
 - *Kwaliteitsambities omvatten zowel doelstellingen als maatregelen*
 - *Er bestaat veel overlap tussen de thema's in relatie tot omgevingskwaliteit (bv. klimaat en energie, bodem en natuurlijke rijkdommen, ecosysteemdiensten en mens/gezondheid, ...)*
 - *De matrix is weinig transparant voor een buitenstaander*
- Nood aan een meer transparante en geclusterde matrix**

Sommige van de voorgestelde ambities passen binnen één specifiek visithema uit de visienota, andere zijn te plaatsen binnen verschillende thema's. Gezien het holistisch karakter van het begrip omgevingskwaliteit, werd ervoor gekozen om de kwaliteitsambities binnen de matrix niet thematisch te groeperen, maar wel aan te geven op welk thema's een ambitie van toepassing is. Ook kan het zijn dat een ambitie voor meer dan één gebiedstype geldt. Ook dit wordt aangegeven in de matrix.

De matrix moet beschouwd worden als een **flexibel instrument**: ambities zijn geformuleerd op basis van overleg en voorgaand onderzoek, maar de matrix kan aangepast worden op basis van nieuwe inzichten en tussentijdse evaluatiemomenten. Wel moet de matrix steeds in lijn blijven met de visienota, het blijft er immers een doorvertaling van.

Tijdens het proces werd bovendien duidelijk dat de visithema's "gebiedsgericht proces" (thema 8) en "ecosysteemdiensten" (thema 5) eerder gekoppeld moeten worden aan de wijze waarop de ambities concreet vorm kunnen krijgen, dan dat ze zelf specifieke ambities inhouden. Deze thema's maken dan ook geen deel uit van de visiematrix. Wel zijn ze nog steeds relevant om mee te nemen bij het streven naar omgevingskwaliteit in gebiedsgerichte projecten. Dit wordt verder verduidelijkt onder §3.5 – Aandachtspunten.

De volledige visiematrix is terug te vinden in bijlage 1.

3.2.1 Generieke kwaliteitsambities

Uit de resultaten van de werkgroepen kwam naar voor dat er heel wat ambities voor een verhoogde omgevingskwaliteit te formuleren zijn, waarvoor het moeilijk is om zomaar een onderscheid te maken tussen de onderscheiden gebiedstypes. Deze kwamen dus niet in de visiematrix terecht, maar deden wel een aantal vragen rijzen: Hoe generieke kwaliteitsambities, die wel relevant zijn voor omgevingskwaliteit, meenemen binnen het gebiedsgericht beleid en het meetinstrument? Hoe de relatie, het volledig beeld, tussen de generieke en gebiedsgerichte kwaliteitsambities bewaren?

Het algemeen milieubeleid gaat immers ook over omgevingskwaliteit. In dat opzicht zijn de generieke kwaliteitsambities een deelverzameling van de algemene milieudoelen. Om na te gaan welke algemene milieudoelen dan precies bijdragen aan omgevingskwaliteit moeten we ze toetsen aan de gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde. Net zoals bij de gebiedsgerichte kwaliteitsambities gebeurd is. Generieke kwaliteitsambities zijn niet gebiedsgericht te vertalen, maar de oplossingsrichtingen kunnen dat misschien wel zijn. De verwachting is dat dit op het niveau van maatregelen/acties of op niveau van indicatoren wel het geval kan zijn.

De cascade van visienota, visithema's en themadoelen naar gebiedsgerichte kwaliteitsambities staat in zekere mate garant voor de link. De generieke visie op omgevingskwaliteit blijft het uitgangspunt en omvat dus ook de generieke kwaliteitsambities. De kwaliteitsambities van de visiematrix bepalen op hun beurt de gebiedsgerichte focus.

Zowel de visienota als de visiematrix (met ook generieke ambities) zijn dus van belang en vormen beiden het ecologisch beleidskader voor het gebiedsgericht verbeteren van de omgevingskwaliteit.

Dit heeft ook gevolgen voor het meten van omgevingskwaliteit. Zowel voor de generieke als voor de gebiedsgerichte kwaliteitsambities zullen indicatoren nodig zijn om het totaalbeeld te kunnen weergeven.

3.2.2 Geen specifieke kwaliteitsambities voor de visiethema's "gebiedsgericht proces" en "ecosysteemdiensten"

3.2.2.1 Gebiedsgericht proces (visiethema 'De weg erheen bewandelen we samen')

Dit visiethema was niet vertaalbaar naar kwaliteitsambities omdat het enerzijds niet beantwoordde aan het criterium van de gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde en er anderzijds geen differentiatie naar gebiedstypes mogelijk was. De themadoelen hebben een procesmatig en daarom zeer horizontaal karakter met daarbij centrale begrippen als: draagvlak, participatiegraad, gebiedsdynamiek, etc. Onderstaande vragen werden daarbij gesteld.

Wat is de relatie tussen het gebiedsgericht proces en omgevingskwaliteit? De visietekst biedt hier het antwoord: "Omgevingskwaliteit wordt bepaald door een geheel van objectieve en subjectieve factoren met een dynamisch en relationeel karakter. Het gebiedsgericht proces is de sleutel om de omgevingskwaliteit en de waardering ervan te verhogen. Door actoren te betrekken, te laten meedenken en zelf te laten werken aan hun omgeving ontstaat de verbondenheid die nodig is om omgevingskwaliteit te erkennen en omgevingsbewust te leven."

Vanwege het procesmatig en horizontaal karakter kunnen hier geen kwaliteitsambities op zich geformuleerd worden, maar als sleutel voor de verbetering van omgevingskwaliteit moeten de kwaliteitsambities van de overige visiethema's via het gebiedsgericht proces geoperationaliseerd worden. Maar hoe dan deze kwaliteitsambities betrekken in gebiedsgerichte projecten? Ook hier vinden we het antwoord in de visietekst: *"Op basis van objectieve kennis, kwaliteitsambities, goede argumenten en een transparante besluitvorming worden keuzes gemaakt. Met de kwaliteitsambities wordt het begrip omgevingskwaliteit bespreekbaar voor een brede groep actoren en wordt inzicht verkregen in de gebiedsdynamiek (nl. de toestand, trends en verschuivingen die er plaatsvinden)."* De kwaliteitsambities zijn dus een essentieel onderdeel van het besluitvormingsproces bij gebiedsontwikkeling en kunnen hiervoor ook voorwaarden aanreiken.

3.2.2.2 Ecosysteemdiensten

Het probleem dat zich bij de doorvertaling van dit visiethema naar gebiedsgerichte kwaliteitsambities stelde, was de grote verwevenheid met de andere visiethema's, zoals groenblauwe netwerken en open ruimte. De ESD zitten grotendeels in de andere thema's vervat. Het themadoel 'ESD versterken en gericht inzetten' werkt in die zin dus vooral horizontaal door.

Dit wordt verder besproken in § 4.7.3.

4 Aanzet Meetinstrument en Indicatoren

4.1 Inleiding

Zoals in de inleiding reeds aangegeven, is het de ambitie van het MINA-plan 4 om een **meetinstrument omgevingskwaliteit** te ontwikkelen en indien mogelijk een **samengestelde indicator omgevingskwaliteit**. Dit werd als volgt geformuleerd:

“Er wordt een samengestelde indicator leef- en omgevingskwaliteit ontwikkeld, zodat de kwaliteitsverbetering meetbaar wordt en het beleid verder onderbouwd kan worden op maat van de specifieke context. Ondersteunend zullen kwaliteits-, milieubelastings- en risicokaarten opgesteld worden. Ook de beleidsnota leefmilieu schuift de ontwikkeling van een indicator naar voor om omgevingskwaliteit te meten. Bovendien is de ontwikkeling van een indicator omgevingskwaliteit verankerd in het PACT 2020 bij “levenskwaliteit van hoog niveau”.

In het voortraject omgevingskwaliteit, werden heel wat bedenkingen gemaakt over het nut en de haalbaarheid van het willen meten van omgevingskwaliteit. Niet iedereen was ervan overtuigd dat men hierover via cijfermateriaal een uitspraak kan doen, laat staan dit kan vatten in één indicator, gezien enerzijds het subjectieve en anderzijds het context-specifieke karakter van omgevingskwaliteit. Toch zijn er een aantal argumenten die ervoor gezorgd hebben dat de piste van een “meetinstrument omgevingskwaliteit” toch verder bewandeld werd:

- Ontwikkelingen hebben vandaag vaak een negatieve impact op de omgevingskwaliteit. Er is een toenemende intensivering van ruimtegebruik én tegelijk willen we een hogere omgevingskwaliteit. Momenteel is er echter geen geschikt instrument om omgevingskwaliteit op een objectieve manier te meten en dit dus te kunnen opvolgen;
- Het ontbreekt aan een gemeenschappelijke taal voor omgevingskwaliteit. Een meetinstrument kan ook fungeren als communicatie-instrument, doordat de ontwikkeling van een meetinstrument verplicht tot het benoemen van kwaliteiten;
- In de praktijk wordt omgevingskwaliteit vaak pas meegenomen in een laat stadium van een ruimtelijk planproces, o.a. via de m.e.r.-procedure. Via een instrument omgevingskwaliteit zou dit van in het begin van een planproces een sterker aandachtspunt kunnen worden.
- Hoewel “omgevingskwaliteit” vaak op een subjectieve manier geïnterpreteerd wordt, bestaan er methoden om objectieve condities (bv. fysische kenmerken van de omgeving) te combineren met subjectieve gegevens (bv. uit bevestigingen). Het loont de moeite dit verder te bekijken in functie van een toekomstig meetinstrument omgevingskwaliteit.

De zoektocht naar geschikte indicatoren en een mogelijke index omgevingskwaliteit wordt dus verder gezet. Het uiteindelijke **doel** van de indicatoren is om omgevingskwaliteit te kunnen meten en de kwaliteitsambities die LNE vooropstelt te kunnen opvolgen in de tijd. Uiteindelijk dienen de indicatoren deel uit te maken van het meetinstrument met als belangrijkste doelstellingen:

- **Sturing van beleid:** In beeld brengen waar de omgevingskwaliteit laag/hog is en hoe dit evolueert in de tijd. Op die manier kan inzicht verkregen worden in waar men moet op inzetten bij (gebiedsgerichte) projecten om de omgevingskwaliteit te verhogen.
- **Beleidsvaluatie op schaal Vlaanderen en de gebiedstypen:** zien we na X jaar een verbetering van de omgevingskwaliteit volgens de vooropgestelde ambities?
- **Maatschappelijke dynamiek rond omgevingskwaliteit stimuleren (cf. Stadsmonitor):** Wordt bij ruimtelijke ontwikkelingen het begrip omgevingskwaliteit systematisch meegenomen in het gebiedsgericht proces?

Een meetinstrument omgevingskwaliteit ontwikkelen is geen eenvoudige opgave. Om te kunnen anticiperen op mogelijke knelpunten die zich stellen wanneer men kwaliteitsambities effectief wil gaan meten met indicatoren, onderzochten we daarom welke leerpunten er voor het

meetinstrument omgevingskwaliteit te formuleren zijn vanuit (het ontwikkelingsproces van) gelijkaardige instrumenten, zoals onder andere de Stadsmonitor.

4.2 **Leerpunten uit de Stadsmonitor**

Voor ontwikkeling van de Stadsmonitor werd gezocht naar geschikte indicatoren voor kwaliteitsambities in steden ("intenties" genoemd). Sommige ambities zijn gelijkaardig aan de geformuleerde ambities voor omgevingskwaliteit. Bovendien kan het gebiedstype "stedelijk gebied" in grote mate gekoppeld worden aan het stedelijk gebied dat onderwerp vormt van de Stadsmonitor. De leerpunten vanuit het proces van de stadsmonitor kunnen dan ook zeer relevant zijn in het kader van de ontwikkeling van een meetinstrument omgevingskwaliteit.

Om de belangrijkste leerpunten in beeld te krijgen, werden enkele gesprekken gevoerd met personen die betrokken zijn (geweest) bij de ontwikkeling van de stadsmonitor.

4.2.1 **Overleg met team stedenbeleid en SVR**

Op 29 november 2012 vond een overleg plaats met Ann Vanderhasselt (team stedenbeleid) en Luc Bral (SVR). Op dit overleg werd toegelicht hoe voor de stadsmonitor de stap gezet werd van intenties (~kwaliteitsambities) naar indicatoren.

Intenties voor de stadsmonitor werden geformuleerd op basis van werkgroepen, waar zowel academici, Vlaamse overheid, lokale administraties, kabinetmedewerkers en middenveldorganisaties betrokken waren. De intenties werden vervolgens geclusterd met aandacht voor transversale aspecten tussen de drie pijlers van duurzaamheid.

Vervolgens werd gezocht naar "**ideale indicatoren**" (dus losstaand van databeschikbaarheid) voor de verschillende intenties, wat resulteerde in een lijst van een 640-tal indicatoren, waarop een selectie gebeurde op basis van volgende criteria³:

- Relevantie voor de cluster: de indicator dient een duidelijk verband te hebben met een thema uit de visiematrix;
- Interpreteerbaarheid: enkel indicatoren, die zonder veel interpretatieproblemen de richting van meer leefbaarheid en duurzaamheid aangeven, werden opgenomen;
- Link met activiteiten en principes: er wordt prioriteit gegeven aan indicatoren die verband houden met meerdere activiteitsdomeinen;
- Link met actoren: er wordt een voorkeur gegeven aan indicatoren die de activiteiten raken van veel actoren in de stad gezien hun strategisch karakter.

De uiteindelijke selectie van indicatoren werd gevalideerd door de stuurgroep, waardoor uiteindelijk een 100-tal "ideale" indicatoren over bleven. Voor deze indicatoren werd bekeken op welke wijze ze effectief konden uitgewerkt worden:

- Er werd zoveel mogelijk gezocht naar een **koppeling met bestaande datasets**. Dit heeft geleid tot een nieuwe uitbreiding van de set (naar 188 indicatoren), want aan 1 indicator hangen vaak meerdere variabelen vast, of soms dient een indicator onder 2 'subindicatoren' opgevangen te worden;
- De privacy-wetgeving maakte het verkrijgen van gegevens vaak moeilijk;
- Voor sommige indicatoren waren geen bruikbare gegevens beschikbaar. In dat geval werd een '**second-best-indicator**' geformuleerd of werd zelf data verzameld via een 3-jaarlijkse **survey**.

³ Procesindicatoren zijn van in het begin, bewust niet meegenomen. Het is immers de bedoeling van de Stadsmonitor om evoluties in beeld te brengen, niet om ze te evalueren.

- Hierbij worden de steden zelf zo weinig mogelijk belast.
- De survey was absoluut nodig omwille van te weinig detailniveau in bestaande gegevens (zeker in stedelijk gebied)
- Steden kregen de vrijheid om zelf de steekproef uit te breiden
- Steekproef omvatte kernstad en rand
- De survey is representatief voor 13 centrumsteden (niet voor bv. een bepaald type van wijk, hiervoor is de steekproef te klein)
- In eerste instantie gebeurde een telefonische enquête > dit gaf problemen van representativiteit. Het ontbrak aan een steekproefkader > daarom werd gekozen voor een post-enquête (via selectie op bevolkingsregister) > deze heeft een respons van ongeveer ½
- Knelpunt van de survey is dat het de weergave is van de stadsbewoners en niet van de mensen die van buiten de stad komen (de steekproef omvat dus niet alle gebruikers)

Voor de verschillende ontwikkelde indicatoren bestaan **indicatorenfiches** met een kwaliteitsbeschrijving van de indicator. De fiches omvatten volgende zaken:

- Een korte en uitgebreide definitie: Opbouw van de indicator
- Toelichting resultaten
- Voor welke intenties relevant
- Voor welke cluster(s) relevant
- Informatie over de kwaliteit van de indicator (gebruikte gegevens, datakwaliteit, verwerking)
- Compleetheid: Linken met andere indicatoren
- Validiteit en risico voor interpretatie: Bij elke indicator is het belangrijk aandacht te schenken aan de relativiteit van gegevens en wat men juist aan het meten is, om verkeerde interpretaties te voorkomen (bv. wanneer men een indicator berekent op gegevens van onbebouwde vs bebouwde percelen: een groot bebouwd perceel kan nog veel open ruimte omvatten)

Wat betreft de indicatoren binnen de Stadsmonitor, werden volgende **knelpunten** geformuleerd:

- Je meet meestal niet voor 100% wat je wilt zeggen, vaak is er geen rechtstreekse link tussen intentie en indicator
- Veel “second-best-indicatoren”
- Veel “nog te ontwikkelen indicatoren”
- Soms geen data voor alle steden beschikbaar
- In het begin van het proces ontbrak het sommige steden aan strategische aandacht, dit is in de loop van het proces wel sterk verbeterd
- Er is weinig marge bij de steden om te investeren in databeheer

Via **tussentijdse evaluatiemomenten** (3-jaarlijks) gebeurt een actualisatie van indicatoren en intenties.

Suggesties voor **extra aanbevelingen** in relatie tot het project omgevingskwaliteit zijn de volgende:

- Belangrijk om waar mogelijk de **link** te leggen **met de Stadsmonitor**
- Kracht van de Stadsmonitor is dat het “samen met” de steden is ontwikkeld, de steden zelf zien er een duidelijke meerwaarde in. Een aanbeveling is dan ook om de uiteindelijke doelgroep / gebruikersgroep van het meetinstrument omgevingskwaliteit bij de opmaak van het instrument te betrekken (belang van **draagvlak en consensus** over wat gemeten wordt).
- De **medewerking van de studiedienst** (SVR) heeft gezorgd voor validiteit en onderbouwing van het instrument. Een aanbeveling is dan ook de studiedienst als centraal aanspreekpunt voor beheer van data te beschouwen en een meetinstrument omgevingskwaliteit ook af te stemmen op mogelijkheden vanuit de studiedienst.
- De Stadsmonitor beschrijft, net zoals een meetinstrument omgevingskwaliteit dit zal doen. Meestal is echter nog een extra analyse nodig, **een interpretatie van de indicatoren**. In de Stadsmonitor wordt dit opgevangen via een aantal aanvullende studies (momenteel rond “ecologische stad” en “kindvriendelijke stad”).

4.2.2 Leerpunten uit verslagen van vroegere overlegmomenten m.b.t. indicatoren in de Stadsmonitor

Er werden een aantal verslagen van vergaderingen m.b.t. de Stadsmonitor ter beschikking gesteld (17/11/2010 en 13/01/2011). Uit deze verslagen kan afgeleid worden welke indicatoren reeds ontwikkeld zijn, welk traject doorlopen werd en welke probleempunten zich nog stellen bij de omzetting van ambities naar indicatoren. Het is duidelijk dat (nog) niet al de ambities die gesteld worden zomaar te vertalen zijn naar indicatoren en dat er nog heel wat hiaten zijn. De oefening die wel reeds gebeurde, kan wel zinvolle informatie opleveren voor de ontwikkeling van indicatoren voor omgevingskwaliteit. Veel ambities en indicatoren binnen de cluster “versterken van groen & natuur”, “rationeel milieugebruik”, “verhogen van milieukwaliteit” zijn immers te koppelen aan ambities omgevingskwaliteit.

- Leerpunten voor de ontwikkeling van indicatoren:
 - Bekijk kritisch de **link tussen de visie en de set aan indicatoren**: indicatoren moeten voldoende de kwaliteitsambities weerspiegelen, maar ook de visie;
 - Bekijk kritisch de **individuele indicatoren**: periodiciteit, meetbaarheid, interpreteerbaarheid, leemte, enz.. (zie ook de ‘**indicatorenfiches**’, zoals hierboven beschreven)
 - Bekijk verschillende mogelijke **pistes**: prioriteiten bepalen, stappen bepalen die aanzet geven voor ontwikkeling, nood aan nieuwe pistes, ...
 - Het belang van **prioriteiten stellen**: Hoe groter de set indicatoren, hoe moeilijker het wordt om pijnpunten eruit te halen. In de editie van de Stadsmonitor 2008 werden 129 indicatoren geactualiseerd. De set is groot en kan niet onbeperkt uitgebreid worden. Bij de oorspronkelijke selectie van indicatoren voor de Stadsmonitor zijn voornamelijk 2 criteria gehanteerd, namelijk relevantie (duidelijke link met visiematrix) en interpreteerbaarheid. Daarnaast is prioriteit gegeven aan indicatoren die verband houden met meerdere activiteitendomeinen en aan indicatoren die betrekking hebben op activiteiten van veel actoren in de stad.
 - Uitwerken van **voorbeelden / cases**: Er worden heel wat indicatoren uitgewerkt door de stad Gent als voorbeeld en om de haalbaarheid voor andere steden af te toetsen.
 - **Gebruikte brondata**: Een deel van de gegevens voor indicatoren wordt verzameld via een survey van de Stadsmonitor zelf (zie hierboven), andere indicatoren worden ontwikkeld op basis van bestaande gegevens, of gekoppeld aan bestaande surveys (bv. de socio-economische enquête).

- Enkele geformuleerde indicatoren uit de Stadsmonitor (sommige zijn nog niet effectief overal meetbaar), binnen de themagroep ‘natuur en milieu’ kunnen relevant zijn voor de ontwikkeling van indicatoren omgevingskwaliteit:
 - Cluster ‘versterken van groen en natuur’ (grotendeels te koppelen met ambities omgevingskwaliteit binnen visiethema groenblauwe netwerken):
 - *Groenindruk van de eigen buurt*
 - *Oppervlakte aan groen* met onderscheid publiek en privaat groen: doel was deze indicator te ontwikkelen obv de biologische waarderingskaart. Deze dataset bleek echter niet voldoende informatie te bevatten en het intekenen via luchtfoto’s werd als een niet haalbare piste gezien
 - *Aandeel bebouwde oppervlakte tov totale oppervlakte*
 - *Oppervlakte natuurgebieden met effectief natuurbeheer (vanuit de doelstelling ‘meer beheerde gebieden met groene bestemmingen’)*
 - *Bereikbaar openbaar buurtgroen*: aandeel (%) inwoners dat binnen 400m loopafstand van openbaar groen woont. Openbaar groen wordt gedefinieerd als groen dat een zekere gebruikswaarde heeft, vrij toegankelijk is (dit kan privaat of publiek eigendom zijn) en minimum 2000 m² groot is.
 - *Bereikbaar stadsgroen*: aantal inwoners dat stadsgroen binnen bereik heeft > werkwijze zou uitgewerkt worden door stad Gent
 - *Beschikbaarheid van groen per inwoner*: aantal m² beschikbaar groen. Doelstelling is dat iedere inwoner moet kunnen beschikken over 10m² groen binnen 400m van de woning.
 - *Oppervlakte natuurgebied en bos met toegankelijkheidsregeling*
 - *Aandeel waterlopen die natuurtechnisch zijn ingericht ifv biodiversiteit en recreatie* > deze indicator is niet opgenomen in de stadsmonitor, maar mogelijk wel relevant ifv omgevingskwaliteit
 - *Tuintellingen van Natuurpunt* > deze wordt niet meegenomen in de stadsmonitor, omwille van problemen van vergelijkbaarheid, maar mogelijk wel interessante piste voor omgevingskwaliteit
 - *Oppervlakte speelzones in bossen* > wordt niet opgenomen in de stadsmonitor, wegens voldoende te linken aan de indicator oppervlakte natuurgebied en bos met toegankelijkheidsregeling.
 - *Speelweefsel in de stad*
 - *Oppervlakte groendaken*
 - Cluster ‘rationeel milieugebruik’ (grotendeels te koppelen met ambities omgevingskwaliteit binnen visiethema materiaal- en energiebeheer)
 - *Totaal huishoudelijk afval, uitgebreid naar de hoeveelheid selectief ingezameld afval en hoeveelheid restafval*
 - *Huishoudelijk waterverbruik*
 - *Lokale bijdrage tot mitigatie voor klimaatverandering (via opmetingen van CO₂, SO₂, NO_x, PM₁₀, PM_{2,5})*
 - *Energieverbruik via energieprestatiecertificaten*

- *Elektriciteits- en aardgasverbruik van huishoudens*
- *Energie- en waterbesparende maatregelen thuis (via survey)*
- *Energiepeil van nieuwbouw en verbouwing*
- *Basiskwaliteit van woningen (via survey)*
- Cluster 'verhogen milieukwaliteit' (grotendeels te koppelen met ambities omgevingskwaliteit binnen visithema leefkwaliteit)
 - *Aantal en aard van milieuklachten*
 - *Indruk van netheid in de buurt*
 - *Indruk van netheid in de stad*
 - *Geluidshinder (obv survey en (toekomstige) geluidskaarten)*
 - *Luchtkwaliteit: via het geoloket van VMM (<http://geoloket.vmm.be/RUP>) kunnen volgende indicatoren getoond worden:*
 - *Aantal overschrijdingen van daggemiddelde PM₁₀-concentratie*
 - *Jaargemiddelde PM₁₀-concentratie*
 - *Jaargemiddelde NO₂-concentratie*
 - *Totale index: hoogste index van bovenstaande 3*
 - *Oppervlaktewaterkwaliteit > indicator wordt niet opgenomen in de stadsmonitor, wegens onbetrouwbaarheid van bestaande gegevens.*
 - *Aandeel personenwagens dat voldoet aan een bepaalde euronorm of dat voldoet aan een bepaalde ecoscore of gemiddelde CO₂-uitstoot van het wagenpark*
 - *Pesticidengebruik bij inwoners > bezorgdheid omwille van complexiteit van onderwerp (vermoedelijk niet eenvoudig in één cijfer om te zetten)*
 - *Oppervlakte aan brownfields tov oppervlakte ontwikkelde brownfields > dit wordt als piste bekeken obv gegevens OVAM*

4.3 Leerpunten uit andere bestaande meetinstrumenten

Op basis van een screening van een aantal bestaande (evaluaties van) meetinstrumenten of afwegingskaders voor omgevingskwaliteit en/of duurzaamheid⁴), kwamen volgende bijkomende aandachtspunten naar boven die ook relevant zijn ifv de ontwikkeling van een meetinstrument omgevingskwaliteit:

- **Het schaalniveau van de meting moet afgestemd zijn op het doel van de meting.**
 - In dit geval gaat het over een evaluatie van de omgevingskwaliteit op schaalniveau Vlaanderen en dit gedifferentieerd naar gebiedstypen stedelijk, randstedelijk en landelijk. Gezien aan de beleidsevaluatie op niveau Vlaanderen mogelijk ook gebiedsgericht conclusies getrokken zullen worden (bv. waar is er in Vlaanderen

⁴ Duurzaamheidsmeter Gent, Duurzaamheids-Profiel van een Lokatie (Nederland), Communicatie rond Omgevingskwaliteit (SKB), suggesties voor de Vlaamse Ruimte-monitor (Steunpunt Ruimte en Wonen), checklist omgevingskwaliteit (Fris in 't landschap) & het doctoraatsproefschrift van Han Van de Vyvere (KULeuven, asro)

- nood aan projecten rond omgevingskwaliteit?), dienen indicatoren voldoende ruimtelijk gedifferentieerd te zijn waar mogelijk (bv. op het niveau van grids, km-hokken).
- **Hoe** ga je **kwaliteit waarden**? Niet al de kwaliteitsambities zijn objectiveerbaar. Je kan niet voor al de ambities een norm bepalen of er ‘een cijfer op plakken’
 - Wanneer kwaliteitsambities eerder subjectief van aard zijn (bv. ambities m.b.t. en visuele aantrekkelijkheid en identiteit, meningen en belevingen), kan gezocht worden naar methodes om meningen van verschillende doelgroepen representatief in beeld te brengen, bijvoorbeeld via surveys.
 - Er kan best gesproken worden over een ‘**afwegingskader** omgevingskwaliteit’ dan over een ‘meetinstrument omgevingskwaliteit’.
 - Er wordt immers verwacht dat het niet mogelijk zal zijn om al de ambities op schaalniveau Vlaanderen te meten. Belangrijker is dan om energie te steken in de realisatie van de vooropgestelde kwaliteitsambities via gebiedsgerichte projecten en niet in het per sé willen meten van al de ambities op Vlaams niveau. De vooropgestelde kwaliteitsambities kunnen dan fungeren als ‘afwegingskader’. Een opvolging per project kan dan aantonen in welke mate ambities effectief worden gerealiseerd (>dit betekent een gedetailleerde projectopvolging, eerder dan een volledige algemene opvolging op schaalniveau Vlaanderen).
 - Het is belangrijk om op voorhand aan te geven hoe je omgaat met ‘**gewichten**’ > zijn bepaalde ambities belangrijker dan andere, of worden alle ambities evenwaardig beschouwd?
 - Het is belangrijk om aan te geven hoe je **correlaties tussen indicatoren** wegwerkt, of hoe je hiermee omgaat (om dubbeltellingen te vermijden)
 - Kunnen we naar een samengestelde ‘**index** van omgevingskwaliteit’ toewerken (via aggregatie van indicatoren) en is dit zinvol?
 - een eindscore heeft als gevaar dat alle detailinformatie hierachter grotendeels verloren gaat. Een geaggregeerde indicator maakt het ook moeilijk om achteraf nieuwe elementen toe te voegen.
 - ‘aggregatie’ van indicatoren hoeft men niet noodzakelijk af te wijzen, maar wel telkens duidelijk te verantwoorden.
 - Een tussenoplossing is een **voorstelling via een radar/spindigram** : hierbij is de manier van voorstelling een belangrijk aandachtspunt (waarbij visuele vertekening moet worden vermeden), dit wordt verderop besproken.

4.4 Kenmerken van een goede indicator

Een goede indicator voldoet aan de **VARIE-kenmerken**:

- **Valide**: indicatoren moeten valide zijn. Ze moeten meten wat ze beweren te meten en gevoelig zijn voor veranderingen in de tijd. De indicatoren moeten een eenduidig en ondubbelzinnige betekenis hebben en niet vatbaar zijn voor interpretatie. Ze moeten ook betrouwbaar zijn en op betrouwbare gegevens kunnen gebaseerd worden.
- **Aanvaard**: de indicatoren moeten aanvaard worden door degenen die ze moeten gebruiken en door wie verantwoordelijk is voor het verzamelen, registreren en verwerken ervan.
- **Relevant**: indicatoren moeten relevant zijn. Ze moeten aansluiten bij wat men wil weten, bij datgene waarop men wil sturen. Bij het werken vanuit doelstellingen trapt men nogal eens in de valkuil om te veel indicatoren op te volgen. Een goede set indicatoren bestaat uit een beperkt aantal indicatoren. Alle overbodige informatie dient geweerd te worden. Alleen de noodzakelijke indicatoren blijven behouden.
- **Invloed**: de indicatoren moeten betrekking hebben op zaken waarop men invloed heeft. Indicatoren waarop je niet kan sturen hebben weinig zin.
- **Eenvoud**: indicatoren moeten eenvoudig en gemakkelijk meetbaar zijn. Complexe constructies zijn te vermijden. Ballast voor het meten, evt. door het opzetten van

omvangrijke, ingewikkelde meetinstrumenten, zijn te vermijden. Eenvoudige, maar goede indicatoren, verhogen de communicatieve waarde van de indicator.

4.5 Naar indicatoren voor kwaliteitsambities per gebiedstype

Rekening houdend met bovenstaande leerpunten, werd gezocht naar geschikte indicatoren voor omgevingskwaliteit. Hiervoor baseerden we ons in eerste instantie op de kwaliteitsambities uit de visiematrix, samen met de generieke kwaliteitsambities. Deze kwaliteitsambities zijn zoals aangegeven niet "af". Ze zijn een tussentijds resultaat van het gevoerde proces, maar vormden wel de vertrekbasis voor het formuleren van indicatoren en om een antwoord te bieden op de vraag: Hoe kunnen we de aangegeven kwaliteitsambities effectief opvolgen en meten?

Het denkproces rond indicatoren werd opgestart samen met een aantal indicatoren-experten van VMM, INBO en SVR via **indicatorenwerkgroepen**. Deze werkgroepen hadden 2 belangrijke doelstellingen:

- Algemene aandachtspunten in kaart brengen (bv. wat zijn mogelijke knelpunten bij het ontwikkelen van indicatoren en een meetinstrument omgevingskwaliteit?)
- Tot een eerste set van indicatoren komen per gebiedstype. Hiervoor gebeurde een oefening door VMM, INBO, SVR en LNE, waarbij al de kwaliteitsambities werden onderworpen aan de volgende vragen:

1. *Bestaat er een bruikbare indicator voor de ambitie?*

1a. *Indien ja, welke indicator? En waar is deze terug te vinden?*

1b. *Indien nee, is er een proxy-indicator/terugvalindicator/best-available indicator beschikbaar?*

1c. *Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?*

2. *Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?*

Per kwaliteitsambities wordt op basis van deze oefening aangegeven via welke indicatoren de kwaliteitsambities gemeten (zouden) kunnen worden. De resultaten hiervan zijn terug te vinden in bijlage 3. In deze bijlage is ook opgenomen welke mogelijke meetbare indicatoren of terugvalindicatoren uiteindelijk per visiethema werden aangegeven.

Algemeen kan geconcludeerd worden dat een aantal van de ambities reeds te vatten zijn in een bestaande indicator (of een combinatie van bestaande indicatoren), maar dit is eerder de uitzondering dan de regel. Uit de oefening van de indicatoren-experten werden een aantal aspecten/aandachtspunten duidelijk, die we hieronder illustreren met enkele voorbeelden.

Tabel 3 Aandachtspunten bij het formuleren van indicatoren voor kwaliteitsambities omgevingskwaliteit

AANDACHTSPUNT	VOORBEELD
<p>Sommige ambities zijn meetbaar via bestaande indicatoren en beschikbare gegevens, maar deze lijst is voorlopig nog zeer beperkt. Er zijn weinig 'kant-en-klare indicatoren'</p> <p>Dubbelmetingen moeten vermeden worden. Waar mogelijk moet een koppeling gemaakt worden met andere indicatoren-initiatieven zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Natuurverkenning 2030: http://rma.vgt.vito.be/verkenner/verkenning.jsf 	<p>(nr. 9) <i>de verhouding bebouwde/onbebouwde ruimte neemt voor Vlaanderen niet toe</i>: op basis van gegevens uit het kadaster (bebouwde opp/totale opp) (gegevens te vinden bij ADSEI).</p> <p>(nr. 25) <i>Het aantal individuele motorvoertuigen is beperkt</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ grootte van het wagenpark, aantal nieuw ingeschreven personenwagens, wagenbezit per 1000 inwoners ▪ aantal wegvoertuigen (MIRA) <p>(nr. 19) <i>de stedelijke vorm is compact met hoge</i></p>

AANDACHTSPUNT	VOORBEELD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ruimtemonitor ▪ Stadsmonitor ▪ Indicatoren SVR ▪ natuurindicatoren.be ▪ socio-economische enquête ▪ ... 	<p><i>woondichtheid</i>: woondichtheid (indicator VRIND)</p> <p>(nr 5): <i>Oevers en bermen dragen bij tot een hoge biodiversiteit</i>: ecologisch bermbeheer langs gewestwegen (INBO)</p> <p>(nr. 43): <i>Energie, materialen en grondstoffenkringlopen zijn gesloten binnen de eigen regio</i>: graad van zelfvoorziening (ALBON), aandeel lokale energieproductie in de totale Vlaamse energievraag (PACT)</p>
<p>Voor heel wat ambities werden terugvalindicatoren geformuleerd; Dit betekent dat deze ambities niet onmiddellijk meetbaar zijn, maar dat wel bruikbare indicatoren bestaan die een duidelijke link hebben met de ambitie.</p>	<p>(nr. 1): <i>De biodiversiteit is vergelijkbaar met andere Europese topregio's</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ in PACT 2020: algemene broedvogelindex maar ook graslandvlinderindex en index overwinterende watervogels ▪ staat van instandhouding van habitats en soorten (INBO) ▪ Oppervlakte habitatrichtlijngebied in Vlaanderen en economische topregio's ▪ Status en trend van componenten van de biologische diversiteit – benchmarking EU headline indicators (zie INBO : natuurindicatoren) <p>(nr. 7): <i>groenblauwe netwerken bieden veel recreatiemogelijkheden zonder de draagkracht te overschrijden</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ frequentie van bezoeken aan bos- en natuurgebieden (uit SCV-survey) ▪ stadsmonitor: aandeel inwoners dat afgelopen jaar minstens een keer een plein-, parkevenement of zomerfestival heeft bezocht. <p>(nr. 11): <i>De intrinsieke natuurlijke bodemvruchtbaarheid van landbouwgronden is op peil</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Koolstof en nutriëntentoestand van landbouwgronden met toetsing aan landbouwkundige normen inzake bodemvruchtbaarheid (zie LARA, bron Bodemkundige Dienst) <p>(nr. 47): <i>De open ruimte wordt gekenmerkt door stilte en rust</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ aantal en grootte van stiltegebieden
<p>In sommige gevallen wordt een 'responsindicator' voorgesteld, zoals sensibilisering, subsidiëring. Dit lijkt echter niet aangewezen, gezien dit eerder een evaluatie van het gevoerde beleid is, en niet de effectieve omgevingskwaliteit.</p> <p>Wat wel een relevante indicator kan zijn is 'aantal klachten' (dit is immers geen beleidsrespons, maar kan een indicatie zijn van bv. de belevingswaarde of de leefkwaliteit)</p> <p>Responsindicatoren kunnen wel gelden als 'terugvalindicator' of kunnen relevant zijn binnen het visietheema 'gebiedsgericht proces'</p>	<p>(nr.6): <i>zowel het particuliere als het publieke domein in natuurlijke waterzuivering en waterhuishouding</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ gesubsidieerde initiatieven zoals infiltratievoorziening, regenwaterput, ...
<p>Sommige ambities zijn (nog) niet meetbaar, maar we kunnen er wel een 'ideale indicator' voor</p>	<p>(nr. 37): <i>Overlast en schade als gevolg van bodemerosie komt slechts sporadisch voor, erosie is verminderd tot het natuurlijk</i></p>

AANDACHTSPUNT	VOORBEELD
<p>formuleren.</p> <p>De haalbaarheid van de 'ideale indicator' is hierbij een volgend aandachtspunt. In sommige gevallen zal dit projectgericht wel haalbaar zijn, maar niet op Vlaams niveau. In andere gevallen is een indicator op Vlaams niveau misschien wel haalbaar, maar is verder onderzoek naar geschikte data en meetmethoden noodzakelijk.</p>	<p>niveau</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ aantal erosie-incidenten met schade of overlast tot gevolg <p>(nr. 7): Schade door overstromingen komt slechts uitzonderlijk voor (bv. bij 100-jarige storm)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aantal overstromingsincidenten met materiële schade tot gevolg...
<p>sommige ambities zijn meetbaar, maar niet voor heel Vlaanderen. Het kan bv. zijn dat een indicator voor een aantal steden is ontwikkeld, maar niet gebiedsdekkend beschikbaar is.</p> <p>Een belangrijke vraag hierbij is: Hoe integreer je gegevens die verschillen tussen steden en provincies naar een Vlaams niveau? Bv. GIS-diensten van de steden hebben soms wel/soms niet geschikte indicatoren – probleem is dat die niet overal op dezelfde manier zijn uitgebouwd > dit geeft problemen om voor heel Vlaanderen een indicator te meten.</p>	<p>(nr. 39) temperatuurkaarten van steden</p> <p>(nr. 41): Bedrijventerreinen zijn CO2-neutraal:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ “Een indicator probeert een beeld te geven van een regio. Hier spreken we in eerste instantie van gegevens op bedrijfsniveau. ▪ Het is sowieso al een heel moeilijke oefening om op bedrijfsniveau alle relevante parameters op de juiste manier te berekenen of in te schatten. ▪ Dus om daar op een geaggregeerd niveau zinnige waarden in een indicator te gieten is een gigantisch en uitermate moeilijke taak.” <p>(nr. 40): “niet alle steden hebben convenant of mayors ondertekend of hebben een CO2-boekhouding” / “geen EPC beschikbaar voor alle gebouwen”</p>
<p>Sommige ambities zijn enkel zeer generiek te meten (Vlaams niveau) en niet op te delen naar verschillende gebieden. In veel gevallen zal een bijkomende GIS- of databewerking nodig zijn om de indicator op niveau van gebiedstypen te kunnen weergeven.</p> <p>Indien men een vertaling van dit meetinstrument naar projectniveau wenst, zal een heel andere aanpak nodig zijn</p>	<p>Indicatoren vanuit de milieuraapporten</p>
<p>Mogelijk is de ontwikkeling van een enquête naar beleving/omgevingskwaliteit zinvol. Een voorstel om te werken via een bevraging, kwam voor verschillende indicatoren ter sprake.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Belangrijk hierbij is een representatieve steekproef van respondenten te verkrijgen ▪ Mogelijk is dit te koppelen met de survey van de Stadsmonitor 	<p>(nr. 19): Er is geen negatieve gezondheidsimpact als gevolg van milieuverontreiniging en milieuhinder (+ ambities rond hinder voor de verschillende gebiedstypen):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ “Enquêtering naar gezondheidsperceptie is een mogelijkheid die kan uitgevoerd worden op kleine schaal (nieuw te ontwerpen enquête per te onderzoeken regio)” <p>(nr. 23): De open ruimten zijn visueel aantrekkelijk (rust, wijdsheid, ...) en hebben samen met de kernen een duidelijke identiteit > bevraging bij de omwonenden.</p>
<p>Sommige ambities zullen niet door één indicator gevat kunnen worden, maar zullen een combinatie van een aantal indicatoren vragen.</p>	<p>(nr. 4) <i>Watersystemen verkeren in goede toestand</i>: De goede toestand slaat zowel op biologische, fysisch-chemische als hydromorfologische elementen. Door het principe van “one out all out” zullen verbeteringen van een aantal van de deelindicatoren waarop de goede toestand gebaseerd is, niet snel zichtbaar zijn in de indicator</p>
<p>Voor een aantal ambities ontbreekt het nog aan duidelijke definities en de formulering is vaak te kwalitatief. Hierdoor zijn de ambities voor interpretatie vatbaar. Begrippen zijn te vaag geformuleerd, of de ambitie zelf is te ruim</p>	<p>(nr 21) Ruimte- en energie-efficiëntie van het locatiebeleid is versterkt via goede ruimtelijke inrichting, door verdichting van kernen, clusteren van activiteiten en voorzieningen, compact en geschakeld stedelijk bouwen, en door een diverse ruimte- en energie-efficiënte functiemix te stimuleren waarbij vraag</p>

AANDACHTSPUNT	VOORBEELD
<p>geformuleerd, wat het moeilijk of soms onmogelijk maakt om er een indicator aan te koppelen. Een aantal ambities vragen dan ook om een betere duiding en een herformulering, die voldoende SMART⁵ is, in het beste geval ook kwantitatief, om er een indicator aan te kunnen koppelen.</p>	<p>en aanbod op elkaar zijn afgestemd (bv. ruimtelijk koppelen van gebruik en productie) = te ruime ambitie</p> <p>(nr. 1): “Biodiversiteit is een te ruim begrip, je kan dit op verschillende manieren interpreteren”</p> <p>(nr. 3): “wat is basisnatuurkwaliteit?” “definitie bijzondere milieukwaliteit”?</p> <p>(nr. 24): “wat wordt bedoeld met lees- en herkenbaarheid?”</p> <p>(nr. 6): “wat betekent waterrobuust?”</p> <p>(nr. 20): definitie van ‘groen’ en ‘bereikbaarheid’</p>
<p>Een aantal ambities kunnen enkel gemeten worden op projectniveau, terwijl de opzet van het instrument ‘omgevingskwaliteit’ zich juist op Vlaams niveau situeert</p>	<p>(nr 14): Functies die geen daglicht behoeven (infrastructuur, transport, opslag, handel, parkeerplaatsen, energiewinning en -opslag) zijn ondergronds gebracht, rekening houdend met financieel/technische haalbaarheid, de effecten op water, archeologisch bodemarchief en waardevolle delfstoffen</p>
<p>Eén ambitie wordt in vraag gesteld</p>	<p>(nr. 22): De inplanting van windenergie draagt bij tot een positieve landschappelijke waardering: <i>Kunnen windturbines zelf hoegenaamd zorgen voor een 'positieve landschappelijke waardering'? Dient ,realistisch gezien, de ambitie niet hergeformuleerd te worden in de zin van 'Inplanning van windenergie gebeurt met minimale inpact op landschappelijke waardering'?</i> En hoe kan landschappelijke waardering objectief/eenduidig uitgedrukt worden in kwantitatieve termen zodat vergelijking tussen projecten, regio's, jaren ... zinvol wordt?</p>
<p>Over sommige ambities bestaat te weinig kennis bij de personen die aan de oefening deelnamen om aanbevelingen met betrekking tot indicatoren te formuleren. Voor deze ambities werden dan ook (nog) geen of nauwelijks aanbevelingen geformuleerd.</p>	<p>(nr. 14): Functies die geen daglicht behoeven (infrastructuur, transport, opslag, handel, parkeerplaatsen, energiewinning en -opslag) zijn ondergronds gebracht, rekening houdend met financieel/technische haalbaarheid, de effecten op water, archeologisch bodemarchief en waardevolle delfstoffen</p> <p>(nr. 16): Landgebruik en bodemkwaliteit zijn optimaal op elkaar afgestemd</p> <p>(nr. 14): Bebouwde ruimte is multifunctioneel</p> <p>(nr. 30): Open ruimte heeft een multifunctionele invulling</p> <p>(nr. 15): Er is een open ruimte landmark</p>
<p>Om indicatoren per gebiedstype te berekenen, dienen de gebiedstypen ruimtelijk afgebakend te worden. Het is niet aangewezen om dit op het niveau van administratieve grenzen te doen (bv. gemeentegrenzen). Om de opdeling naar gebiedstypen te maken, kan mogelijk vertrokken worden vanuit morfologische kenmerken van bebouwing, met een zone van overlap tussen stedelijk, randstedelijk en landelijk gebied.</p>	<p>Dit is van toepassing op al de ambities die per gebiedstype bepaald worden.</p>

Gezien de vele aandachtspunten, zijn vervolgoopdrachten noodzakelijk om voor afzonderlijke ambities, of voor een clustering van ambities specifiek onderzoekswerk te verrichten. Dit kan echter enkel wanneer de ambities zelf up to date zijn gebracht. Sommige ambities bevatten zodanig veel ‘wensen’ dat ze niet meer met 1 indicator (of enkele indicatoren) meetbaar zijn.

⁵ Specifiek, Meetbaar, Aanvaardbaar, Realistisch & Tijdsgebonden

4.6 Aanzet meetinstrument omgevingskwaliteit

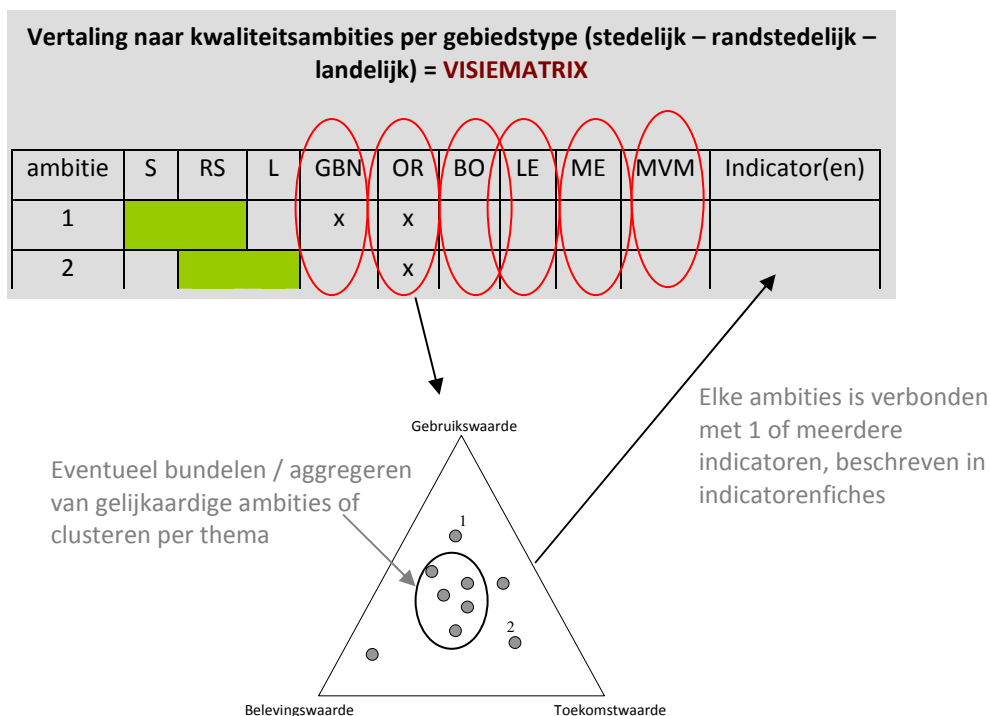
4.6.1 Doel van het meetinstrument

Doel van het meetinstrument omgevingskwaliteit is de evolutie van omgevingskwaliteit vanuit het Departement LNE te kunnen opvolgen en op basis hiervan, waar opportuun, het beleid bij te stellen. Gebruikers van het instrument zullen dus adviesverleners van LNE zijn, schaalniveau van het meetinstrument is het Vlaams niveau en de drie gebiedstypen (stedelijk, randstedelijk, landelijk).

4.6.2 Een sterkere link met de visienota uitwerken

De visienota is een helder document, de vertaling ervan naar kwaliteitsambities – die momenteel louter een uitwerking heeft onder de vorm van een allesomvattende matrix – vraagt om een verdere uitwerking. Er moet verzekerd worden dat de link tussen de ambities, de visienota en de definitie van omgevingskwaliteit gewaarborgd blijft. Voorstel is daarom om per visiethema een fiche uit te werken die volgende elementen aangeeft:

- Beschrijving van het visiethema en link van het thema met omgevingskwaliteit (gebruikswaarde – belevingswaarde - toekomstwaarde)
- Ambities binnen het visiethema
- Link van de ambities met omgevingskwaliteit (schematisch)
- Hoe de ambities te meten, via welke indicator(en) (voor zover beschikbaar)? > dit wordt gekoppeld aan indicator-fiches (zie voorbeeld van de fiches uit de stadsmonitor)
- Hoe de ambitie realiseren? > uitwerking van enkele best-practices
- Link met andere visiethema's

4.6.3 Aggregatie van indicatoren tot een index?

De oorspronkelijke vraag vanuit het MINA-plan 4 is om een “index omgevingskwaliteit” te ontwikkelen. Han Vandevyvere⁶ geeft een aantal interessante aanbevelingen in verband met het formuleren en voorstellen van geclusterde indicatoren.

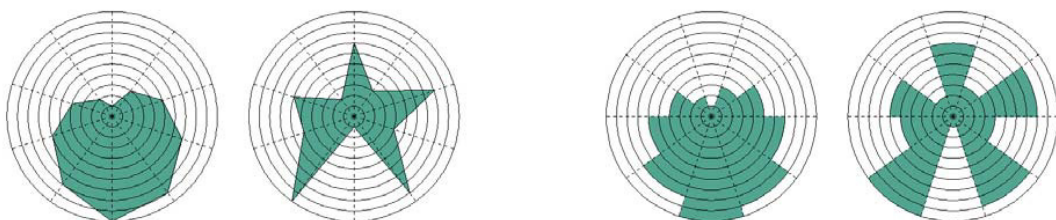
Een belangrijk nadeel om met 1 cijfer “omgevingskwaliteit” naar buiten te treden, is echter de hoeveelheid en diversiteit aan indicatoren die daarbij samen moeten beoordeeld worden. Door te herleiden naar een eenvoudige eindscore gaat alle detailinformatie die deze indicatoren bevatten, grotendeels verloren. Vanuit een wetenschappelijk standpunt doet dergelijke vereenvoudiging dus onrecht aan het complexe maar genuanceerde beeld dat de onderliggende informatie aanbiedt.

Praktijkactoren redeneren meer vanuit het standpunt van de beslissingnemer. Die is vaak geen specialist in duurzaamheidsvraagstukken, maar moet wel de nodige informatie aangeleverd krijgen om beslissingen te kunnen nemen. Hoe eenduidiger deze informatie, hoe gemakkelijker de keuze tussen alternatieven. Eenvoudige, duidelijke labels verhinderen vage discussies over wat wel of niet duurzaam is.

Vanuit een transdisciplinair standpunt ligt er dus een grote uitdaging verscholen in het vinden van een methode die deze twee polen van het beoordelen met elkaar verzoent. Aggregatie moet niet afgewezen worden, maar wel steeds vergezeld gaan van een argumentatie of verantwoording.

Een tussenoplossing die bij de bestudeerde instrumenten regelmatig gehanteerd wordt bestaat erin de deelscores op categorieën of zelfs de individuele scores op indicatoren voor te stellen in een **radar- of spiderdiagram**. Dergelijke diagramma's worden ook soms samen weergegeven met een totaalscore. Ze laten toe in één oogopslag de combinatie van deelscores te appreciëren zonder dat het reliëf van deze informatie verloren gaat. Complexe, samengestelde resultaten worden compact en overzichtelijk weergegeven in één enkel grafisch schema. De centraliteit van een cirkelvormige organisatie geeft daarbij intuïtief beter de eenheid van de samenstellende delen binnen één globaal oordeel weer dan een voorstelling door een histogram.

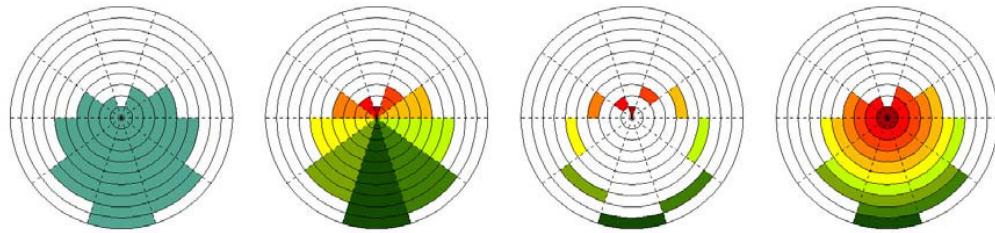
Radarvoorstellingen hebben wel als belangrijk nadeel dat de hoek- en oppervlaktevervormingen eigen aan een cirkelvormige voorstelling een bias kunnen veroorzaken in de visuele perceptie van de samengestelde waardering. Bovendien speelt de volgorde waarin de indicatoren weergegeven worden een rol. Dit wordt geïllustreerd door dezelfde samengestelde score weer te geven volgens verschillende types radardiagram en met twee verschillende volgordes van de individuele indicatorscores.

Hierboven wordt vier maal dezelfde reeks van 10 scores genormaliseerd van 1 tot 10, maar telkens in een andere volgorde en op een andere manier weergegeven. Dit illustreert de visuele bias bij klassieke radardiagramma's. Links: twee maal de reeks 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 via aspunten. Een hoge score krijgt meer visueel gewicht naarmate de aanliggende scores ook hoog zijn. Werkt men met sectorblokken in plaats van aspunten (zoals de twee diagramma's rechts), dan zijn de oppervlaktes voor gelijke score-aandelen kleiner bij het centrum dan aan de buitenrand wat opnieuw een bias veroorzaakt. De afwijking is hier echter minder misleidend dan bij een voorstelling met aspunten, omdat elke sector autonoom is ten opzichte van de

⁶ Vandevyvere, H., 2010. Strategieën voor een verhoogde implementatie van duurzaam bouwen in Vlaanderen. Toepassing op het schaalniveau van het stadsfragment. Proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van Doctor in de Ingenieurswetenschappen, KU Leuven.

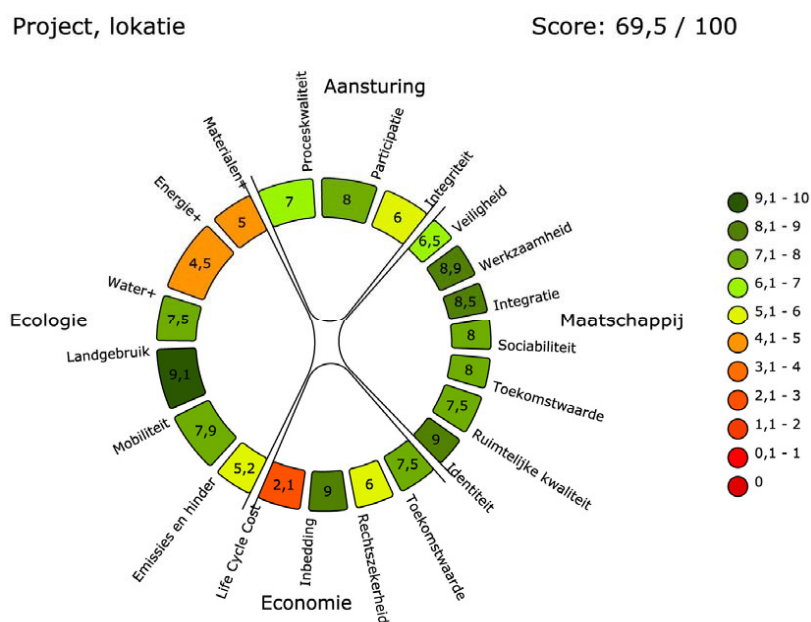
naastliggende. Er is namelijk geen verbindinglijn die beïnvloed wordt door het voor de analyse irrelevante *verschil* tussen de twee aanliggende scores.

Hierboven worden nog eens dezelfde scores weergegeven, nu met een kleurcode. Problemen, van links naar rechts naast de basisversie: (1) overmatige nadruk op positieve scores, sterk negatieve scores nagenoeg onzichtbaar; (2) zelfde problemen maar in mindere mate; (3) overmatige nadruk op negatieve scores omdat ook positieve scores hun negatief deel tonen.

Uit de analyse van bovenstaande reeksen kan besloten worden dat vooral de sterke hoek- en oppervlaktevervorming naar het centrum van de cirkel toe storend werken. Een oplossing voor dit probleem zal er dan ook in bestaan van het centrum weg te blijven met de grafische score-elementen, en daarbij tegelijk het effect van hoekvormingen meer algemeen minimaal te houden. Een ander aspect betreft de oriëntatie van de positieve scores. Meestal worden deze naar buiten gericht, maar ook het omgekeerde principe komt voor, waarbij het centrum van de cirkel letterlijk geldt als 'doel' en slechte scores worden dan gekenmerkt door een grote 'distance to target'. Zulke voorstelling komt echter contra-intuïtief over.

Om tegemoet te komen aan de genoemde nadelen geeft Han Vandevyvere een alternatieve voorstelling die weinig lijdt onder hoek- en oppervlaktevervorming, en die daarbij tegelijk ook toelaat de gewichtsfactoren visueel weer te geven door de oppervlaktes van de scoreblokken. Omdat de oppervlakte van een scoreblok zo staat voor het gewicht van de indicator moet de score zelf op zijn beurt weergegeven worden op een andere manier. Dat gebeurt hier door een kleurcode die varieert van rood (score 0) over oranjegeel tot groen (score 10). Dit leidt tot onderstaand principediagram.

Figuur 5 Voorbeeld van een visuele voorstelling van indicatoren (bron: Vandevyvere, 2010)

De “index omgevingskwaliteit” zou mogelijk op deze manier vorm kunnen krijgen, waarbij per gebiedstype een diagram wordt uitgewerkt, met eventueel een clustering naar de verschillende visiethema’s.

4.7 Algemene aandachtspunten

4.7.1 Tijdsgeest van de visienota, de visiematrix en bijhorend meetinstrument

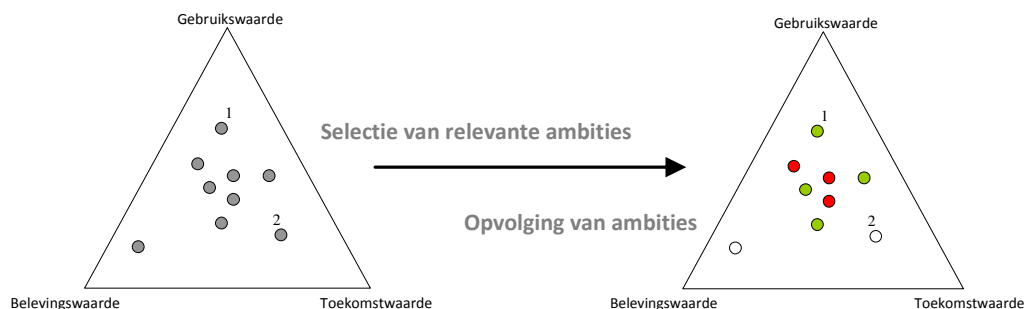
Omwille van het feit dat omgevingskwaliteit over 10 jaar daarom niet is zoals we het vandaag interpreteren is het belangrijk dat het instrument flexibel aanpasbaar is en tussentijdse evaluatiemomenten worden voorzien. Dit geldt in het bijzonder voor de kwaliteitsambities. In de stadsmonitor gebeurt dit door enerzijds een 3-jaarlijkse evaluatie en anderzijds via een aantal gerichte thematische studies om hiaten verder in te vullen (momenteel lopen studies rond de ‘kindvriendelijke stad’ en de ‘ecologische stad’).

4.7.2 Hoe kunnen ambities en indicatoren doorwerken tot op projectniveau?

Kwaliteitsambities zijn algemeen geformuleerd per gebiedstype. De ambities worden door het beleidsdomein LNE ingezet als kader voor de visievorming m.b.t. plannen en projecten. In die zin werken de kwaliteitsambities door binnen de adviesverlening van LNE en werken ze sensibiliserend en inspirerend richting andere beleidsdomeinen en instanties.

Het is vervolgens aan het project om hier een creatieve invulling aan te geven. De kwaliteitsambities en indicatoren vormen dus een kader vanuit Vlaanderen waarmee binnen gebiedsgerichte planningsprocessen aan de slag kan worden gegaan voor het realiseren of verhogen van de omgevingskwaliteit. De eigen inbreng van ontwerpers / planners om invulling te geven aan dit kader is minstens even waardevol als het richtinggevend kader zelf. De lijst van ambities moet dan ook beschouwd worden als stimulerend en niet als normerend of als een checklist die overal volledig moet worden aangevinkt. Ambities zijn binnen een gebiedsgericht project immers context-afhankelijk.

- Met een project kan je ernaar streven om bepaalde ambities m.b.t. omgevingskwaliteit die op Vlaams niveau gesteld worden te realiseren
- Per project kunnen volgende stappen doorlopen worden:
 - Situering van projectgebied: stedelijk, randstedelijk of landelijk?
 - Putten uit de korf van kwaliteitsambities, met zekere mate van flexibiliteit (niet alle ambities gelden overal) – welke ambities zijn relevant voor het project om na te streven? In principe kunnen, gelijkaardig aan de fiches per visietheema, projectfiches ontwikkeld worden. Mogelijk groeien vanuit een project ook nieuwe ambities die op Vlaams niveau relevant kunnen worden.
 - Via indicatoren opvolging van ambities (bestaande indicatoren, of nieuwe indicatoren op projectniveau).
 - In een specifiek project kunnen ook indicatoren voor het proces zelf mee opgenomen worden die het institutioneel kader, het financieel-economisch beheer en de graad van participatie door de diverse stakeholders meten.

Uit de werkgroepen kwaliteitsambities kwamen voor het visioethema over gebiedsgerichte projecten volgende **aandachtspunten** naar boven m.b.t. de vraag: *hoe kunnen we kwaliteitsambities voor omgevingskwaliteit realiseren via gebiedsgerichte projecten?*

- Om draagvlak te vergroten zou ingezet kunnen worden op **educatie en sensibilisering** rond voordelen van kwaliteitsambities of het communiceren van voorbeeldprojecten die de omgevingskwaliteit verhoogd hebben. De nood aan draagvlak heeft soms ook negatieve gevolgen. Zo worden ontwikkelingen nu soms veeleer gericht op gebieden met de 'minste weerstand', men zoekt naar de meest geschikte locatie qua acceptatie; terwijl uitgegaan zou moeten worden van wat de beste locatie is op basis van verschillende factoren. Een duurzaam draagvlak vereist daarom ook de betrokkenheid van actoren vanaf de beginfase van de planvorming.
- De **participatie** dient in een **vroeg stadium** te starten zodat de actoren zelf de gelegenheid krijgen om omgevingskwaliteit te benoemen. Participatie is vooral ook een bewustwordingsproces, in dit geval om te leven en handelen in relatie met je eigen omgeving, kortweg om **omgevingsbewust te leven**. Het impliceert een wisselwerking en het nemen van verantwoordelijkheid. Belangrijk is daarom ook om de vertaalslag te maken naar de leefwereld van bewoners, recreanten en werkenden (=gebruikers) binnen het gebied. Wat is voor hen een goede leefomgeving? Hoe zien zij omgevingskwaliteit?
- Wat het proces betreft moet men vertrekken vanuit één **1 geïntegreerde gebiedsvisie** i.p.v. allerlei ad hoc initiatieven uit te werken. Deze visie moet gekoppeld zijn aan de huidige en toekomstige gebiedsdynamiek. Ruimtelijke uitvoeringsplannen of landschapsbeheerplannen kunnen hierbij als kader dienen en regelgeving en verordeningen kunnen helpen om kwaliteitsambities te realiseren (subsidies, milieubeheerovereenkomsten, ...) Ook de rol van ontwerpende plannen werd van belang geacht om op iteratieve wijze tot een verbetering van de omgevingskwaliteit te komen.
- Bij de opmaak van een geïntegreerde gebiedsvisie kan een interactief proces met verschillende betrokken actoren opgestart worden om volgende zaken scherp te krijgen:
 - Hoe wordt de omgevingskwaliteit van het gebied gevormd? Welke actoren/sectoren zijn waar in het gebied "beeldbepalend"? Die analyse is noodzakelijk om te kunnen bepalen waar met wie moet gepraat worden om effectief een impact op de omgevingskwaliteit te kunnen hebben.
 - Hoe wordt de omgeving in de regio ervaren? Hoe staan de verschillende actoren tegenover de omgevingskwaliteit van hun leef-, woon- en werkomgeving ?
 - Wat zijn de te verwachten toekomstige noden van de actoren die beeldbepalend zijn in het gebied ?
 - Waarom denken de actoren dat 'werken aan de omgevingskwaliteit' van de regio kan bijdragen tot het imago van het gebied of van een specifieke beroepssector ? En zijn ze bereid om dat mee te financieren ?

Om op deze vragen een antwoord te krijgen kunnen workshops georganiseerd worden en interviews en enquêtes afgenomen. Daarbij kunnen lokale beleidsverantwoordelijken, streekbewoners, beroepsbeoefenaars uit het gebied (bv. landbouwers, bedrijfsleiders van ruimtebeslagnemende activiteiten,...) betrokken worden.

- Een voordeel kan zijn om te **werken via verenigingen / instanties die al actief zijn**, bestaande verenigingsstructuren mee betrekken in gebiedsgerichte projecten (bv. van de lokale milieuraad, tot het (bovenlokaal) regionaal landschap) en hierbij rekening houden met schaalverschillen (een lokaal project op wijkniveau vs een grootschalig project, zoals de Merode dat ook betrokkenheid vraagt van adviesraden).
- Aanbevelingswaardig hierbij is om ook na te denken over een financieel instrumentarium om betrokken actoren te laten meewerken om omgevingskwaliteit op het terrein te verbeteren. Een voorbeeld is de ervaring van de VLM in de Gentse Kanaalzone. Daar doen

de havenbedrijven een vrijwillige financiële bijdrage ter verbetering van de omgevingskwaliteit. De bijdrage is fiscaal aftrekbaar en goed voor hun imago.

- Tenslotte werd ook één en ander rond **dynamiek** besproken. Dynamiek betekent in vele gevallen verandering. Daarom is het belangrijk om naar een evenwicht te zoeken tussen de behoudsgezindheid binnen een gebied en de dynamiek ervan. Er kan bij de beoogde identiteit creatief en modern omgegaan worden met de connectie naar het verleden, maar er kan ook een volledig nieuwe identiteit gecreëerd worden. Het is alleszins nodig om bij het stimuleren van de identiteit & eigenheid van de omgeving, ook de fierheid en trots op de omgeving te verhogen. Vandaar weer het belang van draagvlak en participatie. Het inspelen op de dynamiek van een gebied mag immers enkel leiden tot een verhoging van de omgevingskwaliteit.

4.7.3 Ecosysteemdiensten

In een werkgroep ecosysteemdiensten werd onderzocht welke linken er te vinden zijn tussen omgevingskwaliteit (OKW) en ecosysteemdiensten (ESD). De belangrijkste bevindingen uit deze werkgroep zijn de volgende:

Ecosysteemdiensten zijn binnen de natuur aanwezig, ze worden aan de mens geleverd door de natuur. Omgevingskwaliteit wordt bepaald door de mens. Van omgevingskwaliteit is pas sprake vanaf het moment dat er een waardering toegekend wordt. Omgevingskwaliteit omvat voor een deel de waardering van bepaalde ecosysteemdiensten (e.g. groenblauwe netwerken). Het is dan de GBT-waardering die door belanghebbende wordt toegekend aan de producerende, regulerende, culturele en ondersteunende diensten van het ecosysteem. Een kwaliteitsambitie kan vaak zowel positief, negatief als neutraal zijn ten aanzien van ESD. Alles hangt af van hoe de kwaliteitsambitie geoperationaliseerd wordt. Integrerend werken vanuit het begrip ecosysteemdiensten is alleszins essentieel, ecosysteemdiensten zijn een invulling van het begrip omgevingskwaliteit, en niet een apart thema. ESD zijn echter veel abstracter voor de mensen en minder wervend dan "hun" omgevingskwaliteit.

In de werkgroep werd nagegaan hoe het concept van ecosysteemdiensten in de matrix van kwaliteitsambities meegenomen kon worden. Er werd gekeken in welke mate de kwaliteitsambities uit andere visioethema's ook aan producerende, regulerende, ondersteunende of culturele ecosysteemdiensten beantwoordden en of er vanuit het ESD-concept nog extra ambities te formuleren waren. Er werd geconcludeerd dat ambities voor omgevingskwaliteit al dan niet bepaalde ecosysteemdiensten kunnen versterken en dat ecosysteemdiensten nuttig ingezet kunnen worden in gebiedsgerichte processen waar aan een verhoogde omgevingskwaliteit wordt gewerkt. Bovendien kunnen ecosysteemdiensten mee de formulering van ambities sturen. Dit laatste bleek niet altijd zo eenvoudig te zijn, gezien dit voor een groot deel afhankelijk is van hoe de ambitie geoperationaliseerd wordt. Toch werden de kwaliteitsambities vaak verscherpt door ze vanuit de 'ecosysteembril' te bekijken. Overige bedenkingen waren dat het beter is om ESD in ruime zin te optimaliseren, eerder dan in te zetten op één dienst. Een ecosysteemdienst kan niet "ontwikkeld worden". Wel kan een kader gecreëerd worden om ESD optimaal te laten functioneren. Kwaliteitsambities zouden kunnen bijdragen aan dit kader door diensten te versterken en stimuleren of door druk op diensten te minderen. Voorzichtigheid is echter geboden, want ecosysteemdiensten die worden versterkt, kunnen ten koste gaan van andere ecosysteemdiensten.

Hoe kan dan het concept ESD beter geïntegreerd worden in de benadering van omgevingskwaliteit? Voor het operationaliseren van het begrip ESD in een ruimer kader is in de eerste plaats nog veel bewustwording nodig. Voor het verbeteren van de omgevingskwaliteit kunnen ecosysteemdiensten echter een grote rol spelen bij de visievorming rond een bepaalde gebiedsontwikkeling en dus sterk bijdragen aan de toekomstwaarde ervan. Het is in die vroege fase van gebiedsgerichte projecten dat de ESD en hun potentiële bijdrage aan de omgevingskwaliteit geïntegreerd moeten worden in de gebiedsvisie. Hierbij aansluitend blijkt het ESD-concept een belangrijk procesmatig gegeven. Doorheen het gehele gebiedsgericht proces dient daarom voldoende aandacht naar ESD te gaan. Mogelijk kan het concept van ecosysteemdiensten ook dienst doen als toetsingskader. Op deze

manier geldt het principe van ecosystemendiensten als een kwaliteitscriterium: ambities die bijdragen aan of een rol van betekenis spelen t.a.v. ecosystemendiensten hebben een 'streepje voor'.

DEEL 3 AANBEVELINGEN VOOR HET VERVOLGTRAJECT OMGEVINGSKWALITEIT

Volgens het MINA-plan 4 is het uiteindelijke streefdoel het “verbeteren van de omgevingskwaliteit bij gebiedsgerichte plannen en processen”. In het proces dat tot nu toe gevoerd werd rond omgevingskwaliteit, ging de aandacht voornamelijk uit naar het definiëren van het begrip, het formuleren van een visie, doelen en ambities en mogelijkheden om omgevingskwaliteit te gaan meten op niveau van (gebiedstypen in) Vlaanderen.

Eenzijds dienen de resultaten uit dit traject verder uitgewerkt te worden, maar anderzijds is er in de toekomst ook nood aan een richtlijnenkader over hoe het realiseren van ambities concreet vorm kan krijgen en welke maatregelen genomen kunnen worden i.f.v. een verhoogde omgevingskwaliteit. We geven hieronder enkele aanbevelingen om dit traject verder te zetten.

1 **Aanbevelingen kwaliteitsambities**

Ambities concretiseren

De visiematrix met kwaliteitsambities is niet af. Sommige ambities zijn nog te breed opgevat of te vaag geformuleerd. Een herformulering is voor verschillende ambities wenselijk. Een suggestie om dit probleem aan te pakken, is de organisatie van een werkgroep waarbij zowel indicatorenspecialisten als beleidsmakers samen de ambities scherp stellen en deze zoveel mogelijk vertalen naar kwantitatieve doelstellingen 2050. Dit zal niet voor al de ambities mogelijk zijn en niet al de ambities lenen zich even goed tot een kwantitatieve insteek. Een groot deel van de ambities kan hierdoor wel een concretere invulling krijgen.

Ook extra studiewerk naar relevante bestaande doelstellingen (2050) en een koppeling hiervan met de ambities omgevingskwaliteit is hierbij aangewezen.

Overzicht bewaren

De suggestie om fiches op te stellen voor de visiethema's (zie §4.6.2) – met hierin de verschillende ambities, de link met omgevingskwaliteit, de visienota en andere visiethema's – kan leiden tot een meer overzichtelijke opbouw en samenhang dan momenteel het geval is. Fiches kunnen ook een interessant middel/houvast zijn als gespreksdocument om met het traject omgevingskwaliteit naar buiten te treden.

Ambities vs. bestaande toekomstscenario's

Er bestaan diverse modellen die voorspellingen over ruimtegebruik en leefkwaliteit vooropstellen volgens diverse scenario's (bv. Ruimtemodel, NARA-verkenning, Atlasmodel). Een interessante oefening voor het traject omgevingskwaliteit is om de ambities af te toetsen t.o.v. deze modellen: wat zeggen de voorspellingen? Gaat dit in tegen ambities? Vormen zich knelpunten of prioriteiten voor de realisatie van bepaalde ambities? Zulke modellen kunnen bovendien ook mogelijk input geven voor de ontwikkeling van indicatoren.

Evaluatiemomenten voorzien

Kwaliteitsambities voor omgevingskwaliteit zijn geen statisch gegeven en het is dan ook cruciaal om tussentijdse evaluatiemomenten te voorzien. Door nieuwe inzichten, praktijkervaring, studiewerk, kunnen doelstellingen rond omgevingskwaliteit immers wijzigen.

Er is dan ook meer duidelijkheid nodig over de wijze waarop zulke evaluatiemomenten georganiseerd kunnen worden en hoe deze een invulling kunnen krijgen. Belangrijke aspecten zijn hierbij:

- Periodiciteit van evaluatie
- Methode van evaluatie: Bv. participatieprocessen of studiewerk
- Combinatie/afstemming met de evaluatie van indicatoren
- Relatie met de visienota

2 Aanbevelingen indicatoren en meetinstrument

Aanvulling en verfijning van de eerste indicatorenset

Tijdens het traject omgevingskwaliteit zijn suggesties gegeven voor indicatoren, via de indicatorenwerkgroepen. Binnen deze indicatorenwerkgroepen ontbraken echter een aantal beleidsdomeinen of instellingen die complementaire input kunnen geven, zoals departement Ruimte Vlaanderen en het VITO. Bovendien is het zeker ook relevant om de indicatoren-oefening van de werkgroep 'omgevingskwaliteit' opnieuw te betrekken en hier mogelijk zinvolle indicatoren uit te halen of extra inspiratie uit te putten.

Ontwikkeling van een gerichte set van indicatoren per gebiedstype

De lijst van ambities is momenteel vrij uitgebreid en het is een vrijwel onmogelijke taak om op korte termijn voor al de ambities indicatoren te formuleren. Belangrijk is dan ook om voor het vervolgetraject te focussen op een beperkte set van indicatoren en deze verder uit te werken. Hierbij moet men opletten dat een indicator niet de realisatie van een ambitie gaat bepalen, of dat enkel de 'makkelijk meetbare ambities' overblijven. Ook terugvalindicatoren en ideale indicatoren zijn relevant om verder uit te werken.

Een selectie van indicatoren kan plaatsvinden op volgende wijze:

- Is de indicator meetbaar (cf. indicatoren-oefening)? (indien ja: mee te nemen)
- Is de ambitie die met de indicator samenhangt nog voldoende te linken met de oorspronkelijke visiethema's & themadoelen? (indien nee: te schrappen)
- Welke ambities worden hierdoor meegenomen en dekt dit voldoende de lading van omgevingskwaliteit en hetgeen in de visienota wordt gesteld? (indien nee: extra ambities met terugvalindicatoren of ideale indicatoren mee te nemen)
- Zijn voor de gedekte ambities 2050 doelen gekend of te bepalen? (indien ja: prioritair mee te nemen)

Opmaak van indicatorenfiches

Voor de indicatoren die verder ontwikkeld worden, is het belangrijk om indicatorenfiches op te stellen, die overzichtelijk opgesteld zijn en een duidelijke link hebben met de ambities in de themafiches. De indicatorenfiches kunnen volgende elementen omvatten (naar analogie met de Stadsmonitor):

- Opbouw van de indicator
- Toelichting resultaten
- Voor welke ambities relevant
- Voor welke visiethema's relevant
- Informatie over de kwaliteit van de indicator (gebruikte gegevens, datakwaliteit, verwerking)
- Compleetheid: Linken met andere indicatoren
- Validiteit en risico voor interpretatie: Bij elke indicator is het belangrijk aandacht te schenken aan de relativiteit van gegevens en wat men juist aan het meten is, om verkeerde interpretaties te voorkomen

In de indicatorenfiche kan, indien relevant, ook verwezen worden naar bestaande meetinstrumenten.

Technische aandachtspunten

Wanneer effectief indicatoren ontwikkeld worden, zal het belangrijk zijn om hierbij rekening te houden met mogelijke correlaties tussen verschillende indicatoren en dubbeltellingen te vermijden.

Een bijkomend aandachtspunt zal het schaalniveau van de meting zijn. In sommige gevallen zullen indicatoren beschikbaar zijn op puntniveau, waarbij een vertaling naar het Vlaams niveau, of het niveau van de gebiedstypen om interpolaties zal vragen. Omgekeerd zullen in sommige gevallen enkel indicatoren op een hoog schaalniveau beschikbaar zijn (bv. provincies of gewesten). In dat geval dient nader onderzocht te worden hoe zulke indicatoren een vertaling kunnen krijgen naar gebiedstypen.

Afstemming met bestaande meetinstrumenten

Mogelijk kan SVR als platform gebruikt worden om de dataverzameling en indicatoren te realiseren (analoog aan de milieubarometer kan mogelijk ook een omgevingsbarometer ontwikkeld worden).

Een survey werd door de indicatorenspecialisten aanbevolen als een geschikt instrument om een aantal ambities van omgevingskwaliteit te meten. Mogelijk kan een survey voor omgevingskwaliteit geïntegreerd worden met de survey van de Stadsmonitor. Omgekeerd zou LNE voor de Stadsmonitor nuttige input kunnen leveren m.b.t. ecologische aspecten.

Verdere ontwikkeling meetinstrument omgevingskwaliteit

Een visuele voorstelling van de indicator resultaten per gebiedstype, onder de vorm van een radar- of spindigram lijkt een geschikte manier om een “index omgevingskwaliteit” verder te ontwikkelen. Wel is het altijd belangrijk om de nodige beschrijving, context en achtergrondinformatie bij de figuur mee te geven i.f.v. een juiste interpretatie.

Vertaling van indicatoren naar gebiedstypen

Voor veel indicatoren zal men gebonden zijn aan administratieve grenzen. Het lijkt daarom het meest aangewezen om in eerste instantie te starten met een arbitraire gebiedsindeling op gemeenteniveau (bijvoorbeeld cf. de indeling die gebruikt wordt in VRIND). Waar meer detail voorhanden is, is het aangewezen om de indicator op gedetailleerder niveau weer te geven en los te koppelen van gemeentegrenzen.

Evaluatiemomenten voorzien

Net als voor de kwaliteitsambities, dienen tussentijdse evaluatiemomenten te worden voorzien voor de ontwikkeling van indicatoren. Nieuwe data, studies, inzichten kunnen immers de mogelijkheden voor de ontwikkeling van indicatoren verder verruimen. Ook hier gelden als belangrijke aspecten:

- Periodiciteit van evaluatie
- Methode van evaluatie: Bv. participatieprocessen of studiewerk
- Combinatie/afstemming met de evaluatie van kwaliteitsambities

3 Aanbevelingen voor de realisatie van ambities

Bekendmaken / verspreiden van de kwaliteitsambities

Uiteindelijk is het de bedoeling om de omgevingskwaliteit te verhogen en de vooropgestelde ambities te realiseren via projecten. Belangrijk hiervoor is de verspreiding en bekendmaking van de visie van LNE over omgevingskwaliteit, zodat initiatiefnemers hierdoor geïnspireerd kunnen geraken en ambities meenemen in hun projecten. Suggesties hiervoor zijn:

- Bekendmaking op de website
- De uitwerking van een communicatiestrategie om de kwaliteitsambities te betrekken in ruimtelijke inrichtingsprocessen/projecten. De visienota en de verder te ontwikkelen fiches (inclusief de uitwerking van enkele best-practices) kunnen hiervoor een goede houvast bieden.
- Als referentiekader hanteren bij de Milieueffectrapportage. De dienst MER wenst bij de start van bijvoorbeeld een planproces een ambitiesdocument in te zetten dat aangeeft waar de milieuambities liggen.

Lerend netwerk omgevingskwaliteit en best-practices

Belangrijk om mensen warm te maken om mee te werken aan een verhoogde omgevingskwaliteit, is het kunnen voorleggen van voorbeeldprojecten die effectief 'werken' en op verschillende vlakken een leefomgeving beter en aangenamer maken. Enkele suggesties hiervoor zijn:

- Het ontwikkelen van een richtlijnenboek met voorbeeldprojecten en maatregelen die genomen kunnen worden voor een verhoogde omgevingskwaliteit en voor de realisatie van de voorgestelde ambities, via een screening van binnenlandse en buitenlandse voorbeeldprojecten⁷ die hebben geleid tot een verbeterde omgevingskwaliteit.
- Hierbij kan ook gezocht worden naar een koppeling met voorbeeldprojecten waarbij ecosysteemdiensten ingezet worden voor een verhoogde omgevingskwaliteit en fungeren als denkkader.
- Opstarten van test-cases voor een verhoogde omgevingskwaliteit – hoe een verhoging van omgevingskwaliteit meenemen in projecten die op het eerste zicht een negatieve impact hebben (bv. bij economische ontwikkelingen)?
- Projecten van VLM kunnen onderzocht worden als best-practice om omgevingskwaliteit in een gebied te verhogen of gelden als 'test-case'.

⁷ het project 'lelijke plekjes, mooie trekjes – creatieve ingrepen in de publieke ruimte' van Leiedal biedt hiervoor een interessant aanknopingspunt. Binnen dit project gebeurde een bevraging naar de 'lelijkste plekjes' in een aantal gemeenten. Vervolgens werd voor 25 'lelijke plekjes' een ontwerp ontwikkeld om de plek aangenamer te maken en om via een aantal ingrepen de omgevingskwaliteit van de plek te verhogen. Mogelijk is er ook een koppeling te vinden met de studie die momenteel loopt bij het ANB rond 'creatieve ideeën voor groene steden van morgen'

4 *Extra aanbevelingen traject omgevingskwaliteit*

Als finale aanbeveling geven we mee dat het in het vervolgtraject belangrijk zal zijn om betrokkenheid te creëren bij andere beleidsdomeinen, middenveldorganisaties, ..., via bijvoorbeeld:

- Het oprichten van een klankbordgroep. Deze klankbordgroep bestaat dan uit de stuurgroep aangevuld met een bredere vertegenwoordiging van middenveldorganisaties (bv. Bond Beter Leefmilieu, Boerenbond,...) en academici, eventueel ook vertegenwoordigers uit belendende sectoren zoals toerisme, recreatie, diversiteit, onderwijs,
- De integratie van omgevingskwaliteit in de MER kan een uitgangspunt vormen om met ambities naar buiten te komen en na te gaan hoe adviesinstanties en initiatiefnemers tegenover de ambities staan.
- Een terugkoppeling met de beleidsdomeinen RWO (ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed), landbouw en visserij en MOW (mobiliteit en openbare werken).
- Een bilateraal overleg is zeker nuttig met het Departement Ruimte Vlaanderen en het Team Vlaamse Bouwmeester.
- Temporeel dient men rekening te houden met de afstemming van het proces omgevingskwaliteit op het proces BRV:
 - Witboek BRV & kwaliteitsambities per gebiedstype: medio 2013
 - Ontwerp BRV & indicatoren kwaliteitsambities: eind 2014

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 **VISIEMATRIX**

BIJLAGE 2 **OMSCHRIJVING GEBIEDSTYPEN**

BIJLAGE 3 **INVENTARISATIERESULTAAT INDICATOREN**

Bijlage 1 ***Visiematrix***

Visiematrix Omgevingskwaliteit: Kwaliteitsambities per gebiedstype

De visiematrix omgevingskwaliteit is een **gebiedsgerichte vertaling** van de visienota 'omgevingskwaliteit'. In de visienota wordt voor een aantal thema's een visie opgebouwd in functie van een verhoogde omgevingskwaliteit (een verhoogde gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde), waartoe het beleidsdomein LNE kan bijdragen. De behandelde thema's zijn 'groenblauwe netwerken' (GBN), 'open ruimte' (OR), 'bodem en ondergrond' (BO), 'leefkwaliteit' (LE), 'materiaal en energiebeheer' (ME) en 'milieuvriendelijke mobiliteit' (MVM). De visie heeft als zichtjaar 2050. De kwaliteitsambities zijn een meer concrete vertaling van bovenstaande thema's voor stedelijke, randstedelijke en landelijke gebieden. Zonder daarom zeer sterke lijnen te willen trekken tussen deze gebiedstypen, zijn er voor deze gebieden immers andere accenten/ambitieniveaus te leggen. Sommige ambities passen binnen één specifiek thema, andere zijn te plaatsen binnen verschillende thema's; dit wordt dan ook aangegeven in de matrix. De matrix moet beschouwd worden als een **flexibel instrument**: Ambities zijn geformuleerd op basis van overleg en voorgaand onderzoek, maar de matrix kan aangepast worden op basis van nieuwe inzichten.

Uiteraard zijn er meerdere ambities voor een verhoogde omgevingskwaliteit te formuleren, doch waarvoor het moeilijk is een onderscheid te maken tussen de onderscheiden gebiedstypes. Deze ambities worden daarom opgenomen als **generieke kwaliteitsambitie** in een afzonderlijke tabel. De realisatie hiervan is een belangrijke stap naar een goede algemene omgevingskwaliteit, doch deze dienen aangevuld met de specifieke kwaliteitsambities op niveau van de verschillende gebiedstypes. De visienota "omgevingskwaliteit", de generieke kwaliteitsambities en de kwaliteitsambities per gebiedstype vormen een beleidsgeheel en moeten ook op die wijze doorwerken bij elke gebiedsontwikkeling.

Generieke kwaliteitsambities

Nr.	Beschrijving ambitie	GBN	OR	BO	LE	ME	MVM
1	De biodiversiteit is vergelijkbaar met andere Europese topregio's	X	X				
2	IHD zijn gerealiseerd	X	X				
3	Overall wordt een basisnatuurkwaliteit gerealiseerd. SBZ hebben een bijzondere milieukwaliteit	X	X				
4	Watersystemen verkeren in goede toestand.	X					
5	Er wordt meer ruimte voor water voorzien	X					
6	Zowel het particulier & publiek domein vervullen een rol in de waterhuishouding (principe scheiden, vasthouden, bergen, vertraagd afvoeren en ruimte voor water) en natuurlijke waterzuivering.	X	X				
7	Groene en blauwe netwerken bieden veel recreatiemogelijkheden zonder de draagkracht te overschrijden.	X					
8	De intensiteit van recreatief medegebruik is afgestemd op ecologische kwetsbaarheid en draagkracht van een gebied.	X	X				
9	de verhouding bebouwde/onbebouwde ruimte neemt voor Vlaanderen niet toe		X				

10	Bodembiodiversiteit is op peil gebracht en helpt mee de gewenste ecosysteemdiensten te realiseren (weerstandige en veerkrachtige bodems, o.a. om effecten van klimaatverandering op te vangen, infiltratievermogen te bevorderen, natuurlijke sanering te bewerkstelligen,...).			X			
11	De intrinsieke (natuurlijke) bodemvruchtbaarheid van landbouwgronden is op peil.		X	X			
12	In niet verharde zones een goede kwaliteit van bodem en grondwatersysteem behouden/bereiken (OS-gehalte, bodemleven, nutriënten,...).	X	X	X			
13	Als erfgoed aangeduide bodems zijn beschermd.			X			
14	Functies die geen daglicht behoeven (infrastructuur, transport, opslag, handel, parkeerplaatsen, energiewinning en -opslag) zijn ondergronds gebracht, rekening houdend met financieel/technische haalbaarheid, en de effecten op water, archeologisch bodemarchief, waardevolle delfstoffen.			X			
15	Verontreinigde gronden (brownfields) zijn opgewaardeerd en vervullen specifieke functies zoals wonen, handel, recreatie, natuur, landbouw,...; deze functies zijn verenigbaar met de omgeving en laten geen nieuwe bodemverontreiniging (brownfields) ontstaan.			X			
16	Landgebruik en bodemkwaliteit zijn optimaal op elkaar afgestemd			X			
17	Aanspraak op bodems voor winning van grondstoffen gebeurt vanuit milieuoverwegingen (vb. geologisch gunstig, langs waterlopen) en in functie van een duurzame verzekering van de bevoorrading van primaire oppervlaktedelfstoffen die niet door alternatieven kunnen worden vervangen.			X			
18	Onnodige uitgravingen worden vermeden.			X			
19	Geen negatieve gezondheidsimpact a.g.v. milieuverontreiniging en milieuhinder				X		
20	Toegankelijk groen in ieders bereik	X	X		X		
21	Ruimte- en energie-efficiëntie van het locatiebeleid is versterkt via goede ruimtelijke inrichting, door verdichting van kernen, clusteren van activiteiten en voorzieningen, compact en geschakeld stedelijk bouwen, en door een diverse ruimte- en energie-efficiënte functiemix te stimuleren waarbij vraag en aanbod op elkaar zijn afgestemd (vb. ruimtelijk koppelen van gebruik en productie).					X	
22	De inplanting van windenergie draagt bij tot een positieve landschappelijke waardering.		X		X	X	
23	Gevaarlijke stoffen in materialengebruik (asbest,...) zijn uitgefaseerd.					X	
24	Materialen in technosfeer 100% gerecycleerd, materialen in biosfeer gerecycleerd of terug in de natuur gebracht					X	

25	Het aantal individuele motorvoertuigkilometers is beperkt									X
26	Ruimte-indeling is afgestemd op duurzame vervoersmodi									X
27	Langzame verkeersnetwerken worden sterker gekoppeld aan groenblauwe netwerken en open ruimte	X	X							X

Kwaliteitsambities per gebiedstype

Nr	Stedelijk	Randstedelijk	Landelijk	GBN	OR	BO	LE	ME	MVM
1	Stedelijke groenkernen zijn zichtbaar verbonden door een fijnmazig groenblauw netwerk			X	X				
2		Groengebieden zijn verbonden met stedelijke en landelijke groengebieden zodat soorten tot in steden kunnen migreren en omgekeerd.		X	X				
3			Natuurkerengebieden zijn met elkaar verbonden door groene corridors en stapstenen	X	X				
4	Tuinen dragen bij aan de verhoging van de biodiversiteit			X					
		Inrichtingsprojecten worden steeds geïntegreerd in het groenblauwe netwerk		X	X				
5		Oevers en bermen dragen bij tot een hoge biodiversiteit		X					
6	Het stedelijk gebied is waterrobuust			X			X		
7		Schade door overstromingen komt slechts uitzonderlijk voor (bv. bij 100-jarige storm)		X			X		
8			Waterwingebieden hebben een hoge biodiversiteit	X	X				
9	Water is meer zichtbaar door openlegging.			X					

10	Waterlopen zijn veilig, proper en zonder geurhinder		X			X		
11	Elke stad heeft een groene gordel		X	X		X		
12		Waardevolle kleine landschapselementen worden behouden en versterkt	X	X				
13	Alle onbenutte restruimte heeft een tijdelijke of permanente kwalitatieve invulling (speeltuin, parkje, ...)		X	X		X		
14	Bebouwde ruimte is multifunctioneel			X				
15	Er is een open ruimte landmark			X				
16				X				
		Er is een sterk contrast tussen bebouwde en open ruimte, de stedelijke nevel is opgeklaard		X				
17		Open ruimte, groene vingers en blauwe valleien zijn als grote gehelen ontwikkeld in nabijheid van stedelijke kernen	X	X				
18		Lintbebouwing is gestopt (t.o.v. 2012) en wordt doorbroken met zichtassen		X				
19	De stedelijke vorm is compact met hoge woon- en werkdichtheden			X				
20		De bebouwde omgeving bestaat uit compacte woonkernen, afgewisseld met open ruimte		X				
21				X				
		Open ruimte bestemmingen zoals natuur, bos, water en landbouw primeren op bebouwing en buiten de dorpskernen is er geen verspreide bebouwing		X				
22	De open ruimten zijn multifunctioneel. Een grote diversiteit aan open ruimte functies wordt opgevangen.			X		X		

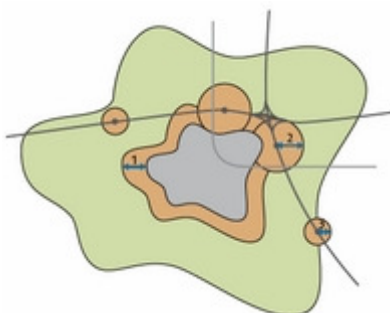
23		De open ruimten zijn visueel aantrekkelijk (visuele rust, wijds, ...) en hebben samen met de kernen een duidelijke identiteit.			X		X		
24	Open ruimte draagt bij aan lees- en herkenbaarheid van stedelijke kernen				X		X		
25			Het landschap is lees- en herkenbaar door de vele landschappelijke kenmerken en waardevolle beschermde gebieden		X		X		
26	Er is een toename aan groene infrastructuur voor langzaam verkeer, recreatieve en functionele verbindingen			X	X		X		X
27	Alternatief groen (gevelgroen, groendaken, groene afsluitingen, etc.), volkstuinten, stadslandbouw en bedrijventerreinen vullen het reguliere groenaanbod aan			X	X		X		
28	Naast het permanent groenaanbod wordt ook tijdelijke ecologische infrastructuur ingericht			X	X		X		
29		Er zijn grote natuur- en bosgebieden van hoge kwaliteit		X	X				
30	Openbaar groen heeft een multifunctionele invulling (natuur, ESD, water, recreatie,...)			X	X		X		
31		Overstromingsgebieden hebben een multifunctionele inrichting (medegebruik landbouw, natuur, recreatie), aangepast aan het overstromingsgevoelig karakter. Van nature overstroombare gebieden zijn ingericht als waterbuffer.		X	X				
32		Geen bijkomende harde bestemmingen in overstromingsgevoelig gebied		X	X				
33	De stedelijke ondergrond wordt benut voor het onderbrengen van functies die geen daglicht behoeven				X	X			
34	Bodemafdicthting en verhardingen zijn beperkt tot het strikt noodzakelijke; de noodzakelijke verhardingen hebben een redelijk tot goed infiltratievermogen.			X	X	X			

35			Geen netto bijkomende bodemaafdichting en verharding.	X	X	X			
36	Verontreinigde sites vervullen functies die een meerwaarde bieden aan de (rand)stedelijke leefomgeving.					X	X		
37		Overlast en schade als gevolg van bodemerosie komt slechts sporadisch voor; erosie is verminderd tot het natuurlijk niveau.		X	X	X			
38		Nabestemming van ontginningen is afgestemd op omgevingskenmerken, ruimtebehoeften en type van ontginning.				X			
39	Onze steden zijn hittebestendig			X		X	X	X	
40	Steden en wijken zijn CO2-neutraal. Voor nieuwbouw wordt deze ambitie op het niveau van het individueel gebouw bereikt.							X	
41		Bedrijven(terreinen) zijn CO2-neutraal.						X	
42	Energie-, grondstoffen- en materiaalkringlopen zijn gesloten binnen het eigen stadsgewest.							X	
43		Energie, grondstoffen- en materiaalkringlopen zijn gesloten binnen de eigen regio.						X	
44	Steden en woonkernen hebben een uitstekende luchtkwaliteit en de geluidshinder is laag; beide factoren hebben geen negatieve impact op de gezondheid.						X		
45			Milieuhinder in de woonbuurten is minimaal				X		
46	In binnengebieden heerst rust				X		X		
47			De open ruimte wordt gekenmerkt door stilte en rust		X		X		
48	Binnen en tussen de kernsteden is het openbaar vervoer sterk uitgebouwd								X
49	Basisvoorzieningen liggen op wandel- en fietsafstand								X

Bijlage 2 Omschrijving gebiedstypen

1. STEDELIJKE GEBIEDEN: Met stedelijke kerngebieden worden de stadscentra, subcentra en dorpscentra die deel uitmaken van de centrumrand bedoeld. Het gaat voornamelijk over stadswijken in grootsteden en centrumsteden. Het gaat om functies zoals kantoren, bedrijven, infrastructuur, handelszones, maar ook over door bebouwing omsloten stedelijke groen- en waterelementen met een nadruk op recreatie zoals sportzones en stadsparken met hoge gebruiksintensiteit in een sterk versteende omgeving. Het gaat om centrummilieus en eerder centraal gelegen stedelijke woonmilieus die beperkt tot sterk gemengd zijn met andere functies. Het stedelijke kerngebied kenmerkt zich door intensief en meervoudig ruimtegebruik in de nabijheid van hoogwaardig openbaar vervoer. Het gaat globaal om een gebied binnen gemakkelijke fietsafstand (ca. 1-3 km) van een intercity of regionaal treinstation. Voorbeelden zijn historische binnensteden, moderne winkelcentra, middelhoogbouw rond het stadscentrum en woonwijken uit de 19e eeuw. Afhankelijk van hun centraliteit kunnen ook naoorlogse stadswijken (inclusief centraal gelegen flat-, villa- en tuinwijken) onder dit gebiedstype vallen.

Zie blauwgrijze centraal omliggende oppervlakte in onderstaande figuur.

Wat staat hierover in het Groenboek Beleidsplan Ruimte?

Meerkernige stedelijke regio's

Ook in 2050 blijft de stad het gebied bij uitstek om maatschappelijke veranderingen op te vangen. De stad is meer geworden dan het stadscentrum of de centrumstad, maar is uitgegroeid tot een stedelijke regio van meerdere kernen met eigen kenmerken. Het historische stadscentrum is vlot bereikbaar vanuit de andere kernen, waardoor de stedelijke regio aantrekkelijk is voor een breed scala aan bewoners en gebruikers. De stedelijke ontwikkeling gebeurt in meerdere kernen die samen de stedelijke regio vormen. Hierdoor krijgt de stad opnieuw ademruimte en kunnen we het relatief kleinschalige karakter van onze historische steden bewaren.

In sommige buurten zijn ingrepen nodig om tot vernieuwing van de woningvoorraad te komen. Dat is onder meer het geval voor de 19e eeuwse gordel in de stedelijke regio's en voor de verkavelingen van de jaren 1960 en 1970 in de suburbane gebieden. Hiermee maken we het gebouwenpatrimonium energiezuiniger, versterken we de sociale samenhang en passen we de woningvoorraad aan om de verwachte bevolkingsgroei op te vangen.

Maatschappelijke veranderingen vangen we op door te verdichten op plaatsen waar een goede ontsluiting op niveau van de stedelijke regio mogelijk is. We voorzien daarom volwaardige collectieve vervoerverbindingen en kwaliteitsvolle verbindingen voor zachte weggebruikers naar dergelijke plaatsen. De kernen in de stedelijke regio houden we compact met een voldoende basisvoorzieningsniveau. Dit laat toe dat een groot deel van de verplaatsingen binnen deze kern kan gebeuren.

We dooraderen tevens onze bebouwde ruimte met groenblauwe netwerken om er voldoende zuurstof aan te geven.

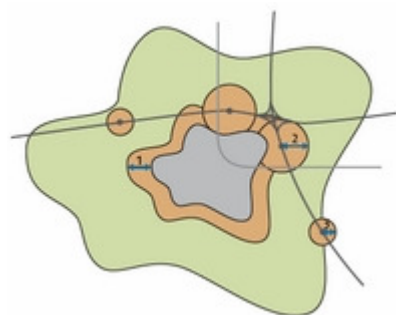
2. RANDSTEDELIJKE GEBIEDEN: De stadsrandzone is de overgangszone tussen stad en platteland. Deze zone omringt als een grillige schil het bestaand stedelijk gebied. Ze bevat voornamelijk het gebied in de directe nabijheid van op- en afritten van snelwegen, met inbegrip van randgemeenten en nabije dorpscentra langs urbane corridors. Overwegend gaat het over functies zoals randstedelijke groen- en recreatiegebieden, bedrijventra, infrastructuur, villawijken, tuinwijken, suburbane woonmilieus (overwegend monofunctionele) en uitlopende flarden lintbebouwing op onbelangrijke assen. De omvang van de stads- randzone is afhankelijk van de grootte van het stedelijk gebied. De stadsrandzone heeft nog steeds een overwegend groen karakter, maar de verstedelijkingsdruk is er hoog. Er worden doorgaans meer woningen, bedrijven en recreatieve voorzieningen gerealiseerd dan in het stedelijk kerngebied, maar met een lagere bebouwingsdichtheid. Wonen en werken, water(berging) en groen zijn de belangrijkste functies. De ontginning van primaire delfstoffen kan tijdelijk plaatsvinden. Stedelijke kernfuncties worden naar de stadsrandzone verplaatst zonder dat daarvoor een samenhangend plan is gemaakt. Hierdoor heerst er een gebrek aan ruimtelijke inpassing. Bebouwing werpt barrières op tussen stad en land, bijvoorbeeld voor recreanten uit de stad die zich steeds verder van grootschalig groen bevinden.

Recreatielandschappen liggen in de stadsrand en zijn gebieden waar via landschapsbouw een agrarische functie gecombineerd wordt met natuur, extensieve vormen van recreatie ook met functies die veel ruimte vragen (bijvoorbeeld golfterreinen; stadsrandbossen, groenpolen, open ruimtevingers en waterberging). De oorspronkelijk beperkt aanwezige woonfunctie is gehandhaafd. De aanwezige werkfunctie, die van oudsher landbouwgerelateerd is, ontwikkelt zich in de richting van recreatiegerelateerde activiteiten zoals maneges, minicampings, horeca gericht op wandelaar, fietser en auto en de verkoop van groene diensten en producten aan stedelingen. Het gebied is goed ontsloten met wandel- en fietspaden die een regionaal netwerk vormen en aansluiten op het stedelijke netwerk. Het gaat veelal om recentere verstedelijkte gebieden met een thans sterke autoafhankelijkheid. De ontsluiting per openbaar vervoer is beperkt.

Suburbane woongebieden kennen vooral een woonfunctie, vaak woningen met tuinen. Het gebied is redelijk ontsloten door openbaar vervoer. Binnen het gebied zijn voorzieningen aanwezig (winkels, scholen, sociaal culturele voorzieningen). Er is ruimte voor groen en water. Naast de woonfunctie komen in een suburbaan gebied ook kleinschalige kantoren en 'schone bedrijvigheid' voor. Voorbeelden zijn ruim opgezette voor- en naoorlogse woonwijken.

Villawijken brengen wonen en groen bij elkaar. De woonfunctie staat centraal. Daarnaast neemt het ontwikkelen van goede kwaliteiten van natuur en water een belangrijke plaats in. Wonen en werken kunnen onder één dak plaatsvinden. Verkeersaantrekkelijk werk (bijvoorbeeld artspraktijken) is echter minder wenselijk, omdat autoverkeer in strijd is met het groene karakter. Het gebied kan ook een beperkte recreatieve functie vervullen, bijvoorbeeld als groene recreatieve verbindingzone. De ontsluiting door openbaar vervoer is minimaal (eventueel een buslijn).

Zie bruine gebieden in onderstaande figuur.

Wat staat hierover in het Groenboek Beleidsplan Ruimte?

Keuzes maken in suburbane gebieden

In de overgang tussen de stad en het platteland treffen we vandaag suburbane zones aan die gekenmerkt worden door een gefragmenteerd landschap en veel monofunctionele woonmilieus met een eerder lage bebouwingsdichtheid. Veel Vlamingen vinden er een kwalitatief woonmilieu, op korte pendelafstand van het werk. We vinden er ook baanwinkels en andere perifere ontwikkelingen terug. Deze gebieden zijn in verandering. Ze kantelen van landelijke naar stedelijke regio's.

Voor deze omgevingen is vandaag geen eenduidige strategie voorhanden en we beschouwen ze dan ook als een belangrijke beleidsopgave. Voor sommige delen lijkt een selectieve verdichting haalbaar, bijvoorbeeld omdat ze zeer vlotte relaties onderhouden met nabije stedelijke regio's. Voor andere delen lijkt een status-quo aangewezen en bewaken we dat ze niet verder verstedelijken. In uitzonderlijke gevallen, zoals voor delen die gelegen zijn in overstromingsgebieden kan een actieve afremming aangewezen zijn, bijvoorbeeld door ze minder toegankelijk te maken.

We willen dit soort vlekmatige ontwikkelingen in de toekomst vermijden omwille van het grote ruimtegebruik, een negatieve impact op de open ruimte, de mobiliteit, het leefmilieu, het energieverbruik en de betaalbaarheid van nutsvoorzieningen.

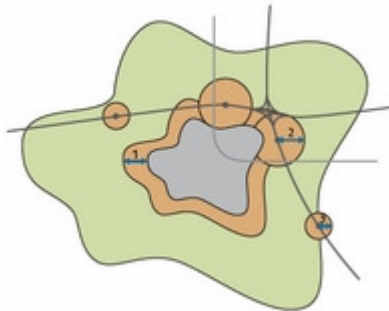
We moeten ons afvragen welke plaatsen we in suburbane gebieden kunnen ontwikkelen zonder de open ruimte verder te hypothekeren. In deze gebieden moeten we een goede dooradering met groenblauwe netwerken realiseren, landschappelijke fragmenten herwaarderen en open ruimte beschermen die onder druk staat. We vermijden dat suburbane gebieden verdere concurrentie vormen voor de harmonische ontwikkeling van de nabijgelegen steden.

3. LANDELIJK GEBIED: Hiermee worden de gebieden met hoofdbestemmingen landbouw (incl. glastuinbouw), extensieve recreatie-, natuur-, water, en cultuurlandschappen bedoeld. Naast de overwegend open ruimte bevatten ze ook kleine, afgelegen en geïsoleerde dorpskernen en linten, en het landelijk woongebied dat niet tot de randstedelijke gebieden of randstedelijke corridors behoort. Om de kwaliteiten van een landelijk gebied te duiden wordt gekeken naar de landschappelijke kwaliteiten van het gebied, maar wordt ook rekening gehouden met de andere functies en behoeften in het gebied. Er kan worden geleefd en gerecreëerd en er vinden een aantal gebiedseigen economische activiteiten plaats. De ontginning van primaire delfstoffen kan tijdelijk plaatsvinden.

Het **cultuurlandschap** kent verschillende hoofdfuncties: landbouw, recreatie, natuur en waterberging. Landschap en cultuurhistorie zijn belangrijke waarden in dit gebiedstype. Het gebied is goed bereikbaar en toegankelijk voor fietsers. De ontsluiting door het openbaar vervoer is minimaal.

In **natuurgebieden** is vanzelfsprekend de natuur de hoofdfunctie. Deze natuurfunctie wordt waar mogelijk gecombineerd met extensieve recreatie en (zeer) extensieve landbouw. Alle functies die strijdig zijn met de natuurfunctie moeten worden vermeden. Unieke natuurwaarden kennen een nauwe relatie met de natuurlijke ondergrond.

Zie groen gebied in onderstaande figuur.

Wat staat hierover in het Groenboek Beleidsplan Ruimte?

Levenskrachtig platteland

We willen dat het platteland in 2050 levenskrachtig is. Het beschikt nog altijd over relatief ongeschonden gebieden waar de open ruimte overheerst op de bebouwing. Verdere versnippering is voorkomen. Het platteland behoudt zo haar identiteit en kracht om plaats te bieden voor een veelheid aan functies. Een aantal essentiële functies primeren in de open ruimte: natuur, landbouw, biodiversiteit, water. Andere activiteiten zoals ontginning, toerisme, energieproductie, CO2-opslag, bosbouw en recreatie combineren we op dusdanige wijze dat de essentiële functies niet in het gedrang komen.

Voedselproductie op het platteland draagt bij aan de economische leefbaarheid via innovatie, specialisatie, diversificatie en verbreding. Op het platteland spelen we in op de kwaliteit van het landschap met aandacht voor natuurontwikkeling en erfgoedwaarden. We gaan dan ook strenger om met de ontwikkeling van functies die niet op het platteland horen.

We kiezen de dorpskernen als dragers om andere menselijke activiteiten te organiseren. Ze bieden ontplooiingskansen voor de lokale bevolking. Sterke dorpskernen zijn ideale locaties voor lokale vormen van georganiseerd vervoer en basisvoorzieningen. Inzetten op het verhogen van de identiteit veronderstelt in vele gevallen ook het versterken van de sociale cohesie en de betrokkenheid van de plattelandsbewoner bij de regio. We kiezen voor maatschappelijk verantwoorde oplossingen in krimpregio's.

Bijlage 3 Inventarisatieresultaat indicatoren

Indicatoren	GBN	OR	BO	LE	ME	MVM
Meetbare indicatoren						
% oppervlaktewatersystemen met een goede kwalitatieve toestand (zie MINA-plan 4, bron Kaderrichtlijn Water)	X	X				
% grondwaterlichamen met een goede chemische toestand (zie MINA-plan 4, bron Kaderrichtlijn Water)	X	X				
% grondwaterlichamen met een goede kwantatieve toestand (zie MINA-plan 4, bron Kaderrichtlijn Water)	X	X				
bebouwde opp/totale opp (dus aandeel bebouwing, cfr. PACT2020, obv kadastergegevens)	X	X				
Percentage bebouwde oppervlakte (zie VRIND)	X	X				
nitraat, pesticiden en zware metalen in grondwater, zie MIRA.	X	X	X			
verloren gezonde levensjaren (MIRA)				X		
DALY's a.g.v. milieuverontreiniging en hinder (Milieुरapport)				X		
Aandeel Vlamingen in stedelijk gebied dat beschikt over toegankelijk buurtgroen (Stadsmonitor - MINA 4)	X	X		X		
Oppervlakteaandeel toegankelijke bossen en natuurreservaten (MINA 4)	X	X		X		
grootte van het wagenpark, aantal nieuw-ingeschreven personenwagens, wagenbezit per 1000 inwoners						X
MIRA rapporteert de indicator 'aantal wegvoertuigen'. Daarin zijn zowel het aantal personenwagens als het aantal moto's opgenomen. Er zijn geen data voor het aantal bromfietsen.						X
Woondichtheid (VRIND)		X				
voor aspect proper: zie jaarrapporten water VMM en MIRA-website	X			X		
bodemafdichting (MIRA)	X	X	X			
CO2-boekhouding in kader van convenant of mayors					X	
graad van zelfvoorziening (ALBON)					X	

Indicatoren	GBN	OR	BO	LE	ME	MVM
aandeel lokale energieproductie in de totale Vlaamse energievraag (PACT)					X	
Basismobiliteit in de wijk (stadsmonitor): aandeel inwoners dat woont binnen 500m loopafstand van openbaar vervoer met minimumfrequentie						X
basisscholen, lokale dienstencentra, voorschoolse kinderopvang, woonzorgcentra, serviceflats in de wijk (stadsmonitor)						X
Misschien kunnen bruikbare indicatoren gehaald worden uit het 'onderzoek verplaatsingsgedrag Vlaanderen' (contactpersoon is Wilfried Goossens van MOW)						X
ecologisch bermbeheer langs gewestwegen (INBO)	X					
graad van zelfvoorziening (ALBON)					X	
aandeel lokale energieproductie in de totale Vlaamse energievraag (PACT)					X	
bodemafdicthting (MIRA): wordt per gemeente gegeven	X	X				
geluidsdrukkniveau door wegverkeer (MIRA)				X		
Het departement MOW beschikt over cijfers i.v.m. de uitbouw van het bovenlokaal fietsroutenetwerk.	X	X				X
Terugvalindicatoren						
in PACT 2020: algemene broedvogelindex maar ook graslandvlinderindex en index overwinterende watervogels	X	X				
staat van instandhouding van habitats en soorten (INBO)	X	X				
Oppervlakte habitatrictlijngebied in Vlaanderen en economische topregio's	X	X				
Status en trend van componenten van de biologische diversiteit - benchmarking EU headline indicators (zie INBO : natuurindicatoren)	X	X				
in PACT 2020: aantal s-IHDs die goedgekeurd zijn door de Vlaamse Regering. Dat wil niet zeggen dat ze ook gerealiseerd zijn.	X	X				
Nog een andere indicator uit PACT 2020 is: staat van instandhouding van soorten en habitats.	X	X				
Aandeel maatregelen nodig voor de IHD ter bescherming van soorten van Europees belang uitgevoerd (zie MINA-plan 4)	X	X				
Aandeel maatregelen nodig voor de IHD ter bescherming van habitats van Europees belang uitgevoerd (zie MINA-plan 4)	X	X				

Indicatoren	GBN	OR	BO	LE	ME	MVM
Vroeger werd er een indicator m.b.t. tot de Belgische Biotische Index gehanteerd: de norm was dat de BBI >= 7 moest zijn.	X	X				
Een goede basisnatuurkwaliteit was een BBI>=9 bij 3 opeenvolgende metingen. Bron: INBO	X	X				
indicator oppervlakte habitat (grasland, bos, heide) met overschrijding kritische last verzuring, vermessing	X	X				
Twee terugval indicatoren: 1)De visindex is een instrument dat toelaat de toestand van een visgemeenschap kwalitatief te evalueren 2) Gesaneerde vismigratieknelpunten	X					
% Waterlichamen met goede ecologische toestand (zie bv. stroomgebiedbeheerplannen, MIRA), maar ook deze indicator is weinig gevoelig voor maatregelen.	X					
Het % waterlichamen in goede toestand. Maar deze indicator is helemaal niet gevoelig genoeg om het effect van beleidsmaatregelen te illustreren.	X					
Areaal/aandeel ingerichte overstromingsgebieden ? (beschikbaarheid nagaan bij VMM?)	X					
frequentie van overstorten?	X					
Aandeel inwoners aangesloten op gescheiden rioleringsstelsel? (beschikbaarheid nagaan bij VMM?)	X					
frequentie van bezoeken aan bos- en natuurgebieden (uit SCV-survey)	X					
toegankelijkheid van gebieden (natuurgebieden, bossen)?	X					
stadsmonitor: aandeel inwoners dat afgelopen jaar minstens een keer een plein-, parkevenement of zomerfestival heeft bezocht.	X					
Indicatoren rond bodemerosie en organische stof in landbouwbodems bij MIRA?		X	X			
grondwaterstanden, stikstof- en fosforconcentraties in grondwater, overschrijding van de normen voor N en P in grondwater	X	X	X			
o.a. te vinden bij MIRA, VMM Jaarrapport Water, voortgangsrapport mestbalans VLM						
Kwartaalkaart ruimte: potenties voor hergebruik in Vlaanderen (Dept. RWO)			X			
Aantal brownfieldconvenanten (Agentschap Ondernemen, OVAM)			X			
grondverzet (OVAM)?			X			
aandeel van de bevolking blootgesteld aan normoverschrijdingen voor fijn stof, ozon, NO2, geluid... (SVT, LNE, MIRA).				X		
Aandeel van de bevolking dat hinder ondervindt (geluid, geur, licht uit SLO enquête),						

Indicatoren	GBN	OR	BO	LE	ME	MVM
andere vormen van hinder (uit SCV-survey)				X		
toegankelijkheidsregeling voor bos- en natuurreservaten (VRIND, Agentschap voor Natuur en Bos).	X	X		X		
Aandeel van de bevolking dat op een bepaalde afstand van 'groen' woont. Werd ooit berekend door INBO (schaalniveau?) en voor de stadsmonitor (enkel centrumsteden)	X	X		X		
energie-intensiteit per sector					X	
aandeel bebouwde oppervlakte?					X	
aantal bezwaarschriften ingediend per project tijdens openbaar onderzoek aanvraag bouwvergunning. Gezien sommige projecten vele turbines omvatten, en andere maar enkele of één moet nagedacht worden om indicator te herleiden tot aantal bezwaarschriften per turbine? Anderzijds gebeuren bezwaarschriften veelal tegen het gehele project, en niet per turbine. Moeilijk uit te maken wat hier de beste benadering is (op project- dan wel turbine-basis).		X		X	X	
Hoeveelheid gevaarlijk bedrijfsafval					X	
recyclagepercentages bestaan er wel voor bijvoorbeeld huishoudelijk afval en bedrijfsafval en waarschijnlijk ook voor bepaalde fracties zoals PMD, KGA, autobanden, elektrische toestellen... (OVAM, sectorfederaties)					X	
Eventueel indicatoren m.b.t. materiaalefficiëntie, materiaalstromen: Eigen Materialen Consumptie, Directe Materialen Input... (MIRA)					X	
Zie verwerking huishoudelijk afval en verwerking bedrijfsafval op MIRA-website)					X	
Personenwagenpark (VRIND)						X
lengte van het fietspadennetwerk, basismobiliteit (aandeel van de bevolking dat binnen een bepaalde afstand van OV met een minimumfrequentie woont), modale verdeling als effectindicator						X
aantal en lengte van busbanen?						X
Benaderend zou kunnen gebruik gemaakt worden van het aantal km fietspaden en het aantal km busbanen die jaarlijks aangelegd worden. Het agentschap wegen en verkeer beschikt waarschijnlijk over aantal km fietspaden die jaarlijks extra aangelegd worden voor het Vlaams gewest, misschien ook voor busbanen. Maar niet alle fietspaden worden door Vlaams gewest aangelegd. Ook de gemeentes leggen						X

Indicatoren	GBN	OR	BO	LE	ME	MVM
fietspaden op de wegen die zij beheren. Dus zouden om een totaal plaatje te bekomen alle gemeenten moeten kunnen bevroegd worden.						
ligging en lengte van trage wegen, fietspaden						X
Het speelweefsel maakt ook vaak gebruik van dit groenblauw netwerk, zie hieronder...	X	X				
stadsmonitor: speelruimte in de wijk: aandeel inwoners en kinderen (0-11 jaar) dat woont binnen 400m loopafstand van speelruimte	X	X		X		
kwartaalkaart ruimte: gebieden met potenties voor hergebruik in Vlaanderen (Dept. RWO)	X	X		X		
Dit is een overzicht van de groene speelruimte in Vlaanderen: http://www.routeyou.com/page/view/584/spelen-in-het-groen.nl	X	X		X		
De VVJ (vereniging Vlaamse jeugdinstellingen) is momenteel bezig met een aantal steden om het speelweefsel in beeld te brengen in de steden. Maar deze publicatie is niet voor direct	X	X		X		
stadsmonitor: woningdichtheid bij nieuwbouw: aantal nieuwbouwwoningen per hectare nieuwe perceelsoppervlakte woongebied	X	X		X		
bevolkingsdichtheid of gezinsdichtheid (aantal huishoudens per km²)?	X	X		X		
aantal bomen per inwoner? Gemiddelde temperatuur?	X		X	X	X	
Het aantal slachtoffers tijdens hittegolven zoals beschikbaar op de MIRA-website: http://www.milieurapport.be/nl/feitencijfers/MIRA-T/milieuthemas/klimaatverandering/gezondheidseffecten-van-klimaatverandering/slachtoffers-bij-hittegolven-in-belgie/ Het gros van de slachtoffers bij hittegolven wordt immers in de steden genoteerd, cf. het hitte-eiland-effect.	X		X	X	X	
al dan niet gesubsidieerde acties van burgers zoals geveltuintjes, nestkastjes, haagplantactie; aantal en oppervlakte van tuinen	X					
soortentellingen van Natuurpunt: vogels, vlinders en kleine zoogdieren in de tuin	X					
waterkwaliteit op specifieke meetpunten; bevraging van geurhinder in een survey (SCV-survey, SLO enquête)	X		X			
Aandeel stedelijke of kleinstedelijke gebieden met een stadsbos of stadsbosproject	X	X	X			
ligging en lengte van trage wegen, fietspaden	X	X		X		X

Indicatoren	GBN	OR	BO	LE	ME	MVM
aandeel bebouwde oppervlakte	X	X	X			
% bodemafdichting (MIRA) - op te splitsen naar gebiedstypes?	X	X	X			
aantal of aandeel ontwikkelde brownfields?			X	X		
spreiding van het gerealiseerde energiepeil bij nieuwbouwwoningen (PACT)					X	
EPC (van nieuwbouw, verhuurde en verkochte woningen)					X	
luchtkwaliteitsindex (IRCEL), verloren gezonde levensjaren (MIRA)				X		
- gerapporteerde hinder (SLO-enquête)				X		
- geregistreerde geluidshinderklachten (MKROS)				X		
- berekende potentiële hinder (MIRA)				X		
-% bevolking blootgesteld aan te veel PM10 (jaargemiddelde/daggemiddeld op basis van RIO-Corine kaarten of modellering (beEUROS) bij IRCEL)				X		
% van de bevolking blootgesteld aan overschrijding van de luchtkwaliteitsnormen (fijn stof, NO2, ozon) (o.a. MINA-4, doch bewerking nodig om info op gewenst geografisch niveau te bekommen)				X		
% van de bevolking ernstig gehinderd door (verkeers)lawaai (o.a. MINA-4, doch nog geen info voor alle stedelijke/randstedelijke gebieden)				X		
geluidsdruk niveaus in binnengebieden, op basis van berekeningen, geluidskaarten, geluidsmetingen?		X		X		
bevraging van omwonenden omtrent geluidshinder?		X		X		
oppervlakte erkend stiltegebied (LNE, dienst hinder en risico's)		X		X		
Op het niveau Vlaanderen kan als terugvalindicator de MIRA-indicator 'personenkilometers van het personenvervoer' gerapporteerd worden.						X
Ook de indicator van SVR is bruikbaar: 'bus: aantal vkm afgelegd door de Lijn, Vlaanderen en per provincie', waar toch een uitsplitsing is per provincie (niet op stedelijk niveau)						X
Aandeel inwoners dat beschikt over openbaar vervoer (De Lijn) binnen loopafstand (Stadsmonitor)						X
tevredenheid over het aanbod van allerlei voorzieningen (stadsmonitor enquête)						X

Indicatoren	GBN	OR	BO	LE	ME	MVM
afbakening van natuurverbindingsgebieden?	X	X				
overstromingskaarten (AGIV)	X			X		
kaart van recent overstroomde gebieden (zie bv. MIRA-website)	X			X		
versnijding van de open ruimte door verkeersinfrastructuur (MIRA)		X				
effective mesh density (Europees Milieuagentschap): gegevens voor België		X				
stadsmonitor: woningdichtheid bij nieuwbouw: aantal nieuwbouwwoningen per hectare nieuwe perceelsoppervlakte woongebied		X				
inventaris van KLE's in GNOP (gemeentelijk natuurontwikkelingsplan)? Via subsidies? Acties uit de samenwerkingsovereenkomst?	X	X				
informatie uit de Biologische Waarderingskaart	X	X				
oppervlakte beheerovereenkomsten herstel, ontwikkeling en onderhoud van kleine landschapselementen' (VLM)	X	X				
oppervlakte erkende en aangewezen natuurreservaten en bosreservaten	X	X				
indicator oppervlakte effectief natuurbeheer	X	X				
effectiviteit van erosiebestrijdingsmaatregelen (SVR website, VRIND)	X	X	X			
Potentieel bodemverlies door watererosie (MIRA, doch GIS-bewerking is nodig om gegevens op niveau van het gebiedstype weer te geven?)	X	X	X			
aanwezigheid van Kleine Landschapselementen als verbindende stukjes natuur?	X	X				
versnijding van de open ruimte door verkeersinfrastructuur (MIRA)		X				
Aandeel bestemmingscategorieën 'bosbouw, landbouw, groen, natuur) in landelijk gebied (Ruimteboekhouding, wel GIS-bewerking nodig?)		X				
indicator effectief natuurbeheer		X		X		
aandeel bebouwde oppervlakte	X	X	X			
Percentage bodemafdicthting (MIRA, wel GIS-bewerking nodig om landelijk gebied eruit te halen?)	X	X	X			
vormen van milieuhinder uit SCV-survey, geluid-, geur- en lichthinder uit SLO enquête				X		
klachten van burgers bij gemeente of politie, MKROS (milieuklachten registratiesysteem)?				X		

Indicatoren	GBN	OR	BO	LE	ME	MVM
- gerapporteerde hinder (SLO-enquête)				X		
- geregistreerde geluidshinderklachten (MKROS)				X		
- berekende potentiële hinder (MIRA)				X		
Percentage ernstig gehinderde burgers (SLO-enquête, wel niet op te delen naar landelijk gebied?)				X		
Aandeel Vlamingen dat zeer veel of veel milieuhinder ondervindt (SCV-survey, VRIND, op te delen naar landelijk gebied?)				X		
aantal en grootte van stiltegebieden?		X		X		
verkeersintensiteiten op bepaalde wegen		X		X		
oppervlakte erkend stiltegebied (LNE, dienst hinder en risico's)		X		X		
Aantal erkende stiltegebieden		X		X		

ingevuld door SVR (Veerle Beyst en drie collega's)

ingevuld door MIRA (Johan Brouwers + collega's)

ingevuld door INBO (Heidi Demolder)

ingevuld door LNE, BVE (Ludo Vanongeval)

Algemene opmerkingen bij de oefening

persoon van MIRA: Niet elke beleidsambitie is vertaalbaar naar een relevante indicator.

Een voorbeeld uit de watersector: "9. Water is meer zichtbaar door openlegging".

Dat betekent niet dat de beleidsambities anders geformuleerd moeten worden, wel dat je niet alles kan vatten in indicatoren en kwantificeerbare beleidsdoelstellingen.

Bovendien bestaat het gevaar dat als er wel een indicator aan de beleidsambitie gekoppeld kan worden, die slechts een deel van de ambitie afdekt, beleidsmaatregelen enkel gaan focussen op die indicator terwijl de oorspronkelijke ambitie veel breder was.

Veerle Beyst: De ambities zijn dikwijls zodanig geformuleerd dat het gaat om processen of plannen die op het terrein bekeken moeten worden. Sommige ambities bevatten zodanig veel 'wensen' dat ze niet meer met 1 indicator meetbaar zijn.

vanuit MIRA: persoon die werkzaam is rond landbouw, ruimte en bodem heeft nog niet de tijd gevonden om zijn deel van de fiches in te vullen.

1. De biodiversiteit is vergelijkbaar met andere Europese topregio's

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

in PACT 2020: algemene broedvogelindex maar ook graslandvlinderindex en index overwinterende watervogels staat van instandhouding van habitats en soorten (INBO)

Oppervlakte habitatrictlijngebied in Vlaanderen en economische topregio's

Status en trend van componenten van de biologische diversiteit - benchmarking EU headline indicators (zie INBO : natuurindicatoren)

Het betreft hier wel een set van een 10-tal indicatoren

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

Indicator kan gewijzigd worden naar oppervlakte Natura 2000 habitats. Hierover zijn zowel op Europese als Vlaamse schaal data aanwezig. Info over andere dan Natura 2000 habitats worden op Vlaamse schaal niet meer verzameld.

benodigde data Vlaanderen : staat van instandhouding EU-habitats (via monitoring van de natura 2000 habitats) in kader van EU-rapportage; benodigde data Europa: staat van instandhouding EU habitats moet door elke lidstaat aan Europa gerapporteerd worden; data ivm situering Europese topregio's

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

data voor regio's moeilijk te vinden, eerder voor lidstaten. Biodiversiteit is een te ruim begrip, je kan dit op verschillende manieren meten.

Biodiversiteit is ook moeilijk geografisch te vergelijken, elk gebied heeft andere potenties.

knelpunt terugvalindicator: toename oppervlakte habitatrictlijngebied in Vlaanderen onduidelijk, vaak ad hoc met kleine opp.evolutie op Europese schaal?

2. Instandhoudingsdoelstellingen (IHD) zijn gerealiseerd

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

in PACT 2020: aantal s-IHDs die goedgekeurd zijn door de Vlaamse Regering. Dat wil niet zeggen dat ze ook gerealiseerd zijn.

Nog een andere indicator uit PACT 2020 is: staat van instandhouding van soorten en habitats.

Aandeel maatregelen nodig voor de IHD ter bescherming van soorten van Europees belang uitgevoerd (zie MINA-plan 4)

Aandeel maatregelen nodig voor de IHD ter bescherming van habitats van Europees belang uitgevoerd (zie MINA-plan 4)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

Een betere indicator: 'oppervlakte Habitatrictlijngebied met gerealiseerde instandhoudingsdoelstellingen'.

Benodigde data: gegevens ivm halen van instandhoudingsdoelstellingen. Deze kunnen via monitoringsproject Natura 2000 (INBO) verkregen worden

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Goede doorstroming van beheerders (ANB, VLM, NP) naar INBO voor wat betreft creatie en ontwikkeling van nieuw habitat (IHD doelen).

Opvolging van oppervlakte bestaand (actueel) en nieuw (doelen) habitat (door INBO en beheerders) nog niet vastgelegd, maar in theorie wel volledig opgevolgd binnen 12 jaar.

Jaarlijks zal vermoedelijk een deel van de SBZ (wel geografisch verspreid) opgevolgd worden (dus elk jaar in elke provincie). Voor het volledige overzicht aan habitats zal dus 12 jaar nodig zijn.

De methode staat nog niet op punt: wel wordt elk jaar gedurende deze 12 jarige cyclus van alle habitats een deel gedaan, ofwel wordt per jaar een habitat aangepakt.

Voor de habitatrictlijnsoorten waarvoor monitoringmeetnet bestaat (bv broedvogels,) kunnen data geleverd worden, maar dit is niet voor alle habitatrictlijnsoorten Kwaliteitsgegevens habitats: worden via steekproef bepaald

Doelen zijn soms pas te realiseren tegen 2050. Voor 17 habitats wil ANB de doelen (dus extra habitat via omvorming en uitbreiding) tegen 2020 halen. Die habitats kunnen dus 'redelijk' goed opgevolgd worden (maar zie ook knelpunt hoger)

3. Overal wordt een basisnatuurkwaliteit gerealiseerd. SBZ hebben een bijzondere milieukwaliteit

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

Vroeger werd er een indicator m.b.t. tot de Belgische Biotische Index gehanteerd: de norm was dat de BBI ≥ 7 moest zijn.

Een goede basisnatuurkwaliteit was een BBI ≥ 9 bij 3 opeenvolgende metingen. Wordt niet meer gebruikt denk ik. Bron: INBO indicator oppervlakte habitat (grasland, bos, heide) met overschrijding kritische last verzuring, vermessing

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

indicator met betrekking tot SBZ: oppervlakte natura 2000 habitats met overschrijding kritische last verzuring, vermessing (in ontwikkeling bij INBO), daarnaast ook indicator die andere abiotische randvoorwaarden in SBZ meet (waterhuishouding;

benodigde data: oppervlakte Natura 2000 habitats (cf habitatkaart),

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Wat is de definitie van basisnatuurkwaliteit?

Welke milieukwaliteit moet er zijn in SBZ?

definitie basisnatuurkwaliteit?: er moeten streefwaarden gedefinieerd worden, welke variabelen worden meegenomen?

bijzondere milieukwaliteit: kenmerken definiëren (drempelwaarden, ...

calibratie Natura 2000

Definitie 'basisnatuurkwaliteit' ?

Definitie 'bijzondere milieukwaliteit' ?

4. Watersystemen verkeren in goede toestand

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

In het kader van de Kaderrichtlijn water moet gerapporteerd worden over het aandeel oppervlaktewaterlichamen in goede toestand (ecologische en chemische toestand)

Zou terug te vinden moeten zijn in Jaarrapport Water van VMM, PACT 2020 en bij EEA (surface water viewer)

Het % waterlichamen in goede toestand. Maar deze indicator is helemaal niet gevoelig genoeg om het effect van beleidsmaatregelen te illustreren. De goede toestand slaat zowel op biologische, fysisch-chemische als hydromorfologische elementen.

Door het principe van "one out all out" zullen verbeteringen van een aantal van de deelindicatoren waarop de goede toestand gebaseerd is, niet snel zichtbaar zijn in de indicator.

% oppervlaktewatersystemen met een goede kwalitatieve toestand (zie MINA-plan 4, bron Kaderrichtlijn Water)

% grondwaterlichamen met een goede chemische toestand (zie MINA-plan 4, bron Kaderrichtlijn Water)

% grondwaterlichamen met een goede kwantitatieve toestand (zie MINA-plan 4, bron Kaderrichtlijn Water)

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

Twee terugval indicatoren: 1) De visindex is een instrument dat toelaat de toestand van een visgemeenschap kwalitatief te evalueren 2) Gesaneerde vismigratieknelpunten

% Waterlichamen met goede ecologische toestand (zie bv. stroomgebiedbeheerplannen, MIRA), maar ook deze indicator is weinig gevoelig voor maatregelen.

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

indicator die zowel abiotische als biotische componenten meet (zuurstofgehalte, fosfor, vissen, macrofyten, macro-invertebraten,

benodigde data: naast de abiotische en biotische variabelen, ook data met watersystemen

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Wordt ook grondwater bedoeld? Gaat het over de kwalitatieve of kwantitatieve toestand? Voor kwantitatieve toestand kan je dan iets zeggen over de grondwaterstanden.

omschrijving goede toestand: zowel abiotisch als biotisch

cf criteria Isvi wateren

5. Er wordt meer ruimte voor water voorzien

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
Areaal/aandeel ingerichte overstromingsgebieden ? (beschikbaarheid nagaan bij VMM?)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
indicator die toename aan oppervlakte overstromingsgebieden meet
benodigde data: oppervlakte overstromingsgebied

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Deze ambitie lijkt me te generiek om er 1 indicator voor te voorzien. Het kan hier immers zowel gaan over aanpak overstromingsrisico's als over het herstel van de natuurlijke hydromorfologie van rivieren. Bovendien is m.i. nog niet geweten hoeveel ruimte voor water er precies voorzien zou moeten worden, als dat al becijferbaar zou zijn.

6. Zowel het particulier als het publiek domein vervullen een rol in natuurlijke waterzuivering en in de waterhuishouding (principe van scheiden, vasthouden, bergen, vertraagd afvoeren en ruimte voor water)

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
frequentie van overstorten?
Aandeel inwoners aangesloten op gescheiden rioleringsstelsel? (beschikbaarheid nagaan bij VMM?)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
aandeel gescheiden opvang van regenwater en afvalwater
verhouding woningen met hele of gedeeltelijke gescheiden afvoer van hemelwater t.o.v. de woningen waar hele of gedeeltelijke scheiding gevraagd wordt.

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

particuliere inspanningen moeilijk op te volgen: bijvoorbeeld wel op basis van gesubsidieerde initiatieven zoals aanleg groendaken, infiltratievoorziening, regenwaterput...

De indicator voorgesteld onder 1c. geeft slechts een deel van het verhaal. Bovendien is momenteel helemaal niet geweten welke woningen nu al een gescheiden afvoer hebben en is ook nog niet geweten welke woningen dat zouden moeten hebben.
'natuurlijke waterzuivering' ? Verschillende mogelijkheden afhankelijk van de lokale situatie, in één indicator te gieten?

7. Groene en blauwe netwerken bieden veel recreatiemogelijkheden zonder de draagkracht te overschrijden

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
frequentie van bezoeken aan bos- en natuurgebieden (uit SCV-survey)
toegankelijkheid van gebieden (natuurgebieden, bossen)?
stadsmonitor: aandeel inwoners dat afgelopen jaar minstens een keer een plein-, parkevenement of zomerfestival heeft bezocht.

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
Lengte wandel- en fietsroutenetwerk binnen deze gebieden?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Hoe in kaart brengen of de draagkracht al dan niet overschreden is
Is het begrip groene en blauwe netwerken operationaliseerbaar in indicatoren?

8. De intensiteit van recreatief medegebruik is afgestemd op ecologische kwetsbaarheid en draagkracht van een gebied

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

- 1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?
- 1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
- 1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
Biologische Waarderingskaart gecombineerd met gegevens over recreatief medegebruik?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

- Is er een normering over recreatief medegebruik in functie van de ecologische kwetsbaarheid?
Misschien worden die zaken behandeld in beheerplannen of gemeentelijke natuurontwikkelingsplannen?*

9. De verhouding bebouwde/onbebouwde ruimte neemt voor Vlaanderen niet toe

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

- 1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?
*kan gemakkelijk berekend worden op basis van gegevens van het kadaster. Momenteel wordt in PACT 2020 gebruikt: bebouwde opp/totale opp (dus aandeel bebouwing)
kadaster gegevens zijn te vinden bij ADSEI
Percentage bebouwde oppervlakte (zie VRIND)*
- 1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
- 1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

10. Bodembiodiversiteit is op peil gebracht en helpt mee de gewenste ecosysteemdiensten te realiseren (weerstandige en veerkrachtige bodems, o.a. om effecten van klimaatverandering op te vangen, infiltratievermogen te bevorderen, natuurlijke sanering te bewerkstellingen, ...)

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

geen kennis over

- 1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?
- 1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
bodemafdekking (MIRA)? Maar dit heeft niets met bodembiodiversiteit te maken
- 1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
aandeel diverse bodemorganismen in de bodem (regenwormen). Data (densiteiten) van deze diverse soorten

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

- data: wordt deze data verzameld, door wie?*

begrip 'bodembiodiversiteit' niet voldoende gespecificeerd + niet meetbaar op dit ogenblik

11. De intrinsieke natuurlijke bodemvruchtbaarheid van landbouwgronden is op peil

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

geen kennis over

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

Indicatoren rond bodemerosie en organische stof in landbouwbodems bij MIRA?

Koolstof en nutriëntentoestand van landbouwgronden met toetsing aan landbouwkundige normen inzake bodemvruchtbaarheid (zie LARA, bron Bodemkundige Dienst)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

wat is 'natuurlijke bodemvruchtbaarheid' ?

12. In niet verharde zones wordt een goede kwaliteit van bodem en grondwatersysteem behouden / bereikt (OS-gehalte, bodemleven, nutriënten, ...)

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

nitraat, pesticiden en zware metalen in grondwater, zie MIRA-website.

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

grondwaterstanden, stikstof- en fosforconcentraties in grondwater, overschrijding van de normen voor N en P in grondwater

o.a. te vinden bij MIRA, VMM Jaarrapport Water, voortgangsrapport mestbalans VLM

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

OS- en nutriëntentoestand van de bodem

Bodembiodiversiteit

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Geen meetgegevens beschikbaar.

13. Als erfgoed aangeduide bodems zijn beschermd

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

Aandeel beschermde als erfgoed aangeduide bodems.

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Wij kennen enkel beschermde landschappen, als erfgoed aangeduide bodems zijn ons onbekend

Lijst met erfgoedbodems beschikbaar?

14. Functies die geen daglicht behoeven (infrastructuur, transport, opslag, handel, parkeerplaatsen, energiewinning en -opslag) zijn ondergronds gebracht, rekening houdend met financieel/technische haalbaarheid, de effecten op water, archeologisch bodemarchief en waardevolle delfstoffen

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

- 1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?
- 1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
- 1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

eerder te halen uit MER's bij plannen en projecten waar het ondergronds brengen van functies een alternatief kan zijn

15. Verontreinigde gronden (brownfields) zijn opgewaardeerd en vervullen specifieke functies zoals wonen, handel, recreatie, natuur, landbouw, ...; deze functies zijn verenigbaar met de omgeving en laten geen nieuwe bodemverontreiniging (brownfields) ontstaan

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

- 1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?
- 1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
Kwartaalkaart ruimte: potenties voor hergebruik in Vlaanderen (Dept. RWO)
Aantal brownfieldconvenanten (Agentschap Ondernemen, OVAM)
- 1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
aantal en/of oppervlakte aan brownfields; aandeel brownfields die opgewaardeerd zijn
Aandeel brownfields met geslaagde herontwikkeling?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

geen centraal databestand over brownfields beschikbaar: gegevens zitten verspreid o.a. bij OVAM en EWI

16. Landgebruik en bodemkwaliteit zijn optimaal op elkaar afgestemd

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

- 1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?
- 1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
- 1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

17. Aanspraak op bodems voor winning van grondstoffen gebeurt vanuit milieuoverwegingen (bv. geologisch gunstig, langs waterlopen) en in functie van een duurzame verzekering van de bevoorrading van primaire oppervlaktedelfstoffen die niet door alternatieven kunnen worden vervangen

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

geen kennis over

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
informatie uit MER's?

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
misschien ook nuttige informatie te vinden bij ALBON, LNE? Er is een studie gebeurd naar indicatoren i.v.m. oppervlaktedelfstoffen

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

18. Onnodige uitgravingen worden vermeden

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
grondverzet (OVAM)?

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

19. Er is geen negatieve gezondheidsimpact als gevolg van milieuverontreiniging en milieuhinder

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

verloren gezonde levensjaren (MIRA)
DALY's a.g.v. milieuverontreiniging en hinder (Milieurapport)

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
aandeel van de bevolking blootgesteld aan normoverschrijdingen voor fijn stof, ozon, NO₂, geluid... (SVT, LNE, MIRA).
Aandeel van de bevolking dat hinder ondervindt (geluid, geur, licht uit SLO enquête),
andere vormen van hinder (uit SCV-survey)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
enquête van gezondheidspceptie (nieuw te ontwerpen enquête per te onderzoeken regio)

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Het toewijzen van gezondheidseffecten aan milieuverontreiniging en milieuhinder bij hoge spatiale resolutie is een delicate zaak door multicausaliteit van vele gezondheidseffecten en de rol van de individuele gevoeligheid is geen eenduidige relatie mogelijk
Privacyreglementering beperkt eveneens de mogelijkheid voor opvragen van specifieke gezondheidsgegevens in kleine gebieden

De hoge spatiale resolutie kan ook voor een bias zorgen door clustervorming (bv. kankerclusters in wijken waar voornamelijk oudere bevolking woont). Enquêtering naar gezondheidsperceptie is wel een mogelijkheid die kan uitgevoerd worden op kleine schaal, maar hier moet ook rekening gehouden worden met de subjectieve factor die hierbij speelt (bv. media-aandacht)

20. Toegankelijk groen in ieders bereik

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

Aandeel Vlamingen in stedelijk gebied dat beschikt over toegankelijk buurtgroen (Stadsmonitor - MINA 4)

Oppervlakteaandeel toegankelijke bossen en natuureservaten (MINA 4)

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

toegankelijkheidsregeling voor bos- en natuureservaten (VRIND, Agentschap voor Natuur en Bos).

Aandeel van de bevolking dat op een bepaalde afstand van 'groen' woont. Werd ooit berekend door INBO (schaalniveau?) en voor de stadsmonitor (enkel centrumsteden)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

aandeel van de bevolking dat toegang heeft tot groen binnen een bepaalde afstand: GIS-gegevens nodig over groen, koppeling aan adressen

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Er is een oude en nieuwe toegankelijkheidsregeling en er is een overgangperiode. De oude zijn nog een tijd geldig. Zegt niets over bereikbaarheid.

Er is meer groen dan enkel natuur- en bosreservaten.

Definitie van 'groen' en 'bereikbaarheid'

21. Ruimte- en energie-efficiëntie van het locatiebeleid is versterkt via goede ruimtelijke inrichting, door verdichting van kernen, clusteren van activiteiten en voorzieningen, compact en geschakeld stedelijk bouwen, en door een diverse ruimte- en energie-efficiënte functiemix te stimuleren waarbij vraag en aanbod op elkaar zijn afgestemd (bv. ruimtelijk koppelen van gebruik en productie)

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

Ambitie is wel erg ruim om met 1 indicator te meten

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

energie-intensiteit per sector

aandeel bebouwde oppervlakte?

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Deze ambitie is veel te ruim. Je wil vanalles meten: ruimtegebruik, energie-efficiëntie, verdichting, compact bouwen...

Dit is volgens mij niet meetbaar.

22. De inplanting van windenergie draagt bij tot een positieve landschappelijke waardering

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

Bv. aantal bezwaarschriften ingediend per project tijdens openbaar onderzoek aanvraag bouwvergunning.
Gezien sommige projecten vele turbines omvatten, en andere maar enkele of één moet nagedacht worden om indicator te herleiden tot aantal bezwaarschriften per turbine?

Anderzijds gebeuren bezwaarschriften veelal tegen het gehele project, en niet per turbine. Moeilijk uit te maken wat hier de beste benadering is (op project- dan wel turbine-basis).

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

bevraging van de bewoners naar de waardering van het landschap?

Een ideale indicator zou gebaseerd zijn op een survey. Maar enkel bij omwonenden is te kort door de bocht want wat dan met turbines in zones met weinig/geen omwonenden?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

De aanvaarding van windenergie ligt erg gevoelig bij de bevolking: de ene vindt het mooi in het landschap, de andere vindt het altijd en overal storend.

Kunnen windturbines zelf hoegenaamd zorgen voor een 'positieve landschappelijke waardering'? Dient ,realistisch gezien, de ambitie niet hergeformuleerd te worden in de zin van 'Inplanning van windenergie gebeurt met minimale impact op landschappelijke waardering"?

En hoe kan landschappelijke waardering objectief/eenduidig uitgedrukt worden in kwantitatieve termen zodat vergelijking tussen projecten, regio's, jaren ... zinvol wordt?

23. Gevaarlijke stoffen in materialengebruik zijn uitgefaseerd

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

geen kennis over

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

Hoeveelheid gevaarlijk bedrijfsafval

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

Inspiratie kan misschien gevonden worden in de REACH SIN-list van Europese milieu-organisaties (<http://www.sinlist.org/>)

lijst een hele reeks gevaarlijke stoffen op (chemicals that ChemSec has identified as Substances of Very High Concern based on the criteria established by REACH)

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Over welke gevaarlijke stoffen en welk materialengebruik gaat het? Er bestaan bijvoorbeeld cijfers over verboden pesticiden in oppervlaktewater

24. Materialen in technosfeer worden 100% gerecycleerd, materialen in de biosfeer worden gerecycleerd of terug in de natuur gebracht

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

recyclagepercentages bestaan er wel voor bijvoorbeeld huishoudelijk afval en bedrijfsafval en waarschijnlijk ook voor

bepaalde fracties zoals PMD, KGA, autobanden, elektrische toestellen... (OVAM, sectorfederaties)

Eventueel indicatoren m.b.t. materiaalefficiëntie, materiaalstromen: Eigen Materialen Consumptie, Directe Materialen Input... (MIRA)

Zie verwerking huishoudelijk afval en verwerking bedrijfsafval op MIRA-website)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Wat is technosfeer, wat is biosfeer? Kan dit afgezonderd worden?

25. Het aantal individuele motorvoertuigen is beperkt

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

grootte van het wagenpark, aantal nieuw-ingeschreven personenwagens, wagenbezit per 1000 inwoners

MIRA rapporteert de indicator 'aantal wegvoertuigen'. Daarin zijn zowel het aantal personenwagens als het aantal moto's opgenomen. Er zijn geen data voor het aantal bromfietsen.

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

Personenwagenpark (VRIND)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Wat wordt bedoeld met individuele? Als het voor collectief gebruik is, moet het niet beperkt worden? Dus dan speelt bezettingsgraad een rol en carpoolen en carsharing

26. Ruimte-indeling is afgestemd op duurzame vervoersmodi (openbaar vervoer, fiets, wandelaar)

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

lengte van het fietspadennetwerk, basismobiliteit (aandeel van de bevolking dat binnen een bepaalde afstand van OV met een minimumfrequentie woont), modale verdeling als effectindicator
aantal en lengte van busbanen?

Benaderend zou kunnen gebruik gemaakt worden van het aantal km fietspaden en het aantal km busbanen die jaarlijks aangelegd worden.

Bij mijn weten is daar geen overkoepelende indicator voor beschikbaar. Het agentschap wegen en verkeer beschikt waarschijnlijk wel over aantal km fietspaden die jaarlijks extra aangelegd worden voor het Vlaams gewest, misschien ook voor busbanen.

Maar niet alle fietspaden worden door Vlaams gewest aangelegd. Ook de gemeentes leggen fietspaden op de wegen die zij beheren.

Dus zouden om een totaal plaatje te bekomen alle gemeentes moeten kunnen bevraagd worden.

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

27. Langzame verkeersnetwerken worden sterker gekoppeld aan groenblauwe netwerken en open ruimte

generieke ambitie

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

Het departement MOW beschikt over cijfers i.v.m. de uitbouw van het bovenlokaal fietsroutenetwerk.

Dit netwerk verbindt gemeentes en wordt waar mogelijk aangelegd naast waterwegen, op oude spoorbanen....

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

ligging en lengte van trage wegen, fietspaden

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

Lengte wandel- en fietsroutenetwerk binnen deze zones?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

1. Stedelijke groenkernen zijn zichtbaar verbonden door een fijnmazig groenblauw netwerk

stedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

Het speelweefsel maakt ook vaak gebruik van dit groenblauw netwerk, zie hieronder...

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

kaartgegevens, foto's of satellietbeelden? Cfr. Boswijzer, ruimtegebruiksmodel VITO

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Wat verstaat men onder stedelijk groen? Stadsgroen, buurtgroen, wijkgroen, parken, prive-groen zoals tuinen...? Wat is een fijnmazig netwerk? Wat verstaat men onder zichtbaar?

Moelijk om te zetten in een indicator, is eerder kwalitatieve informatie.

6. Het stedelijk gebied is waterrobust

stedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

frequentie van overstorten?

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

Overstromingsrisico in stedelijk gebied (wordt momenteel aan gewerkt in het kader van de overstromingsrisicobeheerplannen).

Aantal overstromingsincidenten in stedelijk gebied

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Wat wordt bedoeld met waterrobust? Kan bij hevige regen veel water verwerken, bestand tegen dreigende overstromingen, kan water bergen en afvoeren?

Wat wordt verstaan onder 'waterrobust'?

9. Water is meer zichtbaar door openlegging

stedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

aandeel open water t.o.v. al het water (open + ondergronds) in de stad?

Deze ambitie lijkt me moeilijk of zelfs helemaal niet in een indicator te vatten.

Verhouding (lengte) 'open'/'afgedekte' waterlopen in stedelijk gebied?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

13. Alle onbenutte restruimte heeft een tijdelijke of permanente kwalitatieve invulling (speeltuin, parkje, ...)

stedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

stadsmonitor: speelruimte in de wijk: aandeel inwoners en kinderen (0-11 jaar) dat woont binnen 400m loopafstand van speelruimte

kwartaalkaart ruimte: gebieden met potenties voor hergebruik in Vlaanderen (Dept. RWO)

Dit is een overzicht van de groene speelruimte in Vlaanderen: <http://www.routeyou.com/page/view/584/spelen-in-het-groen.nl>

De VVJ (vereniging Vlaamse jeugddiensten) is momenteel bezig met een aantal steden om het speelweefsel in beeld te brengen in de steden. Maar deze publicatie is niet voor direct

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

14. Bebouwde ruimte is multifunctioneel

stedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

15. Er is een open ruimte landmark

stedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

19. De stedelijke vorm is compact met hoge woondichtheden

stedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

Woondichtheid (VRIND)

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

stadsmonitor: woningdichtheid bij nieuwbouw: aantal nieuwbouwwoningen per hectare nieuwe perceelsoppervlakte woongebied
bevolkingsdichtheid of gezinsdichtheid (aantal huishoudens per km²)?

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

24. Open ruimte draagt bij aan lees- en herkenbaarheid van stedelijke kernen

stedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Wat wordt bedoeld met lees- en herkenbaarheid

33. De stedelijke ondergrond wordt benut voor het onderbrengen van functies die geen daglicht behoeven

stedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

eerder te halen uit MER's bij plannen en projecten waar het ondergronds brengen van functies een alternatief kan zijn

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

39. Onze steden zijn hittebestendig

stedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
aantal bomen per inwoner? Gemiddelde temperatuur?

Het aantal slachtoffers tijdens hittegolven zoals beschikbaar op de MIRA-website:
<http://www.milieurapport.be/nl/feitencijfers/MIRA-T/milieuthemas/klimaatverandering/gezondheidseffecten-van-klimaatverandering/slachtoffers-bij-hittegolven-in-belgie/>
Het gros van de slachtoffers bij hittegolven wordt immers in de steden genoteerd, cf. het hitte-eiland-effect.

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
temperatuurkaart van de stad

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Als de indicator dient verfijnd te worden tot steden alleen: hoe maak je onderscheid naar plaats waar slachtoffers vielen?
Vele doden worden geregistreerd in een ziekenhuis dat zich vaak op een andere gemeente bevindt dan de woonplaats van de overledene.

Als niet de slachtoffers worden geteld, maar eerder de hittebestendigheid zelf wordt bepaald,
wat zijn dan hiervoor de criteria: aanwezigheid van minimale oppervlaktes groene ruimten, open water enz. per inwoner?
Aanwezigheid van hitteplannen met goed uitgeschreven procedures en toegewezen verantwoordelijkheden zowel preventief als curatief, ... ?
Definiëren van maatregelen (type groenvoorziening, water, verhardingen,...) die ook + effect op omgevingskwaliteit hebben

4. Tuinen dragen bij aan de verhoging van de biodiversiteit

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
al dan niet gesubsidieerde acties van burgers zoals geveltuintjes, nestkastjes, haagplantactie; aantal en oppervlakte van tuinen
soortentellingen van Natuurpunt: vogels, vlinders en kleine zoogdieren in de tuin

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
oppervlakte.aantal tuinen met maatregelen/initiatieven die bijdragen aan verhogen van de biodiversiteit
Eventueel (zie opmerking hieronder): aandeel tuinen met 'natuur' label (naar voorbeeld 'zonder is gezonder')

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

bepalen criteria ivm bijdrage tuinen aan biodiversiteit: natuurvriendelijk gazonbeheer, hangen van nestkastje, aanleg van heg, planten van fruitbomen, geen gebruik van herbiciden, ...
Via een enquête de mensen met een tuin bevragen
Meting van biodiversiteit niet beschikbaar (laat staan op privédomein).
Eventueel werken met een responsindicator inzake beleid rond tuinen in stedelijk-randstedelijk gebied

10. Waterlopen zijn veilig, proper en zonder geurhinder

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?
voor aspect proper: zie jaarrapporten water VMM en MIRA-website

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
waterkwaliteit op specifieke meetpunten; bevraging van geurhinder in een survey (SCV-survey, SLO enquête)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
Waterkwaliteitsindicatoren voor het beschouwde gebied
Eventueel: tevredenheid

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Waterkwaliteit (selectie meetpunten) uit te splitsen voor de beschouwde gebieden?
Wat wordt hier onder "veilig" verstaan? (veilig om te varen of te zwemmen of nog iets anders?)
Geurhinder van waterlopen wordt niet systematisch gemeten. (is, een enkele uitzondering nagelaten, ook geen probleem meer).

11. Elke stad heeft een groene gordel

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
Aandeel stedelijke of kleinstedelijke gebieden met een stadsbos of stadsbosproject

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
sattelietbeelden of foto's nodig, GIS kaarten
Terugvalindicator uitbreiden met oppervlakte parken, recreatiezones (?)
benodigde data: oppervlakte parken, stadbossen, recreatiezones

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

omschrijving groene gordel

22. De open ruimten zijn multifunctioneel. Een grote diversiteit aan open ruimte functies wordt opgevangen

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

26. Er is een toename aan groene infrastructuur voor langzaam verkeer, recreatieve en functionele verbindingen

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

ligging en lengte van trage wegen, fietspaden

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

Lengte wandel- en fietsroutenetwerk binnen groen-blauwe netwerken

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

definitie groene infrastructuur

27. Alternatief groen (gevelgroen, groendaken, groene afsluitingen, ...) volkstuinen, stadslandbouw en groen van bedrijventerreinen vullen het reguliere

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

inventaris van dit alternatief groen

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Sommige zaken moeten aangevraagd of gemeld worden bij gemeente (geveltuin?),

Vraag is wanneer deze groenvormen een + bijdrage leveren aan omgevingskwaliteit

Zie hoger ambitie 4: eventueel te werken met dit soort groen een label te geven

28. Naast het permanente groenaanbod wordt ook tijdelijke ecologische infrastructuur ingericht

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Waarom tijdelijk? Wat is dat dan?

Zie hierboven opmerking bij ambitie 27

30. Openbaar groen heeft een multifunctionele invulling (natuur, ESD, water, recreatie, ...)

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

34. Bodemafdichtingen en verhardingen zijn beperkt tot het strikt noodzakelijke. De noodzakelijke verhardingen hebben een redelijk tot goed infiltratievermogen

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

bodemafdichting (MIRA)

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

aandeel bebouwde oppervlakte

% bodemafdichting (MIRA) - op te splitsen naar gebiedstypes?

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

Voor verhardingen: eventueel responsindicator ?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

infiltratievermogen: enkel te weten via gesubsidieerde acties, andere initiatieven zijn niet gekend?

36. Verontreinigde sites vervullen functies die een meerwaarde bieden aan de (rand)stedelijke leefomgeving

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
aantal of aandeel ontwikkelde brownfields?

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
inventaris van brownfields
Aandeel verontreinigde sites met geslaagde herbestemming

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

geen centraal databestand over brownfields beschikbaar: gegevens zitten verspreid o.a. bij OVAM en EWI
Definities moeten duidelijker

40. Steden en wijken zijn CO2-neutraal. Voor nieuwbouw wordt deze ambitie op het niveau van het individueel gebouw bereikt

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?
CO2-boekhouding in kader van convenant of mayors

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
spreiding van het gerealiseerde energiepeil bij nieuwbouwwoningen (PACT)
EPC (van nieuwbouw, verhuurde en verkochte woningen)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
Uit de campagne 'klimaatwijken', een initiatief van BBL, kan misschien bruikbare informatie komen over bepaalde wijken.
Aandeel wijken met CO2-neutraal label
Aandeel nieuwbouwwoningen met CO2-neutraal label

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

niet alle steden hebben convenant of mayors ondertekend of hebben een CO2-boekhouding
geen epc beschikbaar van alle gebouwen (op LT vermoedelijk wel)

42. Energie-, grondstoffen- en materiaalkringlopen zijn gesloten binnen het eigen stadsgewest

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?
graad van zelfvoorziening (ALBON)
aandeel lokale energieproductie in de totale Vlaamse energievraag (PACT)

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Zijn deze kringlopen wel te sluiten binnen het eigen stadsgewest? Moet dat niet ruimer gezien worden?

44. Steden en woonkernen hebben een uitstekende luchtkwaliteit en de geluidshinder is laag; beide factoren hebben geen negatieve impact op de gezondheid

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

aandeel van de bevolking blootgesteld aan normoverschrijdingen voor fijn stof, ozon, NO₂, geluid... (SVT, LNE, MIRA)

luchtkwaliteitsindex (IRCEL), verloren gezonde levensjaren (MIRA)

- gerapporteerde hinder (SLO-enquête)

- geregistreerde geluidshinderklachten (MKROS)

- berekende potentiële hinder (MIRA)

-% bevolking blootgesteld aan te veel PM₁₀ (jaargemiddelde/daggemiddeld

op basis van RIO-Corine kaarten of modellering (beEUROS) bij IRCEL

% van de bevolking blootgesteld aan overschrijding van de luchtkwaliteitsnormen (fijn stof, NO₂, ozon)

% van de bevolking ernstig gehinderd door (verkeers)lawaai (o.a. MINA-4, doch nog geen info voor alle stedelijke/randstedelijke gebieden)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

er zijn interessante projecten met sensoren (black carbon mapper) die mogelijk voor input van een indicator voor lawaai en/of luchtkwaliteit kunnen zorgen op wijk/straatniveau

<http://www.idea-project.be/>

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

de doelstelling omvat eigenlijk drie doelstellingen, deze kunnen niet in een indicator vervat worden, zonder informatieverlies

voor gerapporteerde hinder is de enquêtering mogelijk niet fijnmazig genoeg voor kleinere gebieden, bijkomende enquêtering kan een oplossing zijn;

de geregistreerde klachten zijn mogelijk een onderschatting omdat de verschillende databanken (politie, milieuinspectie, MKROS) nog niet gekoppeld zijn

berekende potentiële hinder => deze indicator neemt de subjectieve factor van hinder niet meer, en hiervoor is geluidsmodellering nodig die fijnmazig genoeg is

46. In binnengebieden heerst rust

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

geluidsdruk niveaus in binnengebieden, op basis van berekeningen, geluidskaarten, geluidsmetingen?

bevraging van omwonenden omtrent geluidshinder?

oppervlakte erkend stiltegebied (LNE, dienst hinder en risico's)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Wat is een binnengebied: een tuintje omsloten door woonblokken etc?

Definitie binnengebied

Definitie rust

Mogelijkheid om te werken met concepten à la 'stiltegebied' ?

48. Binnen en tussen kernsteden is het openbaar vervoer sterk uitgebouwd

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

Basismobiliteit in de wijk (stadsmonitor): aandeel inwoners dat woont binnen 500m loopafstand van openbaar vervoer met minimumfrequentie

Volgens mij is geen dergelijke indicator publiek beschikbaar. Maar waarschijnlijk beschikt het departement MOW en de Lijn over meer info hierover.

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
Op het niveau Vlaanderen kan als terugvalindicator de MIRA-indicator 'personenkilometers van het personenvervoer' gerapporteerd worden.
Ook de indicator van SVR is bruikbaar: 'bus: aantal vkm afgelegd door de Lijn, Vlaanderen en per provincie', waar toch een uitsplitsing is per provincie (niet op stedelijk niveau)
Aandeel inwoners dat beschikt over openbaar vervoer (De Lijn) binnen loopafstand (Stadsmonitor)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

*Uitbreiden naar alle vormen van openbaar vervoer.
Ook kwaliteit van het openbaar vervoer meenemen?*

49. Basisvoorzieningen liggen op wandel- en fietsafstand

stedelijk-randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?
basisscholen, lokale dienstencentra, voorschoolse kinderopvang, woonzorgcentra, serviceflats in de wijk (stadsmonitor)
Ik denk het niet. Misschien kan bruikbare informatie hierover gehaald worden in het 'onderzoek verplaatsingsgedrag Vlaanderen' (contactpersoon is Wilfried Goossens van MOW)

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
tevredenheid over het aanbod van allerlei voorzieningen (stadsmonitor enquête)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

verschillende afstandscriteria gehanteerd voor de voorzieningen op wijkniveau
Waarschijnlijk zal dergelijke indicator moeten tot stand komen via bevraging van de bevolking. Dit maakt het moeilijk om jaarlijks hiervoor een cijfer te krijgen (zeer arbeidsintensief)

2. Groengebieden zijn verbonden met stedelijke en landelijke groengebieden zodat soorten tot in steden kunnen migreren en omgekeerd

randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
afbakening van natuurverbindingengebieden?

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

7. Schade door overstromingen komt slechts uitzonderlijk voor (bv. bij 100-jarige storm)

randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

overstromingskaarten (AGIV)

kaart van recent overstroomde gebieden (zie bv. MIRA-website)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

overstromingsrisico (wordt momenteel uitgewerkt voor de overstromingsrisicobeheerplannen)

Aantal overstromingsincidenten met materiële schade tot gevolg

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

17. Open ruimte, groene vingers en blauwe valleien zijn als grote gehelen ontwikkeld in nabijheid van stedelijke kernen

randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

18. Lintbebouwing is gestopt (t.o.v. 2012) en wordt doorbroken met zichtassen

randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

versnijding van de open ruimte door verkeersinfrastructuur (MIRA)

effectieve mesh density (Europees Milieuagentschap): gegevens voor België

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

20. De bebouwde omgeving bestaat uit compacte kernen, afgewisseld met open ruimte

randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

stadsmonitor: woningdichtheid bij nieuwbouw: aantal nieuwbouwwoningen per hectare nieuwe perceelsoppervlakte woongebied

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

23. De open ruimten zijn visueel aantrekkelijk (rust, wijdsheid, ...) en hebben samen met de kernen een duidelijke identiteit

randstedelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

bevraging van de omwonenden

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

50. Landinrichting wordt steeds geïntegreerd in het groenblauw netwerk

randstedelijk-landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

geen kennis over

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

5. Oevers en bermen dragen bij tot een hoge biodiversiteit

randstedelijk-landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

ecologisch bermbeheer langs gewestwegen (INBO)

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

12. waardevolle kleine landschapselementen worden behouden en versterkt

randstedelijk-landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

inventaris van KLE's in GNOP (gemeentelijk natuurontwikkelingsplan)? Via subsidies? Acties uit de samenwerkingsovereenkomst?

informatie uit de Biologische Waarderingskaart

oppervlakte beheerovereenkomsten herstel, ontwikkeling en onderhoud van kleine landschapselementen' (VLM)

1b. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

gegevens van regionale landschappen?

data van situering kleine landschapselementen

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

data mbt ligging kleine landschapselementen werden vroeger bij opmaak van BWK verzameld, in de toekomst geen KLE kartering meer in BWK

29. Er zijn grote natuur- en bosgebieden van hoge kwaliteit

randstedelijk-landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
oppervlakte erkende en aangewezen natuurreservaten en bosreservaten
indicator oppervlakte effectief natuurbeheer

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
informatie op basis van de biologische waarderingskaart?
voor bossen: via bosinventarisatie (ANB) kunnen gegevens bekomen worden

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

welk soort natuur- en bosgebieden tellen mee? Erkend en aangewezen, alles met een beheerplan, privébezit?
omschrijving hoge kwaliteit= hoge biodiversiteit?

31. Overstromingsgebieden hebben een multifunctionele inrichting (medegebruik, landbouw, natuur, recreatie), aangepast aan het overstromingsgevoelig karakter.

randstedelijk-landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
koppeling van verschillend kaartmateriaal: overstromingsgebieden gekoppeld met landgebruikskaart?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Deze ambitie lijkt me moeilijk of zelfs helemaal niet te vatten in een indicator.

32. Geen bijkomende harde bestemmingen in overstromingsgevoelig gebied

randstedelijk-landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
koppeling tussen overstromingskaarten en kaarten met bestemmingen/bestemmingswijzigingen?
% harde bestemming in overstromingsgevoelig gebied

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

moeilijk precies te berekenen

37. Overlast en schade als gevolg van bodemerosie komt slechts sporadisch voor, erosie is verminderd tot het natuurlijk niveau

randstedelijk-landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)
effectiviteit van erosiebestrijdingsmaatregelen (SVR website, VRIND)
Potentieel bodemverlies door watererosie (MIRA, doch GIS-bewerking is nodig om gegevens op niveau van het gebiedstype weer te geven?)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
Aantal erosie-incidenten met schade of overlast tot gevolg.

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

38. Nabestemming van ontginningen is afgestemd op omgevingskenmerken, ruimtebehoeften en type van ontginning

randstedelijk-landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
cfr. Studie van ALBON naar indicatoren m.b.t. oppervlaktedelfstoffen: bezoekersaantallen van de nieuw ontstane natuurbelevingsgebieden
Aantal nabestemmingsgebieden met kwaliteitslabel?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Geven alle nabestemmingen leveren een meerwaarde voor omgevingskwaliteit?

41. Bedrijven(terreinen) zijn CO2-neutraal

randstedelijk-landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
Op bedrijfsniveau kunnen een aantal berekeningen leiden tot het opstellen van de benodigde informatie.

De gegevens voor een bedrijf hierbij nodig zijn o.a.:

- gedetailleerde emissies van CO2: het voorkomen van de CO2 uitstoot door bv. minder autorijden, is in dit cijfer vervat*
- inzetten van eigengemaakte duurzame energie (zonnecellen, biomassa, windenergie, ...) voor de resterende energiebehoefte*
- aankopen van groene energie voor de resterende energiebehoefte*
- compensatie zoals aanplanten van bomen, ...*

Aantal bedrijventerreinen met CO2-neutraal label

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Een indicator probeert een beeld te geven van een regio. Hier spreken we in eerste instantie van gegevens op bedrijfsniveau. Het is sowieso al een heel moeilijke oefening om op bedrijfsniveau alle relevante parameters op de juiste manier te berekenen of in te schatten. Dus om daar op een geaggregeerd niveau zinnige waarden in een indicator te gieten is een gigantisch en uitermate moeilijke taak.

43. Energie, grondstoffen- en materialenkringlopen zijn gesloten binnen de eigen regio

randstedelijk-landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

graad van zelfvoorziening (ALBON)

aandeel lokale energieproductie in de totale Vlaamse energievraag (PACT)

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

3. Natuurkerngebieden zijn met elkaar verbonden door groene corridors en stapstenen

landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

aanwezigheid van Kleine Landschapselementen als verbindende stukjes natuur?

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

afbakening van natuurverbingsgebieden (INBO)?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

8. Waterwingebieden hebben een hoge biodiversiteit

landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

16. Er is een sterk contrast tussen bebouwde en open ruimte, de stedelijke nevel is opgeklaard

landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

versnijding van de open ruimte door verkeersinfrastructuur (MIRA)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

21. Open ruimte bestemmingen zoals natuur, bos, water en landbouw primeren op bebouwing en buiten de dorpskernen is er geen verspreide bebouwing

landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

Aandeel bestemmingscategorieën 'bosbouw, landbouw, groen, natuur' in landelijk gebied (Ruimteboekhouding, wel GIS-bewerking nodig?)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

25. Het landschap is lees- en herkenbaar door de vele landschappelijke kenmerken en waardevolle beschermde gebieden

landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

indicator effectief natuurbeheer

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?
gegevens uit de landschapsatlas: ankerplaatsen en relictzones?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

Wat wordt bedoeld met lees- en herkenbaar?

definitie landschappelijke kenmerken: zijn dit enkel kleine landschapselementen; of zijn dit ook beschermde monumenten (historische gebouwen,) voor sommige

35. Geen netto bijkomende bodemafdichting en verharding

landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

bodemaafdichting (MIRA): wordt per gemeente gegeven

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

aandeel bebouwde oppervlakte

Percentage bodemaafdichting (MIRA, wel GIS-bewerking nodig om landelijk gebied eruit te halen?)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

45. Milieuhinder in woonbuurten is minimaal

landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

*vormen van milieuhinder uit SCV-survey, geluid-, geur- en lichthinder uit SLO enquête
klachten van burgers bij gemeente of politie, MKROS (milieuklachten registratiesysteem)?*

- gerapporteerde hinder (SLO-enquête)

- geregistreerde geluidshinderklachten (MKROS)

- berekende potentiële hinder (MIRA)

Percentage ernstig gehinderde burgers (SLO-enquête, wel niet op te delen naar landelijk gebied?)

Aandeel Vlamingen dat zeer veel of veel milieuhinder ondervindt (SCV-survey, VRIND, op te delen naar landelijk gebied?)

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

bevraging van omwonenden

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

voor gerapporteerde hinder is de enquêtering mogelijk niet fijnmazig genoeg voor kleinere gebieden, bijkomende enquêtering kan een oplossing zijn;

de geregistreerde klachten zijn mogelijk een onderschatting omdat de verschillende databanken (politie, milieuinspectie, MKROS) nog niet gekoppeld zijn

berekende potentiële hinder => deze indicator neemt de subjectieve factor van hinder niet meer, en hiervoor is geluidsmodellering nodig die fijnmazig genoeg is

Wat wordt precies bedoeld met milieuhinder?

47. De open ruimte wordt gekenmerkt door stilte en rust

landelijk gebied

1. Bestaat er al een bruikbare indicator voor deze ambitie?

1a. Indien ja, welke indicator en waar is deze terug te vinden?

geluidsdrukniveau door wegverkeer (MIRA)?

1b. Indien nee, is er een terugvalindicator beschikbaar? (een indicator die benaderend is, maar niet volledig de lading van de ambitie dekt)

aantal en grootte van stiltegebieden?

verkeersintensiteiten op bepaalde wegen

oppervlakte erkend stiltegebied (LNE, dienst hinder en risico's)

Aantal erkende stiltegebieden

1c. Indien geen bruikbare indicator bestaat, wat zou de ideale indicator voor deze ambitie kunnen zijn? Welke gegevens zijn hiervoor nodig?

2. Wat zijn mogelijke knelpunten bij het uitwerken van een indicator voor deze ambitie?

